

178/3
1979

Handwritten initials and a logo of the National Library of Georgia.

Handwritten mark resembling the number 3.

ISSN 0132-5981

საქართველო

საგარეო ურთიერთობების

თბილისი - 1979

საქართველო საქართველო

N° 5

საქართველო
ოკტობრული

1979 წელი

ქურნალი გამოდის 1928 წლის 1 მარტიდან

**საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს,
პროკურატურისა და უმაღლესი სასამართლოს
მეცნიერულ-პრაქტიკული ქურნალი**

შ ი ნ ა ა რ ს ი

სამართალდამცველი ორგანოები ახალი, დიდი ამოცანების წინაშე	3
ვ. სირაძე — ბავშვებისათვის ჩვენ ყველანი ვაგებთ პასუხს	9

გოქმედი კანონმდებლობის კომენტარი

კ. ლეონიძე — მუშაკის სამუშაოდან გადაყენება	16
გ. გოლოშვილი — უზრუნველყოთ სამოქალაქო საქმეთა დროულად განხილვა	25
ს. ჯორბეგაძე — საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სამართლებრივი სტატუსის განვითარება	31

ჩვენი კუბლიკაცია

ვ. უვანია — პროფ. გ. ნანეიშვილის ერთი უცნობი ნაშრომის შესახებ	40
ბ. ნანეიშვილი — სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის აპრიორულ-ემოციონალური საფუძვლები	41

იურიდიული აონსულტაცია

ი. ღლონტი — ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახის წევრი ბავშვებისათვის დახმარების დანიშვნის წესი	51
---	----

ბაპიტალისტურ სამუშაოში

მ. შონია, მ. გულედანი — პროსტიტუცია როგორც სოციალური მოვლენა ექსპლუატატორულ საზოგადოებაში	53
ვ. სიღამონიძე — მეგობრის გახსენება	58
სასამართლო ქრონიკა	59
ოფიციალური მასალა	61
ინფორმაცია	74
ცნობები ავტორთა შესახებ	80

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გამოცემლობა

СОДЕРЖАНИЕ

Правоохранительные органы перед большими задачами 3
 В. Сирадзе — За детей ответственность несем все 9

КОММЕНТАРИИ К ДЕЙСТВУЮЩЕМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

Дж. Леонидзе — Отстранение от работы 16
 Г. Голошвили — Обеспечим своевременное рассмотрение гражданских дел 25
 С. Джорбенадзе — Развитие правового статуса Академии наук Грузинской ССР 31

НАШИ ПУБЛИКАЦИИ

А. Нанеишвили — Априорно-эмоциональные основы психологической теории права 40

ЮРИДИЧЕСКАЯ КОНСУЛЬТАЦИЯ

И. Глonti — Порядок назначения пособия детям — членам малообеспеченных семей 51

В КАПИТАЛИСТИЧЕСКОМ МИРЕ

А. Шония, М. Гуледани — Проституция, как социальное явление в эксплуататорском обществе 53
 В. Силамонидзе — Память о друге 58
 Судебная хроника 59
 Официальные материалы 61
 Информация 74
 Сведения об авторах 80

სარედაქციო
კოლეგია:

- მ. კაციტაძე (მთ. რედაქტორი) ა. ზარაზაძე,
- გ. ინწკირველი, აკ. კარანაძე, მ. ლეკვეიშვილი,
- გ. ტყეშელიძე, ვ. ქვაჩახია, ა. შუშანაშვილი, თ. წერეთელი,
- ა. ხოჭოლაძე, ს. ჯორბენაძე.

რედაქციის მისამართი, თბილისი, ალმანაქის კრ. 103. ტ. 95.58.87, 95.88.49.

გადეცა ასაწყობად 29.X.79 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდად 16.X.79 წ.
 ფორმატი 70×108/16, ფიზიკური ნაბეჭდი ფურცელი 5, პირობითი ნაბეჭდი
 ფურცელი 7. საადრისებო-საგამომცემლო თაზახი 7,5
 შეკვ. № 2707 ტირაჟი 16550 უე 13270

საგარეო ურთიერთობების მინისტრის განცხადება

26437

სკკ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად ამ ბოლო ხანს ჩვენს ქვეყანაში განხორციელდა დიდი და მიზანდასახული ღონისძიებანი სოციალისტური კანონიერებისა და მართლწესრიგის შემდგომი განმტკიცებისათვის, კანონიერებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულიერი ცხოვრებით მოქალაქეთა აღზრდისათვის, საზოგადოების ცალკეულ წევრთა შეგნებაში წარსულის მანვ გადმონათების დასაძლევად, სამართალდარღვევებისადმი შეურიგებელი ატმოსფეროს დასამკვიდრებლად. პარტიის მიერ დამნაშავეობის წინააღმდეგ აღებული თანამედვერულება და მტკიცე კურსმა საჭირო პირობები შექმნა, კანონიერების ყოველგვარი დარღვევის აღმოფხვრისათვის, დამნაშავეობის ლიკვიდაციისა და მისი წარმომშობი მიზეზების აღკვეთისათვის. ამ დარგში მიღწეული შედეგები მყარია, ყველადასთვის ცხადი და საგულისხმო.

მანკრამ განვითარებული სოციალისტური საზოგადოების პირობებში, როდესაც ჩვენი ქვეყანა წყვეტს კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზის შექმნის პრობლემას, ოთულ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ამოცანებს, როდესაც კიდევ მეტად მაღლდება საბჭოთა დამიანის მორალურ-სწინობრივი და კულტურული დონე, სულ უფრო და უფრო შეუწყნარებელი ხდება დამნაშაული, სოციალისტისათვის შეუფერებელი ისეთი ანტიპოდები, როგორც არის სახელმწიფო ქონების დატაცება, მექრთამეობა, ხულიგნობა, ქურდობა, ძალადობა, უყაირათობა, შრომის დისციპლინის უხეში დარღვევა და სხვ.

ჩვენს ცხოვრებაში შემორჩენილი ამ ნეგატიური მოვლენების დაძლევა შეუძლებელია მთელი საზოგადოებრიობის დაურაზმავად, დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის გაჩვენების გარეშე. კანონიერების განმტკიცება, — ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, — მართლ სახელმწიფო აპარატის ამოცანა როდია. პარტიული ორგანიზაციები, პროფკავშირები, კომკავშირი მოვალენი არიან ყველაფერი იღონონ, რათა უზრუნველყონ კანონების უმკაცრესად დაცვა... კანონის პატივისცემა თითოეული დამიანის პირადი მრწამსი უნდა განდეს¹.

მ. წ. 2 აგვისტოს სკკ ცენტრალურმა კომიტეტმა მიიღო ნამდვილად საეტაპო, მეტად დიდ-მნიშვნელოვანი დადგენილება „მართლწესრიგის დასაცავად და სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლის გასაძლიერებლად მიმდინარე მუშაობის გაუმჯობესების შესახებ“, რომელსაც საფუძვლად უდევს საბჭოთა აურიდული მეცნიერების მიღწევები და პრაქტიკის მონაცემები. ამ უაღრესად სერიოზული პარტიული დოკუმენტის განხორციელებაზე უშუალოდ არის დამოკიდებული ამ დარგში პარტიის საზოგადოებრივ დებულებების წარმატებით შესრულება. დადგენილება, რომელშიც დასახულია დამნაშავეობასთან ბრძოლის სტრატეგიული, გლობალური ამოცანები, ხელს შეუწყობს პარტიული, საბჭოთა და დამინისტრაციული ორგანოების მუშაკთა პასუხისმგებლობის ამაღლებას, საზოგადოებრიობასთან მათი კავშირის გაჯაროებასა და განმტკიცებას, კადრების სწორ აღზრდას, რაც უზრუნველყოფს კომუნისტური მშენებლობის ურთულესი ამოცანების რეალიზაციას. წარმატებები დადგენილებით დასახულ ამოცანათა განხორ-

1 ლ. ი. ბრეჟნევი, — სკკ XXIV ყრილობის მასალები, ობ., 1971, გვ 103.

ციელებაში კი მით უფრო სრული იქნება, რაც უფრო ნათლად შეიგნებს მის აზრს თითოეული კომუნისტი და კომკავშირელი, აღმინისტრაციული ორგანოების ყველა რგოლისა და რანგის მუშაკი.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაში პირუთენელად და კრიტიკულად არის შეფასებული პარტიული, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, საბჭოთა და აღმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობა დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლაში. „მართლწესრიგის განმტკიცებაში აშკარად ჩერკობით საკმაოდ ეფექტიანად ვერ წყდება. სამართლდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლაში სრულად არ იყენებენ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ შემოქმედების, ადამიანთა აღზრდის საშუალებებს. ამ მუშაობას აკლია მიზანდასახულობა კომპლექსური მიდგომა, პარტიული, სახელმწიფო, სამეურნეო, პროფკავშირული, კომკავშირული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მოქმედების ერთიანობა; ამ მუშაობაში ხშირად არ აბამენ მშრომელთა ფართო მასებს“².

ნათქვამია, როგორც იტყვიან, ნათლად, შეუღანაშებლად. ამ თემაზე წინათ პირდაპირ და ასე გაბედულად ჩვენ ვერც ვებღავდით ლაპარაკს, სოლო ზოგადი მსჯელობანი და მართოდენ მოწოდებები საქმეს არ შეელოდა, სრულიადაც არ უწყობდა ხელს მალე ამოგვეფხვრა და გადაჭრით ამოგვეძირკვა ნაკლოვანებანი ამ დარგში. სკკ ცენტრალური კომიტეტის ამ დადგენილების მნიშვნელობა მართო ეს არ არის. იგი ყველას ავალებს გამოიჩინოს დამნაშავეობის — ამ უდიდესი ბოროტების წინააღმდეგ ბრძოლაში კონკრეტულობა, გახადოს იგი უფრო ქმედითი და ეფექტიანი, რადგან დამნაშავეობის პროფილაქტიკის, მისი თავიდან აცილების გარეშე შეუძლებელია გადაწყდეს ჩვენი ქვეყნის წინაშე მდგომი პოლიტიკური და სამეურნეო ამოცანები.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებაში შეშუშავებულია კონკრეტული ღონისძიებანი, რომელთა მიზანია სამართლდარღვევათა პროფილაქტიკის გაუმჯობესება, დანაშაულებრივი და სხვა ანტისაზოგადოებრივი გამოვლინების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერება, ყველა მოქალაქისა და თანამდებობის პირის მიერ საბჭოთა კანონების განუსრელო დაცვა. დადგენილება მოითხოვს, რომ „გაუმჯობესდეს პროკურატურის, შინაგან საქმეთა, იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოების საქმიანობა, რომელნიც მოწოდებული არიან იღვწენ საბჭოთა მოქალაქეების უფლებათა ხედარაჯოზე... უკომპრომისო და კადამწყვეტი ბრძოლა გააჩაღონ დამნაშავეობის წინააღმდეგ, განავითარონ და განამტკიცონ კავშირი შრომითი კოლექტივებთან და საზოგადოებრიობასთან... აამაღლონ კადრების პასუხისმგებლობა დაკისრებული საქმისათვის, განამტკიცონ დისციპლინა და გააუმჯობესონ მუშაკთა პროფესიული მომზადება, უზრუნველყონ მათს საქმიანობაში სოციალისტური კანონიერების უმკაცრესი დაცვა“³.

თუკი ამ თვალსაზრისით შევფასებთ რეზიუმეშიაში დამნაშავეობასთან ბრძოლის თანამედროვე მდგომარეობას, იგი ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს. ბევრგან ჭერ კიდევ სჩადიან მძიმე დანაშაულებს, რომლებიც მშრომელთა კანონიერ შეშფოთებასა და უკმაყოფილებას იწვევს. არ წარმოებს სისტემატური და გამიზნული ბრძოლა ლოთობის, მუქთანრობის, მწვავე შეზომბური და საოჯახო კონფლიქტების, ცივი და ცვეცხლსასროლი იარაღის გავრცელების წინააღმდეგ, რაც ხშირად ყველაზე მეტად გავრცელებულ დანაშაულობათა ჩადენის მიზეზებია. აღმინისტრაციული ორგანოები საკმარისად არ იბრძვიან რეციდიულ დანაშაულობათა წინააღმდეგ, აგრეთვე იმ პირთა გამოვლენისათვის, რომლებმაც წააქეზეს და დანაშაულში ჩააბეს არასრულწლოვანები.

² სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება — „მართლწესრიგის დასაცავად და სამართლდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებლად მიმდინარე მუშაობის გაუმჯობესების შესახებ“, გაზეთი „კომუნისტი“, 1979 წლის 11 სექტემბერი.

³ იქვე.

არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა მეტად დაბალ დონეზეა: უსისტემოდ, მოუფიქრებლად ხორციელდება პროფილაქტიკური ღონისძიებანი. საგამოძიებო ელემბი ამ კატეგორიის საქმეებზე უხეშად ირღვევა, დაბალია გამოძიების ხარისხი, არის არასრულწლოვანთა უკანონო დაკავების, დაპატიმრებისა და მსჯავრდალების ფაქტებიც კი. საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებია განუხრედად არ იცავენ სისხლის სამართლის პროცესის იმ ნორმებს, რომლებიც უზრუნველყოფს არასრულწლოვანთა დაცვის უფლებას. არის შემთხვევები, როდესაც არასრულწლოვანის საქმეებს იძიებენ სტაჟიორი გამოძიებლები, პროკურორები კი ისე წყვეტენ წინასწარ პატიმრობის შეფარდების საკითხს, რომ არც კი ჰყავთ დაკითხული არასრულწლოვანი, რომელსაც ბრალი ედება დანაშაულის ჩადენაში. ყოველივე ეს კანონის უხეში დარღვევაა. მხოლოდ ამით შეიძლება აიხსნას ის ფაქტი, რომ შარშან სასამართლოში გაგზავნილ არასრულწლოვანთა საქმეების თითქმის ორი პროცენტი უკან დაუბრუნდა საგამოძიებო ორგანოებს ხელახალი გამოძიებისათვის.

არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ სამართალდარღვევათა ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ისინი ადვილად ექცევიან ანტისაზოგადოებრივი გავლენის ქვეშ, არა აქვთ საჭირო ცოდნა და ცხოვრებისეული გამოცდილება, მყარი მორალური შეხედულებები, ვერ ერკვევიან სამართლის ელემენტარულ საკითხებში. ეს იმას მოწმობს, რომ სკოლებში საფუძვლების შესწავლას და საერთოდ სამართლებრივი ცოდნის პროპაგანდას სათანადო ყურადღება არ ეთმობა.

ამ ცოტა ხნის წინათ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს საკანონმდებლო განზრახულობათა კომისიამ განიხილა საკითხი — „სსრ კავშირის კონსტიტუციის და საქართველოს სსრ კონსტიტუციის მოთხოვნათა შესაბამისად რესპუბლიკის მშრომელთა სამართლებრივი აღზრდის გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“. მიღებულ დადგენილებაში ნათქვამია, რომ მოსახლეობაში სამართლებრივი პროპაგანდის ღონე ჯერ კიდევ სრულად ვერ უზასუხებს თანამედროვე ზოთხოვნებს. ღონისძიებათა დაგეგმვისას არ არის გათვალისწინებული რაიონში თუ მშრომელთა კოლექტივში არსებული მდკომარგობა, მართლწესრიგისა და შრომის დისციპლინის დარღვევის ფაქტები და სხვ. სამეურნეო და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების, დაწესებულებების ეკონომიკურ-სოციალური განვითარების გეგმებში არ ითვალისწინებენ სამართლებრივ ღონისძიებებს. არის ნაკლოვანებანი ბეჭდვითსა და ზეპირ პროპაგანდაში. ზოგიერთ რაიონში სამართლებრივი აღზრდის საკოორდინაციო მეთოდოლოგური საბჭო ვერ ასრულებს თავის ფუნქციას. ბევრგან უმოქმედოდ არიან სამართლებრივი ცოდნის სახალხო უნივერსიტეტები, ამხანაგური სასამართლოები, სახალხო რაზმეულთა შტაბები კი ვერ მუშაობენ თანამედროვე ამოცანების დონეზე. განსაკუთრებით სუსტია სამართლებრივი პროპაგანდა რესპუბლიკის თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში. სახალხო დემუტატორა ზოგიერთი საბჭო, აგრეთვე სამინისტროებისა და უწყებების ხელმძღვანელები ჯეროვანი პასუხისმგებლობით არ ეკიდებიან მოსახლეობისადმი სამართლებრივ პროპაგანდას, უგულვებელყოფენ ამ მეტად მნიშვნელოვან საქმეს.

ამ შეფასებიდან უნდა გამოვიტანოთ შესაბამისი დასკვნა. მხედველობაშია მისაღები, რომ სკკ ცენტრალური კომიტეტის ამ დადგენილებაში საჭიროდ არის მიჩნეული გაუმჯობესდეს მთელი მუშაობა მშრომელთა სამართლებრივი აღზრდისათვის. ამ მიზნით უფრო სრულად და ეფექტიანად უნდა გამოვიყენოთ კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებანი. ჩვენი ამოცანაა გავაუმჯობესოთ საბჭოთა კანონმდებლობისა და საფუძვლების შესწავლა სკოლებში, პროფესიულ-ტექნიკურ და სხვა სასწავლებლებში, პარტიული სწავლების, ეკონომიკური განაოლებისა და კომკავშირული პოლიტიკური განათლების სისტემაში. უნდა გავითვალისწინოთ სამართლებრივი თემები ერთიანი პოლიტდღეების ჩატარების დროს⁴.

დამნაშავეობასთან ბრძოლაში დიდი მოვალეობანი აკისრიათ სახალხო დემუტატთა საბჭოებს. ამ ზაფხულს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა რესპუბლიკის პროკურორის მოხსენებითი ბარათის საფუძველზე მიიღო სპეციალური დადგენილება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ სახალხო დემუტატთა ბევრი ადგილობრივი საბჭო და მათი აღმასკომები საქირო მუშაობას არ ეწევიან სამართალდარღვევათა თავიდან ასაცილებლად კანონდებლობის შესრულებისათვის; საბჭოების სესიებზე და აღმასკომების სხდომებზე იზვიათად განიხილავენ დამნაშავეობასთან ბრძოლის საკითხებს; სუსტად ხელმძღვანელობენ და აკონტროლებენ ადმინისტრაციული, სამეთვალყურეო, არასრულწლოვანთა საქმეებსა და სხვა კომისიების საქმიანობას, რის გამოც მათ მიერ სამართალდარღვევათა თავიდან ასაცილებლად განხორციელებული ღონისძიებანი მოკლებულია ქმედითობას და ეფექტიანობას, ხოლო მათი მუშაობა ვერ უზარუნებს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების ამოცანებს. პრეზიდიუმის დადგენილებით რესპუბლიკის პროკურორის მოხსენებითი ბარათი „დამნაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლისა და სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებისათვის კანონდებლობის შესრულების მდგრადარების შესახებ“ განსახილველად და სათანადო ზომების მისაღებად დაეგზავნა სახალხო დემუტატთა საოლქო, რაიონული და საქალაქო საბჭოების აღმასკომებს. მათვე დაეკალათ მოხსენების ბარათში აღნიშნულ ნაკლოვანებთა აღმოსაფხვრელად მიღებული ზომების შესახებ მოხსენონ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს 1980 წლის იანვარში.

აუცილებელია ყოველმხრივ ავამაღლოთ სახალხო დემუტატთა საბჭოების როლი სამართალდარღვევათა აღკვეთაში, უფრო აქტიურად გამოვყენოთ დემუტატების, მუდმივი კომისიების ავტორიტეტი მტკიცე მართლწესრიგის დასამყარებლად, სოციალისტური ცხოვრების წესის დასამკვიდრებლად. „საბჭოთა ორგანოების მთელ საქმიანობას და მოქალაქეთა ფართო შემოქმედებით მონაწილეობას ქვეყნის საქმეთა მართვაში. საფუძველად უნდა დაედოს სოციალისტური კანონიერების უმკაცრესი დაცვა. საბჭოთა კანონები, რომლებიც სოციალისტური მართლწესრიგის ცხოვრების შემოწმებული ნორმების განსახაერება, გამოხატავენ ყველა მშრომლის ნებას. ეს კანონები განმტკიცებულია ხალხისათვის ზრუნვით, ხაიმედოდ იცავენ მოქალაქეების ინტერესებსა და უფლებებს“⁵.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებამ აღმინისტრაციულ ორგანოებს ერთ-ერთ ყველაზე ძირითად ამოცანად დაუსახა: „გააძლიერონ ბრძოლა სოციალისტური საკუთრების ხელყოფის წინააღმდეგ. ყველგან დაამყარონ მკაცრი წესრიგი მატერიალურ ფასეულობათა აღრიცხვასა და დაცვაში, გადაჭრით აღმოფხვრან უყაართობა, ნვლანგველობა, წამატებები და თვალის ახვევა. განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმონ სოფლის მეურნეობაში, ტრანსპორტზე, მშენებლობაში დატაცებთა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებას. გაუმჯობესონ საკონტროლო-სარევიზიო აპარატის საქმიანობა. განამტკიცონ მილიციის სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ მებრძოლი სამსახური. აამაღლონ სოციალისტური საკუთრების დაცვის შესახებ კანონების შესრულებისადმი სამარკუროლო ზედამხედველობის სინწვავე და პრინციპულობა“⁶.

სერიოზული მუშაობა მართებთ რესპუბლიკის აღმინისტრაციულ ორგანოებს, პირველ რიგში პროკურატურას სახალხო მეურნეობის შემდგომა სრულყოფის, აგრეთვე დაგვემზად გაუმჯობესების და მუშაობის ხარისხის ამაღლებაზე სამეურნეო ნექანიზმის შემოქმედების გაძ-

5 ლ. ი. ბრეკენევი, პარტიული მშენებლობის აქტუალური პრობლემების შესახებ, თბ., 1973, გვ. 92-93.

6 სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება — „მართლწესრიგის დასაცავად და სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლის გააძლიერებლად მიმდინარე მუშაობის გაუმჯობესების შესახებ“, გაზეთი „კომუნისტი“, 1979 წლის 11 სექტემბერი.

ლიერების შესახებ სკკ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებების შესასრულებლად.

მკაცრი უნდა ვიყოთ იმ სამეურნეო მუშაკების მიმართ, ვინც არაფრად აგდებს სახელმწიფო გეგმის შეუსრულებლობას, უშვებს უხარისხო და უსტანდარტო პროდუქციას, არ იჩენს კომუნისტურ დამოკიდებულებას მეურნეობის გაძლიერებაში. პროდუქციის ხარისხი „ეს ამჟამად უმნიშვნელოვანესი სახელმწიფოებრივი საკითხია. საწარმოთა მოგება და რენტაბელობა, მეცნიერული ფასწარმოქმნა, პროდუქციის რეალიზაცია — ყველა ეს ეკონომიკური ბერკეტი განუყრელად უნდა იყოს დაკავშირებული პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებასთან. აუცილებელია დავარწმუნოთ ადამიანები, რომ უწყუნოდ იქნება, ვებრძოლოთ შრომისადმი არაკეთილსინდისიერ დამოკიდებულებას“⁷.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შესრულება პირველ რიგში დამოკიდებულია ადამიანების, კადრების სწორ განაწილებაზე და აღზრდაზე. ასეა, როგორც იტყვიან, კადრები წყვეტს ყველაფერს. ადმინისტრაციული ორგანოების თითოეული მუშაკის, კომუნისტის, კომპაგნიტის მოვალეობაა ფეხი აუწყოს ცხოვრების ტემპს, გამოიმუშაოს ბოლშევიკური იდეურობა და პრინციპულობა, ყოველივე ახლის, პროგრესულის, მოწინავეს მხარდაჭერის უნარი, შეურიგებელი იყოს ჩამორჩენილობისა და რუტინისადმი.

კადრების შერჩევა და დაწინაურება, აბოლს ლ. ი. ბრეჟნევი, განუყოფელია იმისაგან, რომ ყოველდღიური კონტროლი გავუწიოთ იმას, თუ როგორ ასრულებენ მუშაკები პარტიისა და მთავრობის დირექტივებს, როგორ უზრუნველყოფენ მათთვის მინდობილი უბნის ხელმძღვანელობას. შესრულების კარგად მოგვარებული შემოწმება კადრების სწორი აღზრდის უმნიშვნელოვანესი საშუალებაა. იგი უნდა წარმოებდეს სისტემატურად, ენმარებოდეს შეცდომების გამოსწორებას, დასახული ამოცანების, უკეთესი, ყველაზე სწორი გადაწყვეტის გზების გამოჩვენებას.⁸

თანამედროვე პირობებში წარმატება დამაშავებობასთან ბრძოლის ორგანიზაციაში წარმოუდგენელია სწავლულ იურაბთა დაუხმარებლად, ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობის პრაქტიკაში მეცნიერების და ტექნიკის უახლეს მიღწევათა დაუნერგავად. ამიტომ გასაგებია, თუ რა დიდ ამოცანებს უსახავს სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება სწავლულ იურისტებს, განსაკუთრებით კი კრძინოლოგებს. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი, საქართველოში მოქმედი სხვა სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებები, რომლებიც სამართალდარღვევათა თავიდან აცილების საკითხებზე მუშაობენ, მოვალენი არიან განამტკიცონ კონტაქტი ადმინისტრაციულ ორგანოებთან, შექმნან ფუნდამენტური ნაშრომები დანაშაულის პროფილაქტიკის, სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების საკითხებზე, ამაღლონ მეცნიერების როლი სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებაში, ყველაფერი იღონონ ადმინისტრაციული ორგანოების პრაქტიკაში მეცნიერებისა და ტექნიკის დასაწერგავად.

ჩვენ მოვალენი ვართ კიდევ უფრო აქტიურად დავაპკვიდროთ საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში და ყოფაში სოციალისტური პრინციპები, კომუნისტური მორალი, სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გამოფუცხადოთ ნეგატიურ მოვლენებს, საბჭოთა კანონების ყოველგვარ, უმნიშვნელო დარღვევებსაც კი.

ახლა, როცა დასახული ამოცანები ნათელია, წინა პლანზე დგება საქმის სწორი ორგანიზაცია.

7 ლ. ი. ბრეჟნევი, პარტიული შინაგანობის აქტუალური პრობლემების შესახებ, თბ., 1973, გვ. 125-126.

8 იქვე, გვ. 91-92.

„ცნობა, — ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, — ყოველდღიურად გვასწავლის, რომ ჩვენს წინაშე მდგომი ამოცანების წარმატებით გადაჭრისათვის საჭიროა რაც შეიძლება ნაკლები მცვი-რაღა ფრაზები და კამპანიურობა, და რაც შეიძლება მეტი პასუხისმგებლობა, იმის უნარი, რომ საქმიანი, დინჯად გერკვეოდეთ საქმის ვითარებაში, თავს არ ვიტყუებდეთ მაღალფარდოვანი სიტყვებით და რეალისტურად ვაფასებდეთ როგორც შესაძლებლობებს ისე სიძნელეებს, როგორც წარმატებებს, ისე ნაკლოვანებებს, დაკვირვებულად, საფუძვლიანად მივუდგეთ ყოველ პრობლემას — დადსა თუ პატარას, გადაწყვეტილებები მივიღოთ ყოველმხრივი ანალიზის საფუძველზე, ვიცოდეთ ჩვენი საქმიანობის შედეგების კრიტიკული შეფასება, გულისხმეირად და ყურადღებით მოვეკიდოთ აღამიანებს — ასეთი უნდა იყოს ყველა ჩვენი პარტიული ორგანიზაციის, ყველა კომუნისტისა და უწინარეს ყოვლისა, ყველა ხარისხისა და რანგის ხელმძღვანელი მუშაკის მუშაობის სტილი“⁹.

გაუზიარებელი სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე

მ. სირაძე,

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე

მსოფლიოში ყოველ წუთს 200 ბავშვი იბადება. მათ ჰარმონიულ გონებრივ და ფიზიკურ განვითარებაზე არის დამოკიდებული ჩვენი პლანეტის მომავალი, ყოველი ქვეყნის და საერთოდ მსოფლიოს პროგრესი. კაცობრიობის საუკეთესო წარმომადგენლები მუდამ ოცნებობდნენ ბავშვების ბედნიერ მომავალზე.

მაგრამ ეს საუკუნოვანი ოცნება მხოლოდ ჩვენს ქვეყანაში ახდა. შემთხვევითი არ არის, რომ ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ახალგაზრდა საბჭოთა ზელისუფლების კანონპროექტებს შორის ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო დეკრეტები ბავშვთა უპატრონობის ლიკვიდაციის, ბავშვთა კვების, სასკოლო ასაკის ბავშვთა საყოველთაო-სავალდებულო დაწყებითი განათლების შემოღების შესახებ. ჯერ კიდევ 1919 წელს პარტიის VIII ყრილობის მიერ მიღებულ რკპ (ბ) პროგრამაში ხაზგასმულია, რომ მოზარდი თაობის საზოგადოებრივი აღზრდის გაუმჯობესებისათვის აუცილებელია სკოლამდელი დაწესებულებების ფართო ქსელის შექმნა. განათლების სახალხო კომისარიატს სამოქალაქო ომის დამთავრებისთანავე გადაეცა 2 მილიონი მანეთი ოქროთი. შიმშილისა და ნგრევის პერიოდში, როდესაც საჭირო იყო მომჭირნეობა, ქვეყანა განსაკუთრებულ მზრუნველობას იჩენდა ყველაზე პრივილეგიური კლასის — ბავშვების მიმართ, აშენებდა საავადმყოფოებს და კონსულტაციებს, სარძეო სამზარეულოებს და სკოლებს, პიონერთა ბანაკებსა და სანატორიუმებს, რომელთაც იმთავითვე „კომუნისმის ყლორტები“ ეწოდათ.

„ისევე როგორც უფროსებისათვის, მხოლოდ უფრო უკეთ!“ — ამ დევიზით იღვწოდნენ ბავშვებისათვის მწერლები, მხატვრები, მუსიკოსები, მსახიობები და რეჟისორები, მშენებლები და მუშები, ექიმები და პედაგოგები, ისინი მთელ თავიანთ ნიჭს, შთაჯონებას, სიცოცხლეს საბჭოთა ბავშვებს ახმარდნენ.

კომუნისტური პარტია და საბჭოთა სახელმწიფო დიდი სამამულო ომის წლებშიც კი ყურადღებას არ აკლებდა დედებსა და ბავშვებს. ომის დამთავრებამდე მიიღო სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა ბრძანებულება ორსული ქალებისათვის, მრავალშვილიანი და მარტოხელა დედებისათვის სახელმწიფო დახმარების გადიდების, დედისა და ბავშვის დაცვის გაძლიერების, „გმირი დედის“ საპატიო წოდების, „სახელოვანი დედის“ ორდენის და „დედობის მედლის“ დაწესების შესახებ. ბავშვებისათვის ზრუნვა დაკანონდა სსრ კავშირის ახალ კონსტიტუციაში, რომლის თითოეული მუხლი მათდამი დიდი სიბოთითა გამსჭვალული.

საბჭოთა კონსტიტუცია აცხადებს:

— თითოეულის თავისუფალი განვითარების პირობა ყველას თავისუფალი განვითარების პირობა;

— საბჭოთა კავშირში არსებობს სახალხო განათლების ერთიანი სისტემა,

რომელიც უზრუნველყოფს მოქალაქეთა ზოგადსაგანმანათლებლო და პროფესიულ მომზადებას, ემსახურება ახალგაზრდობის კომუნისტურ აღზრდას, სულიერ და ფიზიკურ განვითარებას, ამზადებს მას შრომისა და საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის;

— სსრ კავშირის მოქალაქენი თანასწორი არიან კანონის წინაშე წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების... და სხვა გარემოებათა მიუხედავად;

— სსრ კავშირში უზრუნველყოფილია დედათა და ბავშვთა სამართლებრივი დაცვა;

— სსრ კავშირის სხვადასხვა რაისისა და ეროვნების მოქალაქეებს თანასწორი უფლებები აქვთ, რომელთა განხორციელებას უზრუნველყოფენ სსრ კავშირის ყველა ერისა და ეროვნების ყოველმხარევი განვითარებისა და დაახლოების პოლიტიკა, მოქალაქეთა აღზრდა საბჭოთა პატრიოტიზმისა და სოციალისტური ინტერნაციონალიზმის სულისკვეთებით...

— განსაკუთრებული ზრუნვა მოზარდი თაობის ჯანმრთელობისათვის, მათ შორის აკრძალვა ბავშვთა შრომისა, რომელიც დაკავშირებული არ არის სწავლებასა და შრომით აღზრდასთან;

— სსრ კავშირის მოქალაქეებს აქვთ განათლების უფლება;

— სახელმწიფო ზრუნავს ოჯახისათვის იმ ვხით, რომ ქმნის და ავითარებს საბავშვო დაწესებულებათა ფართო ქსელს... გასცემს დახმარებას ბავშვის დაბადების გამო, აძლევს მრავალშვილიან ოჯახებს დახმარებასა და შეღავათებს... და სხვ.

სსრ კავშირის ახალ კონსტიტუციაში ჩაწერილ უფლება-მოვალეობათა შორის პირველად არის გათვალისწინებული მოქალაქეთა მოვალეობა:

— ზრუნავდნენ შვილებს აღზრდისათვის, ამზადებდნენ მათ საზოგადოებრივ-სასარგებლო შრომისათვის, ზრდიდნენ სოციალისტური საზოგადოების ღირსეულ წევრებად.

ახლაც კი, XX საუკუნის ბოლოს, ბავშვებას მდგომარეობა კაპიტალისტურ ქვეყნებში ტრაგიკულია. ისინი კვლავ ომისა და ძალადობის, გამალებული შეიარაღების მსხვერპლნი არიან. პლანეტის 350 მილიონი ბავშვი ჭირ კიდევ იტანჯება შიმშილის, დაავადებებისა და რასობრივი დისკრიმინაციისაგან; ბავშვობა დამძიმებულია გაუთავებელი სისხლის ღვრითა და ომებით. მთელი პროგრესული კაცობრიობა შემუშოებულა მათი ბედით.

ყმაწვილების მომავლით და ბედით გამოწვეული დედების წუხილი და ტკივილი ასახულია „ბავშვის უფლებათა დეკლარაციაში“, რომელიც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო 1959 წლის 20 ნოემბერს. ამ დეკლარაციის ათ პრინციპში წარმოდგენილია მისი მთავარი არსი-ცაცობრიობა ვალდებულია მისცეს ბავშვებს ყველაფერი საუკეთესო, რაც კი გააჩნია, აღზარდოს ისინი ურთიერთგაგების, ხალხთა შორის მეგობრობის, მშვიდობისა და საყოველთაო ძმობის სულისკვეთებით.

და იმის დასტურად, რომ ამ მოწოდებას დღესაც არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა, დეკლარაციის მიღებიდან ოცი წლის შემდეგ, ამ თარიღის აღსანიშნავად გაერთიანებულმა ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის დაწესებულებით 1979 წელი გამოცხადდა ბავშვის საერთაშორისო წლად.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გადაწყვეტილება გულისხმობს, რომ „ბავშვის საერთაშორისო წელი“ საყოველთაო ყურადღების ცენტრში მოაქცევს მთელი მსოფლიოს ბავშვებს როგორც განვითარებადს, ისე განვითარებულ ქვეყნებში, ხელს შეუწყობს მათთვის დაუყოვნებელი დახმარების აღმოჩენის გზების დასახვას იქ, სადაც ეს აუცილებელია. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია მოუწოდებს ყველას, რომ სათანადო ღონისძიებები განახორციელონ ეროვნულ დონეზე, შექმნან სპეციალური ფონდები ბავშვთა საარსებო საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ მოუწოდა განვითარებულ ქვეყნებს აქციონ ბავშვის საერთაშორისო წელი ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის კეთილშობილური მიზნების განსახორციელებლად მსოფლიო საზოგადოებრიობის ყველაზე ფართო წრეების ერთიანი მოქმედების წლად, ნებაყოფლობით საქველმოქმედო მიზნით გაიღონ სახსრები ბავშვთა ინტერესებისათვის.

საბჭოთა კავშირისა და სხვა სოციალისტური ქვეყნებისათვის ეს ნორმები და პრინციპები დიდი ხნის წინათ განვლილი ეტაპია. ეს უზრუნველყოფილია იმის გამო, რომ მათ მიადრწიეს უფრო მაღალ საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ფორმაციას, უფლებებისა და თავისუფლებების მაღალ დონეს სოციალიზმის პირობებში, სოციალისტური დემოკრატიის საფუძველზე.

ჩვენს ქვეყანაში მთლიანად განხორციელდა ბავშვის უფლებათა დეკლარაციაში გამოცხადებული პრინციპები და უფლებები.

ამაზე მეტყველებს ბავშვთა დაცვის შესახებ საბჭოთა კანონმდებლობა, აღზრდის და სწავლების მთელი ჩვენი სისტემა, სკოლამდელ ბავშვთა დაწესებულებების, სამკურნალო და სამკურნალო-პროფილაქტიკური დაწესებულებების ქსელი და ა. შ.

„ბავშვები ჩვენი მომავალია, მათ უნდა ვანაგრძონ თავიანთი მამებისა და დედების საქმე. დარწმუნებული ვარ, ისინი ცხოვრებას ქვეყნად უფრო უკეთესსა და ბედნიერს გახდიან. ჩვენი ვალი კი ის არის, რომ ვეცადოთ, რათა არც ერთი ხალხის ბავშვებმა არ იცოდნენ, რა არის ომები, რომ მათ მშვიდი, სასიხარულო ბავშვობა ჰქონდეთ“. ამხანაგ ლეონიდ ილიას ქვე ბრეჟნევის ეს სიტყვები, რომლებიც მან 1979 წლის 1 იანვარს ცენტრალური ტელევიზიით წარმოთქვა, არა მარტო გამოხატავს მთელი პლანეტის ბავშვებისადმი ჩვენი დამოკიდებულების არსს; არამედ განსაკუთრებულ აზრს იძენს სწორედ ახლა, როდესაც დედამიწის სხვადასხვა კუთხეში დაძაბული ვითარების მიუხედავად ვენაში სსრ კავშირმა და ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა დადეს ხელშეკრულება სტრატეგიული შეტევათი შეიარაღების შეზღუდვის შესახებ. ამ ხელშეკრულებამ ერთხელ კიდევ ცხადყო ჩვენი ქვეყნის არა მარტო პოზიტიური და მშვიდობისმოყვარე პოლიტიკა, არამედ ყოველი ბავშვის ცხოვრების, ბედნიერი ბავშვობის წმიდათაწმიდა უფლების განხორციელებაზე ზრუნვა.

* * *

გამოცხადდა რა ბავშვის საერთაშორისო წელი, რაც ხელს შეუწყობს ბავშვებთან დაკავშირებული ყველა პრობლემისადმი ყურადღების გაძლიერებას, მსოფლიო საზოგადოებრიობა ერთგვარად ცდილობს განჭვრიტოს ჩვენი პლანეტის მომავალი. ის გოკო-ბიჭები, რომლებმაც დღეს სკოლის კარი შეაღეს, მომავალ საუკუნეში მისი ბედის განმგებელნი იქნებიან. როგორ გავზარდოთ ისინი, როგორ აღვზარდოთ, რათა მომავალში შეძლონ ადამიანის ცხოვრების

გამდიდრება, ვალამაზება და გარდაქმნა, ეს საკითხები როგორც მთელი ჩვენი ქვეყნის, ისე რესპუბლიკის პარტიული, საბჭოთა, კომკავშირული ორგანოების ყურადღების ცენტრშია. მათზეა დაფუძნებული ჩვენს ქვეყანაში შემუშავებული კომუნისტური აღზრდის მთელი სისტემა, რომლის მიზანია გამოხატული სოციალური აქტიურობის, მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის შეგნების, ინტერნაციონალიზმის მაღალი გრძობის მქონე პიროვნების ყოველმხრივი ჰარმონიული განვითარება. ჩვენს ქვეყანაში ბავშვებთან დაკავშირებული ყველა საკითხი ყოველთვის მაღალ სახელმწიფოებრივ დონეზე წყდება.

ამჯერადაც საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭომ, რესპუბლიკაში ბავშვის საერთაშორისო წლის ჩასატარებლად მიიღეს სპეციალური დადგენილებები, რომელთა შესასრულებლად უნდა წარიმართოს პარტიული ორგანიზაციების, საბჭოთა ორგანოების, სამინისტროების და უწყებების, სახალხო დეპუტატთა ადგილობრივი საბჭოების, მუდმივი კომისიების, დეპუტატების, პროფკავშირული, კომკავშირული და სხვა ორგანიზაციების, მთელი საზოგადოებრიობის საქმიანობა. მეტი ყურადღება უნდა დაეთქოს დედისა და ბავშვის სამართლებრივ დაცვას, მათ მატერიალურ და მორალურ მხარდაჭერას, ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვას, მათი აღზრდისათვის სახელმწიფოებრივი ზრუნვის გაძლიერებას, კონსტიტუციური მოთხოვნების უფრო სრულყოფილად განხორციელებას.

რესპუბლიკის პარტიული და საბჭოთა ორგანოებისათვის ეს საკითხები ყოველთვის აქტუალური იყო, მაგრამ ბავშვის საერთაშორისო წელს განსაკუთრებით გამახვილდა ყურადღება ბავშვების ფიზიკური, გონებრივი, ზნეობრივი, სულიერი განვითარებისათვის ყველა აუცილებელი პირობის შესაქმნელად, მატერიალური ბაზის გასამტკიცებლად, სკოლების, ბავშვთა სკოლამდელი დაწესებულებების, პიონერთა ბანაკების, სპორტული ბაზების დაპროექტებისა და მშენებლობის, კვების ორგანიზაციის და ჯანმრთელობის დაცვის გასაუმჯობესებლად.

თბილისის XXVII პარტიულ კონფერენციაზე, რომელიც მიმდინარე წლის იანვარში გაიმართა, იშვა ახალი მოწოდება: „ბავშვებისათვის ჩვენ ყველანი ვაგებთ პასუხს“.

აღნიშნული მოწოდების პასუხად დღეს მთელ ჩვენს რესპუბლიკაში მრავალმხრივი მუშაობა წარმოებს.

ბავშვთა აღზრდის პრობლემების სოციალური მნიშვნელობით იყო განპირობებული ის ფაქტი, რომ საქართველოს სსრ მეცხრე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეთერთმეტე სესიამ განიხილა საკითხი ბავშვთა სკოლამდელი დაწესებულებების ქსელის გაფართოების და მათი მუშაობის გაუმჯობესების საქმეში ადგილობრივი საბჭოების ორგანიზატორული როლის ამღლების შესახებ.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დადგენილებაში არა მარტო განზოგადებულია ის მუშაობა, რომელიც უკანასკნელ წლებში ხორციელდება სკოლამდელი საზოგადოებრივი აღზრდის განვითარებისათვის, არამედ დაისახა კონკრეტული პროგრამა მისი სასწავლო და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაფართოების, ბავშვთა მომსახურების და მათთან აღმზრდილობითი მუშაობის დონის ამღლებისათვის.

საკმარისია ითქვას, რომ უახლოეს 5—6 წელიწადში რესპუბლიკაში ორ-

ჯერ გაიზრდება ბავშვთა რიცხვი სკოლამდელ დაწესებულებებში. იმისათვის, რომ უფრო სრულად გავიზრდეთ ამ პროგრამის მთელი მნიშვნელობა, მოვიყვანოთ რამდენიმე ციფრს. თუ 1921 წელს რესპუბლიკაში იყო მხოლოდ 22 სკოლამდელ ბავშვთა დაწესებულება, ახლა ეს ციფრი გაიზარდა 2103-მდე და მოიცავს 160.907 ბავშვს. 1978 წელს 38,8 ათასი დედა ლეზულობდა ყოველთვიურ სახელმწიფო დახმარებას მეოთხე და მეტი ბავშვის, 5,3 ათასი დედა კი მესამე ბავშვის დაბადების გამო. 2.911.1140 მანეთი გაიღო სახელმწიფომ ხაკლებად უზრუნველყოფილ ოჯახთა ბავშვებისათვის, ყველა სკოლისგარეშე დაწესებულებების — სასახლეების, პიონერთა სახლების, მხატვრული აღზრდის სახლების, ნორჩ ტექნიკოსთა სადგურების რიცხვმა 104-ს მიაღწია. 1978-79 წლებში მუსიკალური, მხატვრული და ქორეოგრაფიული სკოლების რიცხვმა 177 შეადგინა, საბავშვო-ახალგაზრდული სპორტული სკოლებისა — 150; მარტო ამ ზატხულს 820 საგარეუბნო და ქალაქის პიონერულ ბანაკებში, შრომისა და დასვენების, სპორტულ-გამაჯანსაღებელ, საპროფილო, სანატორიუმის და სხვა ტიპის ბანაკებში დაისვენა 155.740 პიონერმა და მოსწავლემ. ეს ციფრები შთამბეჭდავია. მაგრამ თუ გავითვალისწინებთ ჩვენს შესაძლებლობებს და მოსახლეობებს, შევუდარებთ მათ საერთო-საქვეყნო მაჩვენებლებს მოცემულ ეტაპზე, მთლიანად გამოიკვეთება ჯერ კიდევ გადაუჭრელი პირობებები ამ სფეროში, რომლებიც დაუყოვნებლივ გადაწყვეტულს მოითხოვს.

ეს არის რესპუბლიკის ქალაქებსა და რაიონებში სკოლამდელ ბავშვთა დაწესებულებების ნაკლებობა, აღსაზრდელთა ჯგუფების გადაჭირთვა, სერიოზული ნაკლოვანებები ბავშვთა შორის სამკურნალო-პროფილაქტიკური მუშაობის და რაციონალური კვების ორგანიზაციაში საბავშვო ავეჯით, სათამაშოებით, სასწავლო-თვალსაჩინო ხელსაწყოებით უზრუნველყოფა.

ყველაფერი ეს უარყოფითს გავლენას ახდენს სკოლამდელ დაწესებულებებში ესთეტიკური, ზნეობრივი, ფიზიკური, შრომითი და ინტერნაციონალური აღზრდის ორგანიზაციაზე.

ბავშვობა ეს ასაკია, როდესაც ყველაფერი გრძობით აღიქმება. აქედან კი ბავშვი თანდათან მიდის შემეცნებამდე, საბავშვო ბაღში იწყება მოხელეობრივების ყველაზე არსებითი თვისებების ფორმირება. ბავშვი ვერ იტანს უსულგუნობას, გულგრილობას, უყურადღებობას. სამწუხაროდ, ბევრ საბავშვო ბაღში, რომლებიც მოთავსებულია შეუფერებელ შენობებში, აღმზრდელთა ბროცესი ხშირად ამოიწურება მხოლოდ კვებით და აღმზრდელთა დაუდევრობის, უცოდინარობის, უხეშობის წყალობით არ შეესაბამება თანამედროვე მოთხოვნებს.

ბავშვობა, საბავშვო ბაღში რომ მოჰყავს შვილი, დედა საკვებით დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მას შეუქმნიან არა მარტო სათანადო სანიტარულ-სამედიცინო პირობებს, კარგად გამოავიწყებენ. რაზედ გაუხსნიან კაპეც ცხოვრების უღირსი და ლამაზი სამყაროს კარს; სწორედ სკოლამდელ ბავშვთა დაწესებულებებსა და ოჯახში ყმაწვილთა არასათანადო აღზრდას ბრალია, რომ საშუალო სკოლაში ბავშვების ნაწილი ზარმაცობს, დაუდევრად ეკიდება შრომას, სწავლას და საზოგადოებრივ საქმიანობას. ბავშვთა ფიზიკური, ზნეობრივი, შრომითი, ინტერნაციონალური აღზრდა, მათთვის მოქალაქეობრიობის, სასიათის სიმშკიცის, შრომისმოყვარეობის, ჰუმანურობის ჩანერგვა რთული და ხანგრძლივი პროცესია. ამიტანა ის არის, რომ მკვეთრად გაუმჯობესდეს სკოლის,

ოჯახის, ყველა აღმზრდელობითი ინსტიტუტის ზრუნვა ჰარმონიულად განვითარებული და ჯანსაღი მოზარდი თაობის აღზრდისათვის.

ამას მოითხოვს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება „იდეოლოგიური, პოლიტიკურ-აღმზრდელობითი მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების შესახებ“, რომელშიც ოჯახისა და სკოლის ურთიერთობის საკითხებს მოზარდი თაობის კომუნისტური აღზრდისათვის განსაკუთრებული ადგილი უკავია.

ბავშვთა აღზრდისა და განათლების, მათი ჯანმრთელობის დაცვის სწორი ორგანიზაციის საკითხები უმთალოდ არის დაკავშირებული ქალთა და დედათა შრომისა და ყოფა-ცხოვრების პირობებთან. სწორედ ამიტომ გასული წლის ივნისში გამართულ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს მეათე სესიაზე განხილულ იქნა საკითხი „საქართველოს სსრ სახალხო დემუკრატთა საბჭოების ამოცანები სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად კომუნისტურ მშენებლობაში, ქალთა როლის ამღლებისა და მათი შრომისა და ყოფა-ცხოვრების პირობების, დედათა და ბავშვთა დაცვის გაუმჯობესების საქმეში“.

რესპუბლიკაში გამსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საწარმო-დაწესებულებებში ქალთა შრომის, ყოფა-ცხოვრებისა და დასვენების პირობების გაუმჯობესებას, საწარმოებსა და ორგანიზაციებში მოზარდთა შრომის პირობების მდგომარეობას, მათი პროფესიული, ზოგადი განათლებისა და კულტურის დონის ამაღლებას: საბავშვო ასორტიმენტის საქონლითა და ბავშვთა კვების პროდუქტებით მოვაჭრე ორგანიზაციების მუშაობის სრულყოფას და ა. შ.

დიდი მუშაობაა გასული რესპუბლიკაში ბავშვთა ჯანმრთელობის დაცვის სპეციალიზებული დაწესებულებების ქსელის განვითარების, ბავშვებს შორის პროფილაქტიკური, სპორტული და გამაჯანსაღებელი მუშაობის გაუმჯობესებისათვის.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების დროისათვის საქართველოში იყო მხოლოდ 96 საწოლი მშობიარეთათვის, სტაციონარული მკურნალობა ბავშვებს უტარდებოდათ მხოლოდ თბილისში, კერძო საავადმყოფოს განყოფილებაში. ამჟამად სამშობიარო სახლების, ბავშვთა საავადმყოფოების, ქალთა კონსულტაციებისა და ბავშვთა პოლიკლინიკების რიცხვი 600-ს შეადგენს.

განუწყვეტლივ იზრდება სპეციალიზებული სპორტული სკოლების, ბავშვთა სანატორიუმებისა და ტყის სკოლების, ბავშვთა ჰუსიკალური, მხატვრული და ქორეოგრაფიული სკოლების, პიონერთა სასახლეებისა და სახლების, ნორჩ ტექნიკოსთა და ნატურალისტთა სადგურების ქსელი. გამომცემლობები უშვებენ საბავშვო ლიტერატურას. საბავშვო ჟურნალ-გაზეთებს, ეწყობა საბავშვო რადიო და ტელეგადაცემები, ფართოვდება საბავშვო თეატრებისა და ბიბლიოთეკების ქსელი; ბავშვებისათვის იქმნება ხელოვნების საუკეთესო ნაწარმოებები.

„ყველაფერი საუკეთესო ბავშვებს“ — ეს ლენინური დევიზი გამოცხადების პირველი დღეებიდანვე გადაიქცა მთელი ჩვენი სახელმწიფო პოლიტიკის ზნეობრივ პრინციპად. ამ პრინციპის ერთგულებამ განაპირობა თერჯოლის რაიონში მშრომელთა აქტიური მონაწილეობით, შესანიშნავი პიონერული ქალაქის „საოვენლას“ მშენებლობა.

აქ თერჯოლელი ბავშვები ღებულობენ ინტერნაციონალიზმის, მეგობრობის, სამშობლოს სიყვარულის შესანიშნავ ვაკეითლებს. ბანაკში მოსული თითოეული ბავშვი რვაჯს ხეს, რითაც მიწაზე ტოვებს თავის პატარა და კეთილ კვალს.

საქართველოს კომკავშირის პრემიის ლაურეატის — მესხეთის სახელმწიფო თეატრის ენთუზიასტების წყალობით ხელოვნება მესხეთში ჭეშმარიტად მასობრივი გახდა; თეატრში მოდიან ბავშვები რეპეტიციებსა და პრემიერებზე, აქ მართავენ დისკუსიებს და კამათობენ, მსჯელობენ ცხოვრების შესახებ. შემოქმედებისადმი დიდი სიყვარულით არის განპირობებული ის, რომ ახალციხის 300-კაციანმა ინტერნაციონალურმა გუნდმა დაიმსახურა არა მარტო აღიარება, არამედ მას თანამიმდევრები გაუჩინდნენ საქართველოს სხვა კუთხეებშიც.

ასიათასობით ბავშვია ჩაბმული მხატვრული თვითმოქმედების წრეებში. ჩვენში ტრადიციად იქცა მხატვრული თვითმოქმედების ოლიმპიადებისა და სახვითი შემოქმედების გამოფენათა მოწყობა. უკვე რამდენიმე წელია თბილისში გაიხსნა ბავშვთა ნახატების მუზეუმი. ჩვენი რესპუბლიკის ბავშვები წარმატებით მინაწილეობენ ბავშვთა საერთაშორისო სამხატვრო გამოფენებსა და კონკურსებში. რესპუბლიკაში აღიარებულმა ბავშვთა მხატვრული თვითმოქმედებას კოლექტივებმა „მზიურმა“ და სხვებმა საზღვარგარეთელ მაყურებელსაც უჩვენეს თავიანთი ხელოვნება.

ყველაფერი ეს ბავშვთა აღზრდისადმი არა მარტო სახელმწიფო, პარტიული, ე. ი. ყველაზე ღრმა და კულისხმიერი დამოკიდებულების მაგალითია, არამედ, უპირველესად, დღევანდელი განპირობებული რეალური პოზიციაა.

პარტიისა და ხალხის დიადი რევოლუციური, შრომითი და საბრძოლო ტრადიციების ერთგულმა დღევანდელმა ახალგაზრდობამ ბავშვობიდანვე შეისისხლხორცა საბჭოთა პატრიოტიზმი და ინტერნაციონალიზმი; ბიონერული და კომკავშირული ორგანიზაციების აღზრდილები დღეს შრომობენ კახეთის ზვრებსა და დასავლეთ საქართველოს ჩაის პლანტაციებში, დამკვრელურ კომკავშირულ მშენებლობებზე; აქ იწრთობა მათი ღასათი, ხდება აქტიური ცხოვრებისეული პოზიციის გამომუშავება, ვლინდება თაობის ყველაზე საუკეთესო ზნეობრივი თვისებები.

ბავშვის საერთაშორისო წელს სახალხო დებუტატთა ყველა საფეხურის საბჭოები, თითოეული მშრომელი, საზოგადოების ყოველი წევრი სათანადო ყურადღებით და პასუხისმგებლობით უნდა მოეკიდონ „იდეოლოგიური, პოლიტიკურ-აღმზრდელითი მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების თაობაზე“ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების განსახორციელებლად სახალხო დებუტატთა საბჭოების ამოცანების შესახებ“ სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის დადგენილებით დასახული ფართო პროგრამის განხორციელებას ჩვენი ბავშვების ბედნიერი ბავშვობისათვის, სწავლის, შრომის და დასვენებისათვის ყველა პირობის შესაქმნელად.

მუდამ უნდა გვახსოვდეს ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის სიტყვები: „მომავალი დღევანდელიდან იწყება“.

მუშაკის სამუშაოზე გადაყენება

ჯ. ლომიძე,

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის უმცროსი მეცნიერი თანაშრომელი

სამუშაოდან უკანონოდ გადაყენება შრომის სამართლის სფეროში სოციალისტური კანონიერების დარღვევის ერთ-ერთი ფართოდ გავრცელებული შემთხვევაა. ეს იმით აიხსნება, რომ მისი მომწესრიგებელი ნორმატიული მასალა მიმოფანტულია მრავალრიცხოვან სამართლებრივ აქტებში, ხოლო ლიტერატურაში იგი საკმაოდ არ არის დამუშავებული.

სამუშაოდან გადაყენების ცნების შინაარსი განსაზღვრული არ არის არც სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების შრომის კანონმდებლობის საფუძვლებში და არც მოკავშირე რესპუბლიკების შრომის სამართლის კოდექსებში.

საქართველოს სსრ შრომის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლში ნათქვამია მხოლოდ, რომ „მუშის ან მოსამსახურის სამუშაოდან (თანამდებობიდან) გადაყენება დასაშვებია მხოლოდ იმ ორგანოების წინადადებით, რომლებიც საამისოდ არიან უფლებამოსილი, სსრ კავშირისა და საქართველოს სსრ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში“.

ამავე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, „მუშაკს, რომელიც სამუშაოზე არაფხიზელ მდგომარეობაში გამოცხადდება, საწარმოს, დაწესებულების, დარგანიზაციის ადმინისტრაცია იმ დღეს (კვლავში) არ დაუშვებს სამუშაოდ“.

შრომის სამართალში სამუშაოდან გადაყენების ინსტიტუტის არსებობა იმით არის განპირობებული, რომ გარკვეულ პერიოდში ამ მუშაკს არ შეიძლება მივანდოთ შრომითი ფუნქციების შესრულება, უფრო მეტიც, მის მუშაობას შეიძლება მოჰყვეს არასასურველი შედეგი, დააბრკოლოს საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ნორმალური საქმიანობა, საფრთხე შეუქმნას, როგორც სააწარმოს მუშაკთა, ირგვლივმყოფთა, ასევე საკუთარ სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, მიაყენოს მატერიალური ზიანი საწარმოს და სხვა.

საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ასეთ მაგალითს: მეამწე მთვრალი გამოცხადდა სამსახურში, რის შედეგადაც ამწე გადაბრუნდა და დაეცა მშენებლობის გვერდით მიმავალ ტრამვაის, რამაც იმსხვერპლა ათობით ადამიანი, საწარმოს მიაყენა მატერიალური ზიანი, გარკვეული დროით შეაჩერა მშენებლობა.

ზოგჯერ სამუშაოდან გადაყენება დამხმარე ხასიათისაა. მაგალითად, იგი ხელს უწყობს გამოძიების ნორმალურ მსვლელობას, (იხ. საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე მუხლი).

გადაყენება ყოველთვის გულისხმობს მუშაკის ჩამოცილებას სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისაგან. იგი დროებითი ღონისძიებაა, იძულებითი ჰაუზაა, რომლის განმავლობაში მას არ შეუძლია განაგრძოს მუშაობა. გადაყენების დროის განმავლობაში უნდა გადაწყვეტს შემდეგი საკითხები: შეიძლება

თუ არა მუშაკის დაშვება ძველ თანამდებობაზე, დაედოს თუ არა მუშაკს დისციპლინური სასჯელი და კერძოდ — რომელი.

გადაყენების ხანგრძლივობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამ განაპირობა მისი გამოყენება და ვინ გამოიყენა იგი. მაგალითად, მთვრალი მუშაკის გადაყენება ხდება იმ დღეს (იმ ცვლაში), ინთექციური დაავადებით შეპყრობილი საზოგადოებრივი კვების მუშაკისა — მის სრულ გამოჯანმრთელებამდე, რკინიგზელისა, დისციპლინური წესდებით სასჯელის დადების საკითხის გადაწყვეტამდე, ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემული თანამდებობის პირისა — გამოძიების დროის განმავლობაში, სანამ არის მისი გამოყენების საფუძველი და სხვა.

გადაყენება არ შეიძლება გრძელდებოდეს განუსაზღვრელი ვადით, რამდენხანაც მუშაკი გადაყენების დროის განმავლობაში არავითარ შრომითს ფუნქციებს არ ასრულებს. ეს უკანასკნელი კი უარყოფითად მოქმედებს, როგორც საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის საქმიანობაზე, ისე თვით გადაყენებული მუშაკის მატერიალურ მდგომარეობაზეც, ვინაიდან გადაყენების დროიდან მას ხელფასი აღარ ეძლევა¹ და იგი ვერ დებს ახალ შრომითს ხელშეკრულებას სხვა საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციის ადმინისტრაციასთან, რადგანაც ძველი შრომის ხელშეკრულება შეწყვეტილი არ არის. ამ მხრივ გადაყენებული მუშაკი უფრო ცუდ მდგომარეობაშია თანამდებობიდან განთავისუფლებულ მუშაკთან შედარებითაც კი.

გადაყენება გარკვეულად ზღუდავს სსრ კავშირის კონსტიტუციით გარანტირებულ შრომის უფლებას. მისი გამოყენებისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას:

ა) როგორც იმ საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციის ინტერესები, სიდაც მუშაკი მუშაობს, ისე გადაყენების აქტის გამომტანი ორგანოს (მაგალითად, მოკლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებისა) ინტერესები.

ბ) თვით გადაყენებული მუშაკის ინტერესები.

მუშაკის გადაყენება დამოკიდებულია სუბიექტურ და ობიექტურ ფაქტორებზე. სუბიექტურია, მაგალითად, დანაშაულის ჩადენა, ისეთი გადაცდომა, რომელიც არ შეეფერება მუშაკის მიერ დაკავებულ თანამდებობას, სამუშაოზე მთვრალი გამოცხადება, სამედიცინო შემოწმების ვადების დარღვევა და სხვა.

ობიექტურ ფაქტორებს მიეკუთვნება მუშაკის ჯანმრთელობის გაუარესება, რაც აბრკოლებს მის შემდგომ გამოყენებას ძველ თანამდებობაზე (ინფექციური დაავადება, მხედველობის უნარის დაქვეითება) და სხვა.

ასეთ დაყოფას დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ შედეგების სწორი განსაზღვრისათვის, რომლებიც შეიძლება მოჰყვეს გადაყენებას.

შრომის კანონმდებლობა განასხვავებს სამუშაოდან გადაყენებას ისეთი მომიჯნავე ინსტიტუტებისაგან, როგორიც არის განთავისუფლება, გადაყვანა, გა-

16437

¹ ვფიქრობთ, ამ მხრივ უფრო სრულყოფილია რსფსრ-ს შრომის სამართლის კოდექსის 38-ე მუხლი

მარქსის საბ. საქ. სსრ
სახელმწიფო ინსტიტუტი

დაადგილება, მოცდენა, დისციპლინური სასჯელი და სხვა. მიუხედავად ამისა პრაქტიკაში მათ ზშირად აღენტურად მიიჩნევენ.

რა განსხვავებაა მათ შორის?

1. უპირველეს ყოვლისა განვასხვაოთ იგი განთავისუფლებისაგან. განთავისუფლების პირობები მოცემულია როგორც შრომის კანონმდებლობის საფუძვლებში, ისე შრომის სამართლის კოდექსებში, გადაყენებისა კი შრომის სამართლის კოდექსებსა (ისიც ნაწილობრივ) და მრავალრიცხოვან აქტებში. განთავისუფლებისას შრომითა ურთიერთობა შეწყდება, ადმინისტრაცია არა უგვიანეს ერთი დღისა ახდენს მთლიან ანგარიშსწორებას (აძლევეს შრომის წიგნაკს, უხდის კუთვნილ თანხებს და სხვა.) განთავისუფლება დასაშვებია, როგორც ადმინისტრაციის, ისე მუშაკის ინიციატივით, გადაყენებისას კი მუშაკის სურვილს არავითარი იურიდიული მნიშვნელობა არა აქვს. კონკრეტული შრომითი ურთიერთობისათვის განთავისუფლება საბოლოო აქტია, იგი დისციპლინური სასჯელის სახეობაა.

2. გადაყენება განსხვავდება სხვა სამუშაოზე გადაყვანისაგანაც, რომლის დროს იცვლება შესასრულებელი სამუშაოს მოცულობა, ხარისხი, შრომის პირობები. გადაყვანისას ზოგჯერ მხედველობაში მიიღება მუშაკის სურვილი, კანონი ზუსტად განსაზღვრავს გადაყვანის ხანგრძლივობას, რომელიც არ აღემატება 1 თვეს (კოდ. 27-ე, 28-ე მუხლი). გადაყვანა დისციპლინური სასჯელის ერთ-ერთი სახეობაა.

3. ასევე, სამუშაო ადგილის შეცვლა ან მუშაკის გადაყვანა გამართულ მანქანაზე (მოწყობილობაზე) არ არის გადაყენება. მაგალითად, ავტოსატრანსპორტო დაწესებულებების ადმინისტრაციას უფლება აქვს გადაადგილოს მძღოლი გამართულ მანქანაზე. ამ შემთხვევაში მუშაკი ვარგისია შრომითი ფუნქციების შესრულებისათვის, მაგრამ საჭიროა მისი უზრუნველყოფა გამართული ტექნიკით. თუ გადაადგილება ხდება სხვა მარკის მანქანაზე, მაშინ გამოყენებულ უნდა იქნეს გადაყვანის წესები.

4. გადაყენება მოცდენისაგან იმით განსხვავდება, რომ მოცდენისას მუშაკს ერთმევა მუშაობის ხანგრძობის საშუალება როგორც მისგან დამოკიდებული, ისე მისგან დამოუკიდებელი მიზეზებით. გადაყენებისას კი, ჩვეულებრივ, მიზეზი თვით მუშაკია. მოცდენა იწვევს მუშაკის გადაყვანას სხვა სამუშაოზე, გადაყენება კი შეიძლება წინ უსწრებდეს გადაყვანას.

5. და ბოლოს, დისციპლინური კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს ზემოქმედების ისეთ სახეობას, როგორც არის გადაყენება. გადაყენება ვერ გამოდგება სანქციად. იგი თავისი დროებითი ხასიათის გამო მხოლოდ წინ უსწრებს და შეიძლება გამოიწვიოს დისციპლინური სასჯელის გამოყენება.

ვის შეუძლია მუშაკის გადაყენება და რა შემთხვევაში?

ამ კითხვაზე პასუხს ნაწილობრივ გვაძლევენ შრომის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლი. მისი პირველი ნაწილი მითითებულია. მუხლის მეორე ნაწილით ადმინისტრაცია მთვრალ მუშაკს იმ დღეს (იმ ცვლაში) არ დაუშვებს სამუშაოა. ეს არის შრომის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ერთადერთი შემთხვევა, რომელიც ადმინისტრაციას ანიჭებს ასეთ უფლებას. ეს არ არის გადაყენების ტიპური შემთხვევა. ადმინისტრაციისათვის ამ უფლების მინიჭება იმით არის გამოწვეული, რომ სამთვრალის ფაქტი მოითხოვს დაუყოვნებლივ (იმუაფუთიერ) რეაგირებას, ამის საშუალება კი მხოლოდ ადმინისტრაციას აქვს.

ბრიგადირები, ოსტატები, უბნის, საამქროს, ცვლის უფროსები და სხვა სამეურნეო ხელმძღვანელები, რომლებიც დაარღვევენ კანონის ამ მოთხოვნას, ისჯებიან დისციპლინური წესით, ხოლო კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სისხლის სამართლის წესითაც (იხ. საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 146-ე მუხლი).

მუშაკი სამუშაოზე არ დაიშვება მხოლოდ მაშინ და იმ დროის განმავლობაში, როდესაც იგი ნასვამია. დაუშვებელია მისი გამოყენება შემდგომ დღეებში — ეთქვათ დისციპლინური სასჯელის დადებამდე.

სიმთვრალის ფაქტი დაკოწმებულ უნდა იქნეს ექიმის მიერ. ოუ შეუძლებელია საექიმო შემოწმება, ან სიმთვრალის ფაქტი ექვს არ იწვევს, ადმინისტრაციის წარმომადგენელი, ოსტატი, საამქროს უფროსი (რამდენიმე მოწმის თანდასწრებით) ადგენს ოქმს — სამუშაოზე მთვრალი მუშაკის გამოცხადების შესახებ.

ახლა, რაც შეეხება შედეგებს, რომლებიც შეიძლება მოჰყვეს ამ სახეობის გადაყენებას. შრომის სამართლის კოდექსის 34-ე მუხლის მე-4 პუნქტით ადმინისტრაციის უფლება აქვს მოწალოს შრომის ხელშეკრულება თავისი ინიციატივით არასაპატიო მიზეზით სამუშაოს გაცდენის გამო. ანალოგიური ნორმა მოცემულია საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მუშა-ვის-სამსახურეთა ტიპობრივ შრომითს შინაგანაწესში, რომლის 25-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ არასაპატიო მიზეზით სამუშაოს გაცდენად ითვლება აგრეთვე, თუ მუშა-მოსამსახურე სამუშაოზე მთვრალი გამოცხადდა?

ამ ორი ცნების, ე. ი. „სამუშაოზე არგამოცხადებისა“ და „სამუშაოზე მთვრალ მდგომარეობაში გამოცხადების“, ნორმატიულ აქტში ერთ პოინტზე მოთავსება სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი შრომის სამართლებრივი ურთიერთობების დარღვევის თვალსაზრისით ერთმანეთს უთანაბრდებიან. ზნობრივად მუშაკის სამუშაოზე არგამოცხადებით შეიძლება აცილებულ იქნეს ის არასასურველი შედეგები, რომლებსაც იწვევს მუშაკის მთვრალ მდგომარეობაში გამოცხადება.

ამ შემთხვევაში, შრომის ხელშეკრულების მოშლისათვის საკმარისია სიმთვრალის თუნდაც ერთჯერადი ფაქტი. აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ადმინისტრაციის უფლება აქვს და ვალდებული არ არის დაარღვიოს, მოწალოს შრომის ხელშეკრულება. ამიტომ, მას შემდეგ, რაც მუშაკს არ დაუშვებენ სამუშაო ადგილზე, კონკრეტული ვითარების საფუძველზე, ადმინისტრაციას ასეთი პირის მიმართ შეუძლია გამოიყენოს შემდეგი ღონისძიებები:

ა) დაადოს ნებისმიერი დისციპლინური სასჯელი (იხ. შრომის სამართლის კოდექსის 135-ე მ.)

ბ) ჩამოართვას ნამსახურობისათვის პროცენტული დანამატის მიღების უფლება სამ თვემდე ან ერთდროული ანაზღაურება (მოცემულ საწარმოში სპეციალობით მუშაობის სტაჟისათვის) 25 პროცენტამდე საწარმოში, დაწესებულება-სა და ორგანიზაციაში, სადაც დაწესებულია ხელფასზე ნამსახურობის პროცენტული დანამატის ან ერთდროული ანაზღაურების გაცემა (ტიპობრივი შინაგანაწესის 25-ე მუხლი).

2 აღნიშნული ტიპობრივი შინაგანაწესი დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს შრომის და ხელფასების საკითხთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1972 წ. 29 სექტემბერს.

მუშაკს დისციპლინური ან საზოგადოებრივი სასჯელის გამოყენების მიუხედავად შეიძლება ჩამოერთვას საწარმოო პრემია მთლიანად ან ნაწილობრივ, შეფუძირდეს საწარმოსა და ორგანიზაციის წლიური მუშაობის შედეგების მიხედვით გასაცემი ანაზღაურების ოდენობა ან სრულიად არ მიეცეს იგი. (იხ. ტიპობრივი შინაგანაწესის 27-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

ზემოაღნიშნული შედეგები მხოლოდ მაშინ მოჰყვება მუშაკის გადაყენებას, როდესაც ცხადია მუშაკის ბრალი. საკითხის ნათელსაყოფად მოვიყვანოთ მაგალითის რუსეთის სფსრ სახალხო სასამართლოს პრაქტიკიდან.

1961 წლის 12 მარტს ტ. სელიუკი გამოაჩახებულ იქნა რიგგარეშე ცვლაში (ამ დღეს იგი ისვენებდა. სამუშაოზე გასვლა უწყვედა 13 მარტს). იმის გამო, რომ იგი მთვრალი გამოცხადდა, ადმინისტრაციამ ჯერ გადააყენა, ხოლო შემდეგ გაათავისუფლა სამუშაოდან.

ადმინისტრაცია სწორად მოიქცა; როდესაც ტ. სელიუკი არ დაუშვა სამუშაოდ, ხოლო რაც შეეხება მის განთავისუფლებას, ამის შესახებ რუსეთის სფსრ უმაღლესი სასამართლო სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ პირდაპირ მიუთითა ადმინისტრაციის უმართებულო მოქმედებაზე და ტ. სელიუკი აღადგინა სამუშაოზე.

ახლა შევეხებით გადაყენების იმ შემთხვევებს, რომლებზეც მიუთითებს შრომის სამართლის კოდექსის მე-40 მუხლის I ნაწილი.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 151-ე მუხლის თანახმად, როდესაც პასუხისგებაში მიცემულია თანამდებობის პირი, გამოძიებელი ვალდებულია გადაწყვიტოს საკითხი, საჭიროა თუ არა გადააყენოს იგი თანამდებობიდან გამოძიების დროის განმავლობაში.

თუ აუცილებელია მისი გამოყენება, გამოძიებელს გამოაქვს დასაბუთებული დადგენილება, რომელსაც ამტკიცებს პროკურორი. დადგენილება იგზავნება ბრალდებულის სამუშაო ადგილას. დადგენილების შესრულება სავალდებულოა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ადმინისტრაციისათვის (იხ. კოდექსის 127-ე მუხლი).

ადმინისტრაციას უფლება არა აქვს გადააყენოს დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი მუშაკი. ეს არის პროცესუალური ღონისძიება და განეკუთვნება მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოთა კომპეტენციას.

სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემული პირის თანამდებობიდან გადაყენება მიზნად ისახავს:

ა) მოუსპოს ბრალდებულს საშუალება ხელი შეუშალოს გამოძიებას (დოკუმენტების განადგურება, გაყალბება, მოწმეთა მომზადება ან მათზე ზემოქმედების მოხდენა და სხვა);

ბ) მოუსპოს მას საშუალება დაეკავებულა თანამდებობის წყალობით ჩაიდინოს ახალი დანაშაული;

გ) ხელი შეუწყოს საბჭოთა დაწესებულების ავტორიტეტის შენარჩუნებას და მის თანამშრომლებში შრომისადმი პატიოსანი დამოკიდებულების განმტკიცებას.³

დადგენილება თანამდებობიდან გადაყენების შესახებ შეიძლება გასაჩივ-

³ იხ. Комментарий к уголовно-процессуальному кодексу Казахской ССР изд. «Казахстан». 1969 г. стр. 324.

რდეს ბრალდებულის, მისი დამცველის, აგრეთვე იმ საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ადმინისტრაციის მიერ, რომელშიც ბრალდებული მუშაობს.

გადაყენების ხანგრძლივობა არ შეიძლება აღემატებოდეს მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ვალებს (იხ. ამ კოდექსის 124-ე, 134-ე მუხლები).

სავამოძიებო ორგანოების დადგენილების საფუძველზე მუშაკის თანამდებობიდან ხანგრძლივად გადაყენების ფაქტი არ შეიძლება გახდეს შრომის ხელშეკრულების შეწყვეტის საფუძველი.

გადაყენების საკითხი შეიძლება მოიხსნას მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების დამთავრებამდეც, თუ მოიხსნა მისი გამოყენების საფუძველი. გადაყენებული მუშაკის აღდგენა ხდება გამომძიებლას დადგენილებით.

გადაყენებას, გარკვეული ვადაცდომის ჩადენისას ითვალისწინებენ აგრეთვე დისციპლინური წესდებები. მაგალითად, სსრ კავშირის სამდინარო ტრანსპორტის მუშაკთა დისციპლინური წესდების 21-ე პუნქტში აღნიშნულია:

„მუშაკი, რომლის მოქმედებაც საფრთხეს უქმნის ნაოსნობის უშიშროებას, საჭირო შემთხვევაში მისი სასჯელის დადების საკითხის გადაწყვეტამდე შეიძლება გადაყენებულ იქნას სამუშაოდან ხსენებულ უბანზე განმკარგულებელი ან საკონტროლ-ინსპექტორული უფლებებით აღჭურვილი თანამდებობის პირის მიერ, რის შესახებაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს შესაბამის უფროსს“.

ანალოგიურად ხდება რკინიგზის მუშაკის გადაყენებაც, რომლის მოქმედებაც საფრთხეს უქმნის მატარებლების მოძრაობას⁴.

გადაყენებას ანალოგიურად ითვალისწინებენ სამხედრო საზღვაო ფლოტის, სამოქალაქო ავიაციის, „დოსაადის“ და სახალხო მეურნეობის სხვადასხვა დარგში მოქმედი დისციპლინური წესდებები.

გადაყენების უფლებით სარგებლობენ აგრეთვე საკონტროლო-სარევიზიო ფუნქციებით აღჭურვილი ორგანოები. მაგალითად, სახალხო კონტროლის კომიტეტს უფლება აქვს გადააყენოს თანამდებობის პირები, რომლებსაც ბრალი მიუძღვით პარტიისა და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესრულების ჩაშლისათვის, სახელმწიფო დისციპლინის უხეშ დარღვევასა და მუშაობაში სხვა იერიოზული ნაკლოვანებებისათვის⁵.

სახელმწიფო-სამთო ზედამხედველობის ორგანოებს შეუძლიათ შესაბამის ორგანოებში წარდგინებით შევიდნენ იმ პირთა სამუშაოდან გადაყენების შესახებ, რომელთაც არა აქვთ სათანადო ცოდნა უსაფრთხოების ტექნიკაში, ასევე იმ პირების გადაყენებას შესახებ, რომლებიც სისტემატურად არღვევენ უსაფრთხოების ინსტრუქციის წესებს⁶.

სახელმწიფო-სანიტარიული ზედამხედველობის ორგანოებს უფლება აქვთ სამუშაოდან გადააყენონ ის პირები, რომლებიც გვევლინებიან პაქტერიების მა-

⁴ იხ. სსრ კავშირის რკინიგზის მუშაკთა დისციპლინის შესახებ წესდების (დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1964 წლის 31 ივლისს), 24-ე მუხლი.

⁵ იხ. მე-20 მუხლის „გ“ პუნქტი, დებულებისა — სსრ კავშირში სახალხო კონტროლის ორგანოების შესახებ (დამტკიცებულია სსრ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1968 წლის 29 დეკემბერს).

⁶ იხ. 21-ე, 25-ე, 26-ე პუნქტები დებულებისა სსრ კავშირში სახელმწიფო სამთო ზედამხედველობის შესახებ (დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1967 წლის 29 ივლისს).

ტარებლებად, და საწარმოს თავისებურებათა გამო, შეიძლება იქცნენ ინფექციის წყაროდ⁷.

გადაყენების ყველა კონკრეტული შემთხვევის ჩამოთვლა და დახასიათება შორს წაგვიყვანს. ჩვენ ამით დაკვამყოფილდებით.

გადაყენება შეიძლება იყოს კანონიერი და უკანონო. გადაყენება კანონიერი, როდესაც იგი გამოყენებულია ნორმატიული აქტებით განსაზღვრულ შემთხვევაში, საამისოდ უფლებამოსილი ორგანოების, (თანამდებობის პირების) მიერ, შესაბამისი მუშაკების მიმართ.

შრომის კანონმდებლობა იცნობს გადაყენების ისეთ შემთხვევასაც, როდესაც მისი საფუძველი პრეზუმირებულია (სავარაუდოა) და მხოლოდ შემდგომში ირკვევა მისი გამოყენების მართებულობა. ასეთ გადაყენებასთან საქმე გვაქვს მაშინ, როდესაც მას მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების ორგანოები იყენებენ. ამ სახეობის გადაყენება არ შეიძლება ჩაითვალოს უკანონოდ, თუ, რა თქმა უნდა, აშკარად არ არის დარღვეული სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმა.

ასეთ დაყოფას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც:

ა) უკანონოდ გადაყენებული მუშაკი აღდგენილ უნდა იქნეს თავის თანამდებობაზე.

ბ) თანამდებობის პირს, რომელსაც ბრალი მიუძღვის მუშაკის უკანონოდ გადაყენებაში, შეიძლება დაეკისროს დისციპლინური (მაგალითად, იხ რკინიგზის დისციპლინური წესდების 24-ე მუხლი) ან მატერიალური პასუხისმგებლობა⁸.

გ) მუშაკს წარმოეშობა უფლება მოითხოვოს იძულებით გაცდენილი დროის ანაზღაურება.

იძულებით გაცდენილი დროის ანაზღაურება სავარაუდოა მნიშვნელობის ზომია, რომლის მიზანია იმ პირთა მატერიალური დაკმაყოფილება, ვინც თავისგან დამოკიდებული მიზეზით ვერ შეძლო თავისი შრომითი მოვალეობების შესრულება.

როგორია გადაყენების დროს ანაზღაურების წესი?

მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების ორგანოების მიერ გადაყენებული მუშაკის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის, ან მათ მიმართ საქმის წარმოებით შეწყვეტის შემთხვევაში დაწესებულია ვალდებულება ამ პირს გადაუხადოს ხელფასი გადაყენების დროის განმავლობაში, მაგრამ არა უმეტეს 2 თვისა⁹.

ახლა, რაც შეეხება კანონიერი საფუძვლის გარეშე გადაყენებული მუშაკის იძულებით განაცდური დროის ანაზღაურებას.

შრომის კანონმდებლობის საფუძვლების 92-ე მუხლი ითვალისწინებდა მხოლოდ უკანონოდ განთავისუფლებული ან სხვა სამუშაოზე უკანონოდ გადაყ-

⁷ იხ. მე-9 პუნქტი წესდებისა — სსრ კავშირში სახელმწიფო სანიტარული ზედამხედველობის შესახებ (დამტკიცებულა სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1973 წლის 31 მაისს).

⁸ ვფიქრობთ, საქართველოს სსრ შრომის სამართლის კოდექსის 209-ე მუხლი მოითხოვს ჩრულოფასს. ეს მუხლი ეხება იმ თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობას, რომელსაც ბრალი მიუძღვის მუშაკის უკანონოდ დათხოვნას ან გადაყენებაში, ან სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების დაყოვნებაში ამ მუხლში გათვალისწინებულ უნდა იქნას ბრალეული თანამდებობის პირის მატერიალური პასუხისმგებლობა უკანონოდ გადაყენების შემთხვევაშიც.

⁹ იხ. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს 1957 წლის 15 სექტემბრის № 13 დადგენილების მე-18 პუნქტი.

ვანილი და შემდგომში აღდგენილი მუშაკის იძულებით გაცდენილი დროის ანაზღაურებას 3 თვის ხელფასის ოდენობით.

არც საფუძვლებში და არც შრომის სამართლის კოდექსებში არაფერია ნათქვამი უკანონოდ გადაყენების შემთხვევაში ანაზღაურებაზე. ამის გამო, როგორც ლიტერატურაში¹⁰, ისე პრაქტიკაშიც დაბნეულობა იყო. გაფართოებულად იყო გაგებული საფუძვლების 92-ე (კოდ. 207-ე) მუხლი, იგი გამოიყენებოდა გადაყენების შემთხვევაშიც. გაუგებრობას იწვევდა აგრეთვე რუსეთის სფსრ შრომის სამართლის კომენტარების 38-ე მუხლის მე-4 პარაგრაფიც; სადაც წერია:

„იმ შემთხვევაში, როდესაც აღმინისტრაცია კანონის დარღვევით, თავისი ნებით გადააყენებს მუშაკს სამუშაოდან, უკანასკნელს უფლება აქვს მოითხოვოს ანაზღაურება მთელი დროის განმავლობაში“¹¹.

როგორც ვხედავთ, აქ იძულებით გაცდენილი დროის ანაზღაურების ვადა განუსაზღვრელადაა მოცემული, მაგრამ ასეთი განმარტებისათვის კანონიერი საფუძველი არ არსებობს.

სსრ კავშირის უმაღლესმა საბჭომ 1974 წლის 20 მაისს დაამტკიცა ახალი დებულება შრომითი დავების განხილვის წესების შესახებ¹². ამასთან დაკავშირებით საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა 1974 წლის 26 ნოემბერს ცვლილებები შეიტანა შრომის სამართლის კოდექსის რამდენიმე მუხლში. რომელთაგან ჩვენთვის საინტერესო საკითხზე კოდექსს დაემატა 214¹ მუხლი — „ფულადი მოთხოვნების დაკმაყოფილება“ შემდეგი შინაარსისა:

„ფულადი მოთხოვნების საკითხებზე შრომითი დავების განხილვისას ვარა და მოთხოვნებისა იმის შესახებ, რომ გადაუხადონ მუშაკს საშუალო ხელფასი იძულებით გაცდენილი დროისათვის ან ხელფასის სხვაობა დაბალხელფასიანი სამუშაოს შესრულების დროისათვის, (ამ კოდექსის 207-ე და 214-ე მუხლები) ორგანოს, რომელიც განიხილავს დავას, უფლება აქვს გამოიტანოს გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ გადაუხადონ მუშაკს თანხა, რომელიც მას ერგება, მხოლოდ არა უმეტეს ერთი წლისა“ (ანალოგიური ნორმა მოცემულია შრომითი დავების განხილვის წესების შესახებ დებულების 49-ე მუხლში).

როგორც ვხედავთ, კანონმდებელმა გამოასწორა არსებული ხარვეზი, მაგრამ პრაქტიკაში უკანასკნელ დრომდე მაინც ხშირია ამ ნორმის მცდარად გაგებისა და გამოყენების შემთხვევები. ამისი უმთავრესი მიზეზი ის არის, რომ ახალ 214¹ მუხლში საერთოდ არაა ნახსენები სიტყვა „გადაყენება“.

სწორედ ამიტომ სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმმა 1978 წლის 24 ნოემბრის № 10 დადგენილების მე-16 პუნქტში მიუთითა:

„როცა მუშაკი კანონიერი საფუძვლების გარეშე აღმინისტრაციის მიერ გადაყენებულია თანამდებობიდან ხელფასის გაცემის შეჩერებით, მისი სარჩელი სამუშაოდან გადაყენების დროის განმავლობაში საშუალო ხელფასის გადახდენების შესახებ დაკმაყოფილებულ უნდა იქნას შრომითი დავების განხილვის

¹⁰ იხ. А. С. Пашков, В. И. Семенов, К. П. Уржинский — Законодательство о труде, изд. «Наука и техника», Москва, 1972 год, стр. 438.

¹¹ იხ. Комментарий к законодательству о труде «Юридическая литература». Москва, 1975 г. стр. 96.

¹² ძალა დაკარგა 1957 წლის 31 იანვარს მიღებულმა დებულებამ — შრომითი დავების განხილვის წესების შესახებ.

წესების შესახებ დებულების „49-ე მუხლით გათვალისწინებულ ფარგლებში“.
ე. ი. 1 წლის ფარგლებში.

შრომის კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით სასურველია საქართველოს სსრ შრომის სამართლის კოდექსს დაემატოს 207¹ მუხლი: „შრომის ანაზღაურება სამუშაოდან (თანამდებობიდან) გადაყენების დროს“ ასეთი შინაარსით:

„მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების ორგანოების მიერ გადაყენებულ მუშაკის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის ან ასეთი პირის მიმართ საქმის წარმოებით შეწყვეტის შემთხვევაში დაწესებულება ვალდებულია გადაუხადოს ამ პირს ხელფასი გადაყენების დროის განმავლობაში, მაგრამ არა უმეტეს 2 თვისა.

კანონიერი საფუძვლის გარეშე, გადაყენებული მუშაკის მიერ იძულებით გაცდენილი დროის ანაზღაურება ხდება გადაყენების დროის განმავლობაში, მაგრამ არა უმეტეს ერთი წლისა“.

იმასთან დაკავშირებით, რომ გადაყენების ყოველი კონკრეტული შემთხვევა იწვევს სამართლებრივ შედეგებს, მისი გამოყენება მოითხოვს სათანადოდ გაფორმებას, კერძოდ იგი უნდა გაფორმდეს საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ბრძანებით, რომელშიც უნდა აღინიშნოს როგორც გადაყენების საფუძველი, ისე მისი ხანგრძლივობა.

თუ გავანალიზებთ ყოველივე ზემოაღნიშნულს, იმ დასკვნამდე მივალთ, რომ გადაყენების თითოეული შემთხვევა განსაზღვრულ მიზნებს ემსახურება. მისი მომწესრიგებელი აქტები მიიღება სხვადასხვა უწყებისა და რანგის ორგანოების მიერ სხვადასხვა დროს. ამიტომ სასურველია გამოიცეს ნორმატიული აქტების კრებული, რომელშიც თავმოყრილი იქნება გადაყენების მარეგულირებელი ყველა სამართლებრივი აქტი. ასეთი ღონისძიება დაეხმარება როგორც საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ადმინისტრაციას, ისე გადაყენების უფლებით აღჭურვილ ორგანოებს (თანამდებობის პირებს) და შრომითი დავების განმხილველ ორგანოებს თავიდან აიცილონ ყოველგვარი გაუგებრობა, შეამცირობს ნორმატიული მასალის მოძებნის დროს, თავიდან აგვაცილებს შეცდომებს, რაც საბოლოო ანგარიშით ხელს შეუწყობს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას.

უზრუნველყოთ სამოქალაქო საქმეთა დროულად განხილვა

გ. გოლოვნილი,

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის
უმცროსი მეცნიერი თანამშრომელი

საბჭოთა სამოქალაქო სამართალწარმოების ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა სამოქალაქო საქმეების სწრაფად განხილვა და გადაწყვეტა (საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლი). ამ უმნიშვნელოვანესი ამოცანის განხორციელების უზრუნველსაყოფად შექმნილია სამოქალაქო-პროცესუალური კანონმდებლობის მთელი რიგი ნორმები და ინსტიტუტები. საქმე ის არის, რომ სამოქალაქო უფლებებზე დავის წარმოშობის დროს სადავო სამართლებრივი ურთიერთობა ვითარდება არანორმალურად — მოვალეობა არ სრულდება და უფლება ვერ ხორციელდება, რის გამოც, ხშირად იბღალბება მოქალაქეებისა თუ სოციალისტური ორგანიზაციების კანონიერი ინტერესები. რაც უფრო ჭიანჭურდება სასამართლოში სამოქალაქო დავის გადაწყვეტა, მით უფრო ღრმა და მძიმეა მისი მავნე შედეგები. ამიტომ გასაგებია თუ როდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს სამოქალაქო დავების დროულად გადაწყვეტას მოქალაქეებისა და სოციალისტური ორგანიზაციების უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისათვის, მოქალაქეთა აღზრდისათვის, პროცესის ეფექტიანობისათვის. ამასთან დაუშვებელია სარჩელის დროულად გადაწყვეტა საქმის ზერელედ განხილვის ხარჯზე. დავის გადაწყვეტის ხელოვნური დაჩქარება იწვევს არასწორი გადაწყვეტილების გამოტანას, შემდგომში მის გაუქმებას და საბოლოოდ საქმის განხილვის კიდევ მეტად ვაჭიანჭურებას. ამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი: დ-მ განცხადებით მიმართა სახალხო სასამართლოს განქორწინებისა და ქონების გაყოფის შესახებ. სახალხო მოსამართლემ უწყებით გამოიძახა იგი სასაუბროდ. იმავე დღეს, მიუხედავად მოსარჩელის შუამდგომლობისა, პროცესის „დაჩქარების“ მიზნით, საქმე არსებითად იქნა განხილული. ამით უხეშად დაირღვა საპროცესო კანონის მოთხოვნა სასამართლო გარჩევისათვის საქმის მომზადების შესახებ (საქართველოს სსრ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 149-ე მუხლი), რასაც მოყვა საქმის ვაჭიანჭურებით განხილვა. დ-ს საკასაციო საჩივრის საუფუძველზე გადაწყვეტილება გაუქმდა¹.

სამოქალაქო საქმეთა დროულად განხილვა, როგორც სამოქალაქო სამართალწარმოების ამოცანა, გულისხმობს საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას, ე. ი. საქმის ნამდვილი გარემოებებისა და მხარეთა უფლება-მოვალეობების სრულ და ობიექტურ გამორკვევას, რაც საქმის სწორად გადაწყვეტის აუცილებელი პირობაა. კანონმდებელი ამ ორ ენებას მჭიდროდ უკავშირებს ერთმანეთს, როცა მიუთითებს, რომ საბჭოთა სამოქალაქო სამართალწარმო-

¹ იხ. საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი, 1977 წ. № 3, გვ. 16.

ების მნიშვნელოვანი ამოცანაა სამოქალაქო საქმეების სწორად და სწრაფად განხილვა და გადაწყვეტა.

ობიექტური ჭეშმარიტების პრინციპი გულისხმობს, რომ სასამართლო მოვალეა ყოველმხრივ, დროულად და ობიექტურად გამოარკვიოს საქმის ნამდვილი გარემოებანი და მხარეთა უფლება-მოვალეობანი (საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-11 მუხლი). ჭეშმარიტების შეცნობა კი მოითხოვს კვლევას, ხშირად რთულსა და შრომატევადს, ამიტომ სამართალწარმოებაში ჭეშმარიტების პრინციპის დაცვა უცილობლად გულისხმობს მიზანსწრაფულ, გეგმაზომიერ, ინტენსიურ და შეუპოვარ ძიებას საპროცესო კოდექსში მითითებული საშუალებებით. ამასთან, რაც უფრო სწრაფად იქნება გავლილი გზა სამოქალაქო საქმის აღძვრიდან მის გადაწყვეტამდე, მით უფრო რეალურია საქმის ნამდვილი გარემოებებისა და მხარეთა უფლება-მოვალეობების ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოარკვევა, რადგან მტკიცებულებით მასალაზე მოქმედი დროის ფაქტორი ჯერ კიდევ ძლიერი არ არის: მოწმეებს თავისუფლად შეუძლიათ აღქმული და ფიქსირებული ფაქტების რეპროდუქცია, ახალ კვალზე გაკეთებული ექსპერტის დასკვნაც უფრო შედეგიანი და სარწმუნოა, ნივთიერ და წერილობით მტკიცებულებებსაც თავიანთი პირვანდელი ფორმა და შინაარსი არ დაუკარგავთ და ა. შ.

ამრიგად სამოქალაქო საქმეთა სწრაფად განხილვა ხელს კი არ უშლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას, არამედ პირიქით. რაც უფრო დროულად განხორციელდება თითოეული პროცესუალური მოქმედება, მით უფრო ადვილია ობიექტური ჭეშმარიტების მიღწევა, რადგან ობიექტური ჭეშმარიტება ადამიანის წინაშე არ იხსნება თავისთავად, ფიზიკური თუ ინტელექტუალური ძალების დაუძაბავად. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ გარემოებები, რომლებიც უნდა დადგინოს სასამართლომ, ჩვეულებრივ ისეთებია, რომლებსაც ადგილი ჰქონდათ წარსულში, ამიტომ მათი წარმოშობიდან, რაც უფრო ნაკლები დროა გასული, მით უფრო ადვილია მათი დადგენა.

მიუხედავად ამისა საქართველოს სსრ სასამართლოების პრაქტიკაში ხშირად ჭიანჭურდება საქმეთა განხილვა. ამის შესახებ სამართლიანად იყო აღნიშნული საქართველოს კომპარტიის XXV ყრილობაზე. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ე. ა. შევარდნაძემ აღნიშნა, რომ „ქ. თბილისის ორჯონიკიძის სახალხო სასამართლო და რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლო ექვს წელიწადს უგზავნიდნენ ერთმანეთს ერთ მარტივ სამოქალაქო საქმეს. მისი გარჩევა 65-ჯერ გადაიდო“². ასეთ შემთხვევაში რა თქმა უნდა ლაპარაკიც ზედმეტია საქმის ნამდვილ გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოარკვევაზე, მხარეთა უფლებებისა და მოვალეობების ზუსტად დადგენაზე და მით უმეტეს პროცესის აღმზრდელობით შემოქმედებაზე. პირიქით, საქმეების განხილვის ასეთი გაჭიანჭურება „არა თუ აძნელებს ბრძოლას სოციალისტური კანონიერების დარღვევათა წინააღმდეგ, არამედ მორალურ-პოლიტიკურ ზიანსაც აყენებს საზოგადოებას“³.

საქმეთა განხილვის გაჭიანჭურება ზოგჯერ აფერხებს მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებების განხორციელებას. საილუსტრაციოდ მოვიყვანოთ მაგა-

² იხ. საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენება საქართველოს კომპარტიის XXV ყრილობას, თბ. 1976 წ. გვ. 145.

³ იქვე, გვ. 145.

ლითებს: მოქალაქე შ. ა.-მ მიმართა სახალხო სასამართლოს სარჩელით მოპასუხე ა-ს ბინიდან გამოსახლების შესახებ. სასარჩელო განცხადებაში მან მიუთითა, რომ მოპასუხემ თვითნებურად დაიკავა ზის (მოსარჩელის) მიერ მემკვიდრეობით მიღებული საცხოვრებელი სახლის ნაწილი და მოითხოვა მოპასუხის გამოსახლება⁴. აღნიშნული საქმის გადაწყვეტა სახალხო სასამართლოში ჭიანჭურდებოდა შვიდ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, მისი გარჩევა 48-ჯერ გადაიდო. მეორე შემთხვევაში მოსარჩელე გ. ბ.-მ სარჩელით მიმართა სახალხო სასამართლოს საფუშაოზე აღდგენის შესახებ. ეს საქმეც წლების განმავლობაში ჭიანჭურდებოდა (1973 წლის მარტიდან 1978 წლის ივლისამდე); მისი გარჩევაც მრავალჯერ გადაიდო⁵. ორივე შემთხვევაში სასამართლომ ვერ უზრუნველყო მოქალაქეთათვის ისეთი მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური უფლებების დროული დაცვა, როგორც არის ბინის უფლება (სსრ კავშირის კონსტიტუციის 44-ე მუხლი) და შრომის უფლება (კონსტიტუციის მე-40-ე მუხლი).

ჭიანჭურდება ისეთი საქმეების განხილვაც, რომლებიც დაკავშირებულია მომავალი თაობის აღზრდასთან და მზრუნველობასთან. მაგალითად: მოსარჩელე ვ. ნესტოროვიჩმა 1976 წლის აგვისტოში წარადგინა სარჩელი ქ. ტყიბულის სახალხო სასამართლოში მოპასუხე ა. და ე. ნესტოროვიჩებისაგან ბავშვის აღსაზრდელად გადაცემის შესახებ, რომლის განხილვა რამდენჯერმე გადაიდო. 1977 წელს საქმე გადაეგზავნა მინსკის ოლქის ვოლოჟინსკის რაიონის სახალხო სასამართლოს საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 163-ე მუხლის (სასამართლოს მიერ საქმეში მონაწილე პირთა განცხადების გადაწყვეტა) მოთხოვნების დარღვევით, რაც მიზეზი გახდა საქმის უფრო მეტად გაჭიანჭურებისა და სანამ საქმე დაინიშნებოდა განსჯადობის მიხედვით ქ. კიროვკანის სახალხო სასამართლოში ვანსახილველად, გავიდა რვა თვე, ამ ხნის განმავლობაში სამი წლის ი. ნესტოროვიჩი (შვილი) იმყოფებოდა ე. ნესტოროვიჩთან (მოპასუხის დედა), რომელსაც ავადმყოფობის გამო არ ჰქონდა ბავშვის აღზრდისა და რჩენის საჭირო პირობები⁶.

სოციალისტური ორგანიზაციების, აგრეთვე მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შეზღავნა, რასაც იწვევს საქმის გაჭიანჭურება, გამოიხატება იმაში, რომ „მოქალაქეებს აღარ შეუძლიათ სრულიად ისარგებლონ იმ სიკეთით, რომელიც მათ უნიჭებულნი აქვთ კანონათ, სოციალისტურ ორგანიზაციებს აღარ შეუძლიათ დანიშნულებისამებრ გამოიყენონ ფულადი სახსრები. თუ ყოველივე ამას დაეუმატებთ მხარეებისა და საქმეში მონაწილე სხვა პირთა მხრივ დროის უნაყოფო ხარჯვას, აგრეთვე სადავო ნივთის განადგურების ან მისი გაუფასურების შესაძლებლობას, ნათელი გახდება, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია კონფლიქტის დროულად მოგვარება, სამოქალაქო საქმეთა სწრაფად განხილვა“⁷.

ყოველივე ზემოთმოყვანილ მოსაზრებათა საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სამოქალაქო საქმეებზე მართლმსაჯულების დროულად განხორციელების სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა შემდეგში მდგომარეობს:

⁴ ქ. თბილისის ორჯონიძის სახალხო სასამართლოს არქივი, საქმე № 2-61, 78 წ.

⁵ ქ. თბილისის ორჯონიძის სახალხო სასამართლოს არქივი, საქმე № 2-829, 78 წ.

⁶ Бюллетень Верховного Суда СССР, 1977 г. № 5, стр. 27.

⁷ თ. ა. ლილუაშვილი, სამოქალაქო საპროცესო სამართლის საკითხები საქართველოს სსრ სასამართლოების პრაქტიკაში, სსრკოთა სამოქალაქო სამართლისა და პროცესის აქტუალური საკითხები, თბ., 1977 წ. გვ. 107.

ა) იგი ხელს უწყობს მოქალაქეების კანონით მინიჭებული უფლებების დაუბრკოლებელ განხორციელებას;

ბ) იგი ხელს უწყობს სოციალისტური ორგანიზაციების მიერ მატერიალური სახსრების დანიშნულებისამებრ გამოყენებასა და მასთან დაკავშირებული დავებიდან გამომდინარე მათზე შედეგების თავიდან აცილებას. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმმა 1976 წლის 26 მარტის № 1 დადგენილებაში მიუთითა, რომ: „აუცილებელია ამაღლდეს სამოქალაქო საქმეების განხილვის ხარისხი სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისადმი მიყენებული ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ. თანაც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ აღნიშნულ საქმეთა სწორად და დროულად განხილვას დიდი მნიშვნელობა აქვს სოციალისტური საკუთრების დაცვის უზრუნველყოფად, საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებისა და სახალხო-სამეურნეო გეგმების შესრულებისათვის“⁸

გ) იგი ხელს უწყობს მხარეებისა და პროცესში მონაწილე სხვა პირების დროისა და სახსრების დაზოგვას. საბჭოთა სამოქალაქო პროცესის სოციალისტური დემოკრატიზმის ერთ-ერთი დამაზახიანებელი ნიშნია სისწრაფე და მწარმოებლურობა (ინტენსიურობა) რაც ერთობლიობაში გამოხატავს პროცესუალურ ეკონომიას⁹. ეს კი ნიშნავს იმას, რომ, რაც უფრო სწრაფად იქნება გადაწყვეტილი საქმე მით უფრო ნაკლები იქნება ხარჯები, რომლებიც დაკავშირებულია მის განხილვასთან, კერძოდ: მოწმეებისა, თარჯიმნისა და ექსპერტისათვის მისაცემი თანხები, ადვოკატის დახმარების გამო გაწეული ხარჯები და სხვა. აღნიშნულ ხარჯებს შეიძლება დაემატოს სადავო ნივთის შესაძლო განადგურებასთან ან გაუფასურებასთან დაკავშირებული ხარჯები და საქმეში მონაწილე პირთა დროის უნაყოფო ხარჯვა.

დ) საქმის დროულად განხილვა უზრუნველყოფს სამოქალაქო პროცესის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ამოცანების განხორციელებასაც საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლში ნათქვამია, რომ სამოქალაქო სამართალწარმოება ხელს უწყობს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, სამართალდარღვევის თავიდან აცილებას, მოქალაქეთა აღზრდას საბჭოთა კანონების განუხრელი შესრულებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით.

ამ ამოცანათა განხორციელებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს თვით სასამართლო ხსდომას, მის კვალიფიციურად ჩატარებას, რასაც შეუძლია დიდი როლი შეასრულოს საბჭოთა მოქალაქეების აღზრდაში სასამართლოსა და კანონებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით. სასამართლო ხსდომა იმის ნიმუშს უნდა წარმოადგენდეს, თუ როგორ უნდა მუშაობდეს თითოეული სოციალისტური ორგანიზაცია. საქმის გაჭიანურება, საპროცესო ვადების დარღვევა, განხილვისათვის მისი არასათანადოდ მომზადება, საკითხებისადმი არაკვალიფიციური მიდგომა, გადაწყვეტილების დაგვიანებით გამოტანა და სხვა, მიუღწევ მათზე შედეგებთან ერთად ზიანს აყენებს სასამართლოს ავტორიტეტს საზოგადოების თვალში, აქვეითებს მის აღმზრდელობით როლს.

სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ: საქ-

⁸ იხ. საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი, 1976 წ., № 2, გვ. 5.

⁹ Советский гражданский процесс, под. ред. М. А. Гурвича, М., 1975 г. стр. 20.

მეთა განხილვის გაჭიანურების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ის არის, რომ სასამართლოები ყოველთვის ზუსტად არ იცავენ მათი განხილვის კანონო განსაზღვრულ წესს, გულდასმით არ ამზადებენ საქმეებს სასამართლო გარჩევისათვის, არ იღებენ კანონით განსაზღვრულ ზომებს მხარეთა და საქმეში მონაწილე სხვა პირთა, აგრეთვე მოწმეების, ექსპერტების, თარჯიმნების პროცესზე დროულად გამოცხადების უზრუნველსაყოფად. სასამართლო პრაქტიკაში ხშირია საქმის გარჩევის გადადება მოპასუხის გამოუცხადებლობის გამო. ამის საილუსტრაციოდ მივუთითებთ საქმეს შ. ა.-ს სარჩელისა გამო მოპასუხე ა. ა.-ს მიმართ ბნიდან გამოსახლების შესახებ. სასარჩელო განცხადების მიღების შემდეგ მოსამართლეს საპროცესო კოდექსის 149-ე მუხლის თანახმად „საქმის თავის დროზე და სწორად გადაწყვეტის უზრუნველყოფის მიზნით“ უნდა მოემზადებინა იგი სასამართლო გარჩევისათვის. კერძოდ, გამოეკითხა მოსარჩელე სასარჩელო მოთხოვნათა არსის შესახებ, წინადადება მიეცა წარედგინა დამატებითი მტკიცებულებები, გამოეწვია მოპასუხე და გამოეკითხა საქმის გარემოებანი, გადაეწყვიტა საკითხი მოწმეების გამოწვევის, ექსპერტიზის დანიშვნისა და სხვა მტკიცებულებათა გამოთხოვნის შესახებ და ა. შ. ამ საკითხებისადმი ზერელე მიდგომამ გამოიწვია ის, რომ საქმე ოთხჯერ გადაიღო ხანგრძლივი ვადით ექსპერტიზის ჩატარებასთან დაკავშირებით და სამჯერ იმის გამო, რომ საჭირო აღმოჩნდა დამატებითი მტკიცებულებებისა და ცნობების გამოთხოვა¹⁰.

ამის გარდა ეს საქმე მოპასუხის გამოუცხადებლობის მიზეზით გადაიღო 23-ჯერ?!

უდავრა, რომ მოპასუხის მონაწილეობას საქმის განხილვაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ჭეშმარიტების დადგენისათვის, მაგრამ დაუშვებელია მოპასუხის თვითნებობის გამო საქმის გარჩევის დაუსრულებლად გადადება. კანონი სასამართლოს უფლებას ანიჭებს გადაწყვიტოს საქმე მოპასუხის მონაწილეობის გარეშე, თუ ეს უკანასკნელი შეგნებულად არიღებს თავს სასამართლო სხდომაზე გამოცხადებას.

საპროცესო კანონი აღგენს მოპასუხის გამოუცხადებლობისა და ამის გამო საქმის განხილვის გაჭიანურების წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიან საშუალებას. კერძოდ, საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 164-ე მუხლის თანახმად თუ სასამართლოში არ გამოცხადდა ერთ-ერთი მხარე, საქმეში კი არის ცნობა, რომ მას უწყევბა ჩაბარდა, სასამართლოს შეუძლია განიხილოს საქმე მის დაუსრულებლად. სასამართლოს ამ შემთხვევაში, უნდა გამოეყენებინა ეს მუხლი და აღეკვეთა მოპასუხის გამოუცხადებლობის გამო საქმის განხილვის გაჭიანურება.

ზოგჯერ საქმე ჭიანჭურდება ორივე მხარის გამოუცხადებლობის გამო. საქმე გ. ბ.-ს სარჩელისა გამო სამუშაოზე აღდგენის შესახებ 6-ჯერ გადაიღო იმის გამო, რომ სასამართლოში არ ცხადდებოდნენ მხარეები¹¹. საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსის 167-ე მუხლის შესაბამისად თუ განმეორებით გამოწვეული ორივე მხარე არ გამოცხადდა არასაპატიო მიზეზით, სასამართლო გამოიტანს განჩინებას სარჩელის განუხილველად დატოვების შესახებ. ამ საქმეზე კი სასამართლომ საერთოდ არ გამოიყენა ეს მუხლი.

¹⁰ ქ. თბილისის ორჯონიძის სახელობის სასამართლოს არქივი, საქმე № 2-61-78 შ.

¹¹ ქ. თბილისის ორჯონიძის სახელობის სასამართლოს არქივი, საქმე № 2-829-78 შ.

ეს მაგალითები გვიჩვენებს, რომ საქმეთა განხილვის ვაჭინურების მთავარი მიზეზი იყო საპროცესო ნორმების შეუსრულებლობა, რაც ორი ფორმით გამოვლინდა: ა) სასამართლო თვითონ არ ასრულებდა კანონის იმ მოთხოვნებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ საქმის სწრაფ და სწორ გადაწყვეტას, ბ) არ იბრძოდა, კანონით განსაზღვრული საშუალებებით, საქმეში მონაწილე პირთა მიერ იმ დარღვევების წინააღმდეგ, რომლებიც აფერხებენ პროცესის დამთავრებას.

ამრიგად, სასამართლომ საქმის სწორად და სწრაფად გადაწყვეტის უზრუნველსაყოფად ჯერ ერთი, თვითონ არ უნდა დაუშვას საპროცესო ნორმების მოთხოვნათა უგულვებელყოფა, მეორეც, საპროცესო კანონით განსაზღვრული ყველა საშუალებით უნდა იბრძოდეს საქმეში მონაწილე პირების მიერ იმ დარღვევების წინააღმდეგ, რომლებიც ხელს უშლიან საქმის დროულად გარჩევას, მესამე სასამართლომ უნდა მიიღოს საქმეთა განხილვის რიგითობას, ე. ი. სამოქალაქო საქმეთა განხილვას იმ თანამიმდევრობით, როგორც ისინი აღიძრა სასამართლოში. საქმის განხილვის რიგითობის დარღვევა პროცესუალური დარღვევა არ არის, მაგრამ იგი მიგვანიშნებს, რომ დაბად ია სამართალწარმოების ორგანიზაცია.

რიგითობის დაცვა გულისხმობს აგრეთვე ყველა იმ პროცედურის თანამიმდევრობით შესრულებას, რომლებიც სამოქალაქო-პროცესუალური კანონმდებლობით არის განსაზღვრული (მას შეიქლება ვუწოდოთ პროცესუალური რიგითობა). ამგვარი რიგითობის დარღვევა იწვევს სამოქალაქო საქმეთა განხილვის ვაჭინურებას. პროცესუალური რიგითობის დარღვევა არის სამოქალაქო-პროცესუალური კანონმდებლობის ნორმებისა და ინსტიტუტების უგულვებელყოფა, რასაც უნდა გამოეცხადოს შეუღრიგებელი ბრძოლა, რადგან ეს ნორმები და ინსტიტუტები ღრმად მეცნიერულად დასაბუთდა საბჭოთა სამოქალაქო-პროცესუალური სამართლის თეორიაში და განმტკიცდა კანონმდებლობაში. მათი დარღვევა, არსებითად, საბჭოთა სამოქალაქო სამართალწარმოების პრინციპებიდან გადახვევაა და მისი არცერთი ფაქტი არ უნდა დარჩეს რეაგირების გარეშე.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო ცენტრის განვითარება

პროფ. ს. ჯორბენაძე,

საქართველოს სსრ მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე

ამჟამად სსრ კავშირის ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში, გარდა რსფს რესპუბლიკისა, შექმნილია მეცნიერებათა აკადემიები, რომლებსაც ბევრი რამ აქვთ საერთო. რასაკვირველია, მათ თავისებურებებშიც ახასიათებთ, არ იმეორებენ ერთმანეთს. მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიების სამართლებრივი სტატუსების სრულყოფის ტიპური მაგალითია საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის განვითარება. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია პირველია, რომელიც უშუალოდ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის წიაღში იშვა. ეს არის პირველი რესპუბლიკური აკადემია, რომელიც სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ფილიალიდან დამოუკიდებელ აკადემიად გარდაიქმნა. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია რიგით მესამე რესპუბლიკური აკადემიაა (უკრაინის სსრ აკადემია შეიქმნა 1919 წელს, სოლო ბელორუსიის სს რესპუბლიკისა — 1928 წელს).

საქართველოში აკადემიის დაარსების ცდები აღრეც იყო. ჯერ კიდევ 1906 წელს პეტერბურგში ქართველ ინტელიგენტთა წრეში იდგა ქართული აკადემიის გახსნის საკითხი. პროფესორმა ნ. ი. მარმა, ბრიტანეთის სამეფო საზოგადოების ნიშნის გამოყენებით შეიმუშავა „ქართველთა სამეცნიერო აკადემიის წესდების პროექტი“¹.

„ქართველთა სამეცნიერო აკადემიის“ პროექტი მიზნად ისახავდა ქართველ ერს შეესწავლა საზნეო და სამოქალაქო მეცნიერებანი (მათ შორის ისტორიის, ფილოსოფიის, კანონის, პოლიტიკის, ეკონომიის, არქეოლოგიის და ფილოლოგიის), აგრეთვე ბუნებისმეტყველების მეცნიერული დარგები.

წესდებით გათვალისწინებული იყო 12 აკადემიკოს-დამფუძნებლის, აგრეთვე აკადემიის წევრ-კორესპონდენტებისა და საპატიო წევრების არჩევა. ამ პროექტის ავტორი ბოლო (მე-15) პუნქტით თვლიდა, რომ აკადემიის

საბჭოს ყოველთვის შეეძლო განეითხრებინა და შეეცხო წესდება და თან უარეყო „აგრე დამატებით წარმოშობილი ახალი მუხლი, უკეთუ ცოცხალი საქმე და აკადემიის ნამდვილი ინტერესი მას მოითხოვდა“.

იყო აკადემიის დაარსების სხვა პროექტიც, რომელიც ალ. ყიფშიძემ (ფრონელმა) შეადგინა. იმ დროისათვის ეს პროექტები სრულიად უნიღაგო იყო და მათი განხორციელებისათვის არაფერი გაკეთებულა. ეს პროექტები გამოხატავდნენ მათი ავტორების ზრუნვასა და სიყვარულს საქართველოს მიმართ. ასეთი ცდები შემდგომაც იყო. 1917 წელს აკად. ვ. ი. ვერნადსკიმ აღძრა საქართველოში სამეცნიერო აკადემიის გახსნის საკითხი².

ოცდაათიანი წლების დამდეგს აღძრა საქართველოში რესპუბლიკური აკადემიის გახსნის საკითხი, მაგრამ მაშინ ეს ვერ განხორციელდა. პირობები საქართველოში მეცნიერებათა აკადემიის შესაქმნელად თანდათანობით მწიფდებოდა. ამას რამდენიმე გარემოება უწყობდა ხელს. თბილისში არსებობდა რუსეთის აკადემიის პირველი სამეცნიერო-კლევითი დაწესებულება — კავკასიის ისტორიულ-არქეოლოგიური ინსტიტუტი, რომელიც თავის თავს უკვე 1925 წლიდან უწოდებდა აკადემიის ფილიალს კავკასიაში³.

შემდგომ იგი ხდება ამიერკავკასიაში სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ფილიალის შექმნის ბაზა.

ოცდაათიანი წლებიდან სსრ კავშირის აკადემიის ფილიალებისა და ბაზების ქსელა ფართოვდება. ერთ-ერთი პირველთაგანი სწორედ ამიერკავკასიის ფილიალი იყო. სსრ კავშირის აკადემიის მუდმივი მდივნის აკად. ვ. ნ. ვოლგინის სიტყვით, აკადემიამ საკუთარი ინიციატივით გადაწყვიტა გარდაექმნა თბილისში არსებული ისტორიულ-არქეოლოგიური ინსტიტუტი „კავკასიისმცოდნეობის

1 დაწვრილებით ის. ნიკო მარი, „ქართველთა სამეცნიერო აკადემია“, პროფ. ი. მეგრელიძის რედაქციით, კრებული „მარქსისტული ენათმეცნიერებისათვის“, 1934, გვ. 397-331.
2 Лев Гумилевский, Вернадский, 1967 г. стр. 127.
3 Известия Кавказского историко-археологического Института, посвященный 200-летию Академии наук СССР, 1925 г., т. 3, стр. 8.

ინსტიტუტად, დაარსა რა მასში საბუნებისმეტყველო მეცნიერების განყოფილება⁴.

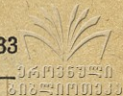
1931 წლის 6 ოქტომბერს კავკასიის ისტორიულ-არქეოლოგიური ინსტიტუტი გარდაქმნა კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტად. ეს თარიღი უნდა მივიჩნიოთ სსრ კავშირის აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალის ფაქტობრივი დაარსების დღედ. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საერთო კრებამ ეს გადაწყვეტილება დაამტკიცა 1931 წლის 6 დეკემბერს. საქართველოში მეცნიერების განვითარებისათვის საეტაპო მნიშვნელობისა იყო კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტთან საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა განყოფილების შექმნა. ამ განყოფილებამ თავიდანვე საგრძნობ წარმატებებს მიაღწია. მაგალითად, 1932 წლისათვის კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტის საბუნებისმეტყველო განყოფილებაში უკვე იყო ბიოლოგიური სექტორი ბოტანიკისა და ზოოლოგიის სექციებით. საფუძველი ეყრება ნიადაგმცოდნეობის სექციას, მუშაობას იწყებს გეოლოგიური სექცია, რომელმაც 1933 წლიდან ფართოდ გაშალა საქმიანობა მთელი ამიერკავკასიის მასშტაბით.

1932 წელს შეიქმნა გეოგრაფიის სექტორი, რომელიც აერთიანებდა გეოგრაფიის, ჰიდროლოგიისა და კლიმატოლოგიის სექციებს. მიუხედავად იმისა, რომ უკვე გვექონდა საბუნებისმეტყველო მეცნიერების განყოფილება, ამიერკავკასიის ფილიალი თავისი არსებობის პირველ ორ წელს წარმოდგენილი იყო ერთი ინსტიტუტის სახით. ეს ფილიალის ნაკლი განხლდათ, მით უფრო, რომ, თანამად პირველი დებულებისა, ფილიალი იყო „კომპლექსური სამეცნიერო დაწესებულება, შემადგარი სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ინსტიტუტების, ლაბორატორიებისა და სადგურებისაგან, რომლებიც რესპუბლიკაში სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას ახორციელებენ“. ეს კი შეუძლებელი იყო ერთი ინსტიტუტის ფარგლებში, უნდა გაფართოებულიყო მისი მუშაობა ამიერკავკასიის კომპლექსური შესწავლის ინტერესები, მეგობარი ორგანოების მოღვაწეობის დაკავშირება აკადემიის დაწესებულებებთან გადაუდებლად მოითხოვდა აკადემიის მაკოორდინირებელი ორგანოს შექმნას. 1932 წლის 11 ივლისს სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ბაზების კომისიამ ცნობილი აკადემიკოსების შემადგენლობით განიხილა კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტის მუშაობის საკითხი. კომისიამ

აღნიშნა, რომ ინსტიტუტის საბუნებისმეტყველო განყოფილება საკმარისი ტემპით არ ვითარდებოდა და აღძრა ინსტიტუტის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალად გარდაქმნის საკითხი, რაც განხორციელდა კიდევ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის 1932 წლის 16 ივლისის გადაწყვეტილებით. კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტი შევიდა ამიერკავკასიის ფილიალის შემადგენლობაში ინსტიტუტის სახით, როგორც ავტონომიური დაწესებულება, ამიერკავკასიის ფილიალის სამეცნიერო ურთიერთობა ადგილობრივ სამეცნიერო ძალებთან განსაკუთრებით მყარი და პერსპექტიული გახდა მას შემდეგ, როცა ამ ფილიალის ეროვნული განყოფილებები შეიქმნა.

1933 წლის 28 ოქტომბერს ამიერკავკასიის სფსრ სახალხო კომისართა საბჭომ მიიღო დღგენილება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალის მუშაობის გარდაქმნის შესახებ. ამიერკავკასიის ფილიალის მიერ ბუნებრივ სიმდიდრეთა რესურსების შესწავლის გასაფართოებლად და სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის გასავითარებლად, აუთალებლად იქნა მიჩნეული მუშაობის გაშლა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ისეთ დარგებში, როგორც არის გეოლოგია, გეოფიზიკა, ქიმიკა (თეორიული და გამოყენებითი), ნიადაგმცოდნეობა და ბიოლოგია. ამიერკავკასიის სფსრ სახალხო კომისართა საბჭომ მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალს გადასცა ქიმიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და ამიერკავკასიის ზოოლოგიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ბოქმიის ლაბორატორია. საქართველოს სსრ ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა და სახალხო კომისართა საბჭომ 1933 წლის 5 ნოემბერს მიიღეს დადგენილება „სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალის სრულიად საქართველოს განყოფილების შექმნის შესახებ“. ამ დადგენილებით მას გადაეცა თბილისის ბოტანიკური ბაღი, საქართველოს სსრ სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტის ნიადაგმცოდნეობის ლაბორატორია და გეოფიზიკური ობსერვატორიის თბილისის სესისმური სადგური. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალის საქართველოს განყოფილების დაფინანსება 1934 წლიდან საქართველოს სსრ სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებში ჩაერთო. ამიერკავკასიის ფილიალის საქართველოს გან-

⁴ В. Н. Волгин, Академия наук СССР за четыре года 1930—1933 (речи и статьи) 1934 г. стр. 50—52.

ყოფილების სამეცნიერო დაწესებულებათა რიცხვი განუზრგლად იზრდებოდა.

1933 წლის 15 დეკემბერს სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმმა დამატაცია ამიერკავკასიის ფილიალის საქართველოს განყოფილების შემდეგი სტრუქტურა: თბილისის ბოტანიკის ინსტიტუტი, თბილისის გეოფიზიკის ინსტიტუტი, თბილისის ქიმიის ინსტიტუტი. დაისვა საქართველოს განყოფილების სისტემაში გეოლოგიისა და ბიოლოგიის სექტორების შექმნის საკითხი.

ამიერკავკასიის ფილიალის საზოგადოებრივი მეცნებრებათა სექტორი როგორც განივებულ იქნა კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტად, იგი არ შესულა საქართველოს განყოფილების შემადგენლობაში და პირდაპირ ამიერკავკასიის ფილიალის პრეზიდიუმს დაექვემდებარა.

რასაკვირველია, მართოდენ ორგანიზაციულ-სტრუქტურული გარდაქმნებით ვერ შეიქმნებოდა სამეცნიერო დაწესებულებათა კომპლექსი. აქ მთავარი როლი შეასრულა კულტურულმა რევოლუციამ, რომელიც სკკ ხელმძღვანელობით განხორციელდა. სწორედ კულტურულმა რევოლუციამ წარმოაჩინა და დააწინაურა ხალხის წიაღში მთვლემარე ინტელექტუალური ძალები და ისინი მეცნიერების სამსახურში ჩააყენა.

ამიერკავკასიის ფილიალის საქართველოს განყოფილების დაარსების შემდეგ მნიშვნელოვანდ განმტკიცდა კონტაქტები რესპუბლიკის სამეცნიერო და სასწავლო დაწესებულებებთან, პირველ რიგში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან, მოწესრიგდა აკადემიურ დაწესებულებათა ფინანსური უზრუნველყოფა რესპუბლიკური ბიუჯეტის სახსრებიდან. ამიერკავკასიის ფილიალის საქართველოსა და აზერბაიჯანის ამიერფილიებათა მიღწევებმა დაადასტურა, რომ ეს გზა იყო ყველაზე სწორი გზა მეცნიერებაში ეროვნული კადრების მოზრდვისათვის. ფილილების შექმნას სწორედ ეს მთავარი მიზანი ჰქონდა. მალე განხორციელდა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერკავკასიის ფილიალის რეორგანიზაცია რესპუბლიკათა ფილიალებად. ამიერკავკასიის სამხარეო კომიტეტის 1935 წლის 15 მარტის გადაწყვეტილებით ამიერკავკასიის ფილიალის ბაზაზე შეიქმნა საქართველოს სსრ, აზერბაიჯანის სსრ და სომხეთის სსრ დამოუკიდებელი ფილიალები.

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი მუშაობას შეუდგა 1935 წლის 23 მარტიდან.

1935 წლის შემოდგომისათვის სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს

ფილიალის სისტემაში შედიოდა: ქიმიის, გეოფიზიკისა და ბოტანიკის ინსტიტუტები, აგრეთვე გეოლოგიის, ბიოლოგიის, ნიადაგმცოდნეობისა და ზოოლოგიის სექტორები. როგორც ვხედავთ, პირველ წელს სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალი საბუნებისმეტყველო სამეცნიერო დაწესებულებებისაგან შედგებოდა და იქ არც ერთი ჰუმანიტარული ინსტიტუტი არ იყო გაერთიანებული. ეს იმით იყო გამოწვეული, რომ კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტი თავიდანვე არ გადაუციათ ფილიალისათვის და იგი უშუალოდ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ემორჩილებოდა. ერთადერთი აკადემიური ჰუმანიტარული ინსტიტუტის ასეთი თავისებური სამართლებრივი სტატუსი ბევრ უხერხულუბას ჰქმნიდა: მთავარი ის განდგადა, რომ აკადემიის ფილიალში საერთოდ არ იყო წარმოდგენილი ჰუმანიტარული მეცნიერებანი, მაშინ როცა იმავე ქალაქში ფუნქციონირებდა საკავშირო აკადემიის ჰუმანიტარული ინსტიტუტი. ვასაგებია, რომ ამ ინსტიტუტის დაქვემდებარება აკადემიის ფილიალისადმი გადაუღებელი ამოცანა იყო. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის 1936 წლის 25 მარტის დადგენილებით აკადემიის ნ. ა. მარის სახელობის კავკასიისმცოდნეობის ინსტიტუტი გარდაიქმნა ნ. ა. მარის სახელობის ამიერკავკასიის ხალხთა ისტორიის, მატერიალური კულტურის, ენისა და ლიტერატურის ინსტიტუტად და სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალს დაექვემდებარა. მასში შეიქმნა არა მარტო კავკასიის ხალხთა, მათ შორის საქართველოს ისტორიის, ენის, ლიტერატურის, ეთნოგრაფიისა და არქეოლოგიის შემსწავლელი სექტორები, არამედ გეოგრაფიისა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების შემსწავლელი სექტორებიც.

ახალი მეცნიერული ძალების მოუწყველად ინსტიტუტს არ შეეძლო მის წინაშე მდგომი ამოცანების გადაწყვეტა. ეს ასეც მოხდა. ქართული უმაღლესი სკოლების (პირველ რიგში თბილისის უნივერსიტეტის) მიერ აღზრდილი სამეცნიერო ძალები, რომელთაგან ბევრი კვალიფიციაციას მოსკოვისა და ლენინგრადის აკადემიურ დაწესებულებებში იმადლებდა, ამ ინსტიტუტისა და ფილიალის სხვა ინსტიტუტების წამყვანი თანამშრომლები ხდებოდნენ. აკადემიის ფილიალს განუზრგლად ემატება სამეცნიერო დაწესებულებები. საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისრის 1936 წლის 18 აგვისტოს ბრძანებით, განათლების სახალ-

სო კომისარიატის სისტემაში შექმნილი არქე-
ოლოგიისა და ანთროპოლოგიის ინსტიტუტები,
აგრეთვე ტერმინოლოგიური კომიტეტი გაუქ-
მდა, როგორც დამოუკიდებელი ორგანიზაცი-
ები. ისინი თავინთი ქონებითა და ბიუჯეტით
საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
ფილიალს გადაეცა. ამასთან უნდა აღინიშნოს,
რომ სავსებით სწორი პოზიციას დააღვა სსრ
კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდი-
უმი, რომელიც წინააღმდეგია იყო ნაჩქრევად
გაეზარდათ ფილიალის სამეცნიერო დაწესებუ-
ლებანი მათი ხარისხის გაუარესების ხარჯზე.
აკადემიის პრეზიდიუმი წინააღმდეგობას უწევ-
და ზოგიერთი კულტურულ-საგანმანათლებლო
დაწესებულებების იმ მისწრაფებას, რომ ისინი
აკადემიის სისტემაში მოხვედრილიყვნენ.

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის სა-
ქართველოს ფილიალის გადაწყვეტილებით,
1986 წლის 7 ივნისს აკად. ნ. ი. მარის სახე-
ლობის ამიერკავკასიის ხალხთა ისტორიის
მატერიალური კულტურის, ენისა და ლიტე-
რატურის ინსტიტუტი გარდაიქმნა აკად. ნ. ი.
მარის სახელობის ამიერკავკასიის ხალხთა
ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტუ-
რის ინსტიტუტად.

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის სა-
ქართველოს ფილიალის შექმნით ახალი ეტა-
პი დაიწყო ქართული საბჭოთა მეცნიერების
განვითარებაში. ფილიალს გადაეცა მთელი
რიგი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებანი,
შეიქმნა რამდენიმე ახალი სამეცნიერო-კვლევითი
დაწესებულება. სსრ კავშირის მეცნიერე-
ბათა აკადემიის საქართველოს ფილიალმა სავ-
არნოდ წარმატებებს მიაღწია. 1940 წლისათ-
ვის სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის
საქართველოს ფილიალი მრავალ სამეცნიე-
რო-კვლევითს დაწესებულებას აერთიანებდა.

ეს იყო აკად. ნ. ი. მარის სახელობის ენის, ის-
ტორიისა და მატერიალურ კულტურის ინს-
ტიტუტი, მათემატიკის ინსტიტუტი, გეოფი-
ზიკის ინსტიტუტი, ქიმიის ინსტიტუტი, ბოტა-
ნიკის ინსტიტუტი, ზოოლოგიის სექტორი,
ენერგეტიკის სექტორი, აბასთუმნის სამთო-
ასტროფიზიკური ობსერვატორია და აფხაზე-
თის (სოხუმის) სამეცნიერო-კვლევით ინსტი-
ტუტი.

საკავშირო აკადემიის საქართველოს ფი-
ლიალში მაღალკვალიფიციური მეცნიერები
მუშაობდნენ, მათ შორის სსრ კავშირის მეც-
ნიერებათა აკადემიის სამი ნამდვილი წევრი
და სამი წევრ-კორესპონდენტი: 50-ზე მეტი
მეცნიერების დოქტორი და პროფესორი, 70-
ზე მეტი მეცნიერების კანდიდატი. სსრ კავ-
შირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს
ფილიალის ბევრი ინსტიტუტის მიღწევებმა
აღიარება პოვეს როგორც ჩვენს ქვეყანაში,
ისე საზღვარგარეთაც. ამგვარი სოლიდური
მეცნიერული კადრები და მათი ნაყოფიერი
და თავდადებული მუშაობა საქართველოს ის-
ტორიაში პირველად ქმნის მეცნიერებათა აკა-
დემიის დაარსების პირობებს.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია
შეიქმნა 1941 წლის თებერვალში, საქართვე-
ლოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების
ოცი წლისთავის ზეიმის დღეებში.

საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბ-
ჭომ 1941 წლის 10 თებერვალს მიიღო დად-
გენილება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემიის შექმნის შესახებ. 1941 წლის 14
იანვარს სსრ კავშირის სახალხო კომისართა
საბჭომ საქართველოს მეცნიერებათა აკადე-
მიის შექმნის ნება დართო. საქართველოს
სსრ სახალხო კომისართა საბჭო თავის ოად-
გენილებაში აღნიშნავდა, რომ საბჭოთა ხე-

⁵ ძველ საქართველოში არსებული აკადემიები არ უნდა ავურიოთ იმ სამეცნიერო აკადე-
მიებში, რომლებიც მხოლოდ სამეცნიერო საზოგადოებების სახით და სამეცნიერო მიზნებისათ-
ვის არსებობს და მხოლოდ XVII საუკუნის დასაწყისიდან ჩნდებიან ევროპაში. (იხ. Ю. Х.
Копелевич, Возникновение научных академий). 1974 გვ 20-21). საქართველოში ადრე
არსებული აკადემიები ბერძნულიზანტიური ტიპის სასწავლო-სამეურნეო დაწესებულებუ-
ებშია.

როგორც ცნობილია, სახელწოდება „აკადემია“ ბერძნული წარმოშობისაა. ჩგ. წ. აღრიცხ-
ვამდე IV საუკუნის დასასრულს ათენში დაარსდა სკოლა, რომელმაც მიიღო იმ ბაღის სახელი,
სადაც მოწაფეები იკრიბებოდნენ. ამ ბაღს მითოლოგიური გმირის აკადემოსის სახელი
ვრქვა.

ჩვენს დროში „აკადემია“ მრავალი მნიშვნელობით იხმარება. იგი გამოიყენება არა მარტო
სამეცნიერო დაწესებულებათა და საზოგადოებათა მიმართ, არამედ უმოდლეს სასწავლო და-
წესებულებათა მიმართაც (სამხედრო აკადემია, სამხატვრო აკადემია და ა. შ.).

ჩვენ აქ მხედველობაში გვაქვს მხოლოდ სახელმწიფო სასწავლო დაწესებულებები. გასა-
გებია, რომ არსებობს კიდევ საზოგადოებრივ საწყისებზე მოქმედი აკადემიებიც, ასეთია მგა-
ლითაღ, გვლათისა და იყალთოს აკადემიები, აგრეთვე კოლხეთის აკადემია ფოთში.

ლისუფლების წლებში საქართველოში შეიქმნა სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ფართო ქსელი, მნიშვნელოვანდ გაიზარდა მეცნიერი მუშაკთა მალაქკვალიფიკაციური კადრები. ამის გამო, ნახევრელობაში იღებს რა საქართველოში სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის შემდგომი განვითარების ინტერესებს და ითვალისწინებს რა რესპუბლიკის სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებათა ხელმძღვანელობის გაერთიანებას ერთიან ხელმძღვანელებს ცენტრში, „საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბჭომ გადაწყვიტა დააარსოს საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია“.

საქართველოს სსრ მთავრობამ აკადემიას გადასცა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის ყველა დაწესებულება—საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმი, რომელიც საქართველოს სსრ განათლების სახალხო კომისარიატის გამგებლობაში იყო, აგრეთვე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოლოგიის ინსტიტუტი, ფიზიოლოგიის ინსტიტუტი, ფსიქოლოგიისა და ყოფილი ფიზიკის ინსტიტუტის ლაბორატორიები. საქართველოს სსრ მთავრობამ განსაზღვრა აკადემიის წევრ-დამფუძნებელთა პირველი შემადგენლობა, რომელშიც 16 ნამდვილი წევრი შევიდა, აგრეთვე მათი წამოყენებისა და დამტკიცების წესი. 1941 წლის 22 თებერვალს საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბჭომ დაამტკიცა საქართველოს აკადემიის ნამდვილ წევრ-დამფუძნებელთა პირველი პერსონალური შემადგენლობა. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აკადემიის 16 დამფუძნებელი წევრიდან 14 თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორი იყო. აკადემიის პირველ პრეზიდენტად აირჩიეს მსოფლიოში სახელგანთქმული მათემატიკოსი, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი აკადემიკოსი ნ. ი. მუსხელიშვილი.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის შექმნა დიდმნიშვნელოვანი მომენტი იყო ქართველი ხალხის ცხოვრებაში. ეს იყო ჩვენი ხალხის დიდი ხნის ოცნების აღსრულება.

1917 წლის მაისში ივანე ჯავახიშვილი თავის საჯარო მოხსენებაში ქართული უნივერ-

სიტეტის დაარსების აუცილებლობის შესახებ ამბობდა: „სამეცნიერო აკადემიისა და უნივერსიტეტის ერთად შენახვა ჩვენ არ შეგვიძლია და არც იმოდენი ძალა შეგვწევს... მომავალი გვიჩვენებს, საქირო იქნება (და თანაც შევკლებთ) თუ არა ისეთ ძვირფას დაწესებულების შექმნას, როგორც სამეცნიერო აკადემია? ამჟამად კი ამაზე ფიქრიც კი ზედმეტი იქნებოდა“.

7. ივანე ჯავახიშვილი სრულიად არ ამუქებდა სინამდვილეს. ის, რაზედაც ფიქრი წარმოუდგენელი იყო 1917 წელს, რეალურად იქცა საბჭოთა ხელისუფლების ოცი წლის თავზე.

მეცნიერებათა აკადემიის შექმნა საქართველოსათვის უდიდესი მნიშვნელობის მოვლენა იყო. აკად. ი. ა. ორბელიის სიტყვით, „საქართველოს აკადემიის გახსნა ისეთი მოვლენაა, რომელიც ჩვენი ვრცელი სამშობლოს ფარგლებს დიდად შორდება, რომ პირველად კავშირის ისტორიაში აღმოსავლეთის ქვეყანაში, აღმოსავლური სახელწოდებით იქმნება მეცნიერებათა აკადემია. მართალია, ბევრი სამეცნიერო დაწესებულება მუშაობდა ძველ დროში, უახლოესს წარსულში და ამჟამად ფუნქციონირებს აღმოსავლეთის ქვეყნებში, მაგრამ მაინც სრულფასოვანი აკადემია აღმოსავლეთს არ ჰქონია და არა აქვს“.

საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბჭომ 1941 წლის 10 თებერვალს დაამტკიცა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პირველი წესდება.

წესდების პირველი პუნქტით განისაზღვრა აკადემიის აღილი რესპუბლიკის სამეცნიერო დაწესებულებათა სისტემაში. იქ ნათქვამია, რომ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია რესპუბლიკის უმაღლესი სამეცნიერო დაწესებულებაა, რომელიც თავისი წევრების სახით აერთიანებს ყველაზე გამოჩენილ მეცნიერებს. აკადემია უშუალოდ ექვემდებარება საქართველოს სსრ სახალხო კომისართა საბჭოს, რომელსაც ყოველწლიურად უდგენს თავის ანგარიშს, წესდება აკადემიას ძირითად ამოცანად უსახავს მხარი დაუჭიროს საქართველოში თეორიული და გამოყენებითი მეც-

6 სიზუსტისათვის უნდა აღინიშნოს, რომ „აკადემიკოსად“ იწოდება მხოლოდ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი, ხოლო რესპუბლიკური აკადემიის ნამდვილ წევრებს, ისევე როგორც დარგობრივი აკადემიის ნამდვილ წევრებს, ეწოდებათ მოცემული აკადემიის აკადემიკოსი. მიგალათად, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, სსრ კავშირის პედაგოგიურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი და ა. შ.

7 თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის „შრომები“, 1948, XXIII, გვ. 9.
8 იხ. ჩვენი «Учреждения Академии наук СССР и Тбилисский университет» (Документы и факты) 1974 г. стр. 218.

ნიერების საერთო აღმავლობას, შეისწავლოს და განავითაროს საკავშირო და მსოფლიო სამეცნიერო აზროვნების მიღწევები. მეცნიერებრებათა აკადემია თავის მუშაობას საფუძვლად უდებს მეცნიერულ მიღწევათა გეგმა-ზომიერ გამოყენებას კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობისათვის ხელის შეწყობის მიზნით. ამ ამოცანების შესახარულებლად საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია თავის მუშაობას წარმართავს მეცნიერების სხვადასხვა დარგის წამყვან პრობლემებზე, სწავლობს რესპუბლიკის ბუნებრივ სიმდიდრეებსა და საწარმოო ძალებს, აგრეთვე კაცობრიობის კულტურულ და ეკონომიკურ მიღწევებს, ხელს უწყობს მათ დროულ და რაციონალურ გამოყენებას, ამაღლებს მეცნიერთა მაღალკვალიფიციურ კადრებს, ზრუნავს საქართველოს სსრ და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების მეცნიერ მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლებისათვის. წესდებით განიხილავს აკადემიის მოვალეობა მომსახურება გაეწია საქართველოს სსრ ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოებისათვის სამეცნიერო ექსპერტიზით. მეცნიერული კადრების მომზადებისათვის აკადემიასთან დაარსდა ასპირანტურა. აკადემია ხისტემატურად მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერთა კადრების კვალიფიკაციის ასამაღლებლად. მეტად მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ისიც, რომ მეცნიერებათა აკადემია ხელს უწყობდა ახალგაზრდა მეცნიერებს პრაქტიკული მეცადინეობასა და ცოდნის სრულყოფაში.

წესდებით, აკადემიის მოვალეობაში შედიოდა აგრეთვე საქართველოს სსრ უმნიშვნელოვანეს სამეცნიერო დაწესებულებების საქმიანობის კოორდინაცია.

აკადემია შედგება ნამდვილი წევრების, წევრ-კორესპონდენტებისა და საპატიო წევრებისაგან. ამას გარდა, აკადემიის შემადგენლობაში შედიოდა აგრეთვე მეცნიერ მუშაკთა ძირითადი შტატი, რომლებიც აკადემიის დაწესებულებებში მუშაობენ.

პირველი წესდების თანახმად, აკადემიის საპატიო წევრებს ირჩევდნენ იმ მეცნიერთაგან, რომლებმაც მეცნიერება მსოფლიო მნიშვნელობის ნაშრომებით გაამდიდრეს.

წესდების თანახმად, აკადემიის უმაღლეს ორგანოს წარმოადგენს მისი საერთო კრება. პირველად აკადემიასთან არსებობდა მხოლოდ ორი განყოფილება: საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილება და მათემატიკისა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა განყოფილება.

აკადემიის საერთო კრებებს შორის პერიოდში მის უმაღლეს ხელმძღვანელ ორგანოს წარმოადგენს აკადემიის პრეზიდიუმი, რომელიც აკადემიის საერთო კრების გადაწყვეტილებებს ახორციელებს. მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის ძირითად ორგანოდ იქცა სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. წესდების 42-ე პუნქტი განსაზღვრავს, რომ სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტს, მუშაობის დადგენილი პროგრამისა და ხარჯთაღრიცხვის ფარგლებში, ენიჭება სრული ოპერატიული და სამეურნეო დამოუკიდებლობა. აკადემიის ზრდა-განვითარება მნიშვნელოვანწილად თავის გამოხატულებას სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების რაოდენობის ზრდაში პოულობს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში რამდენიმე სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი სამამულო ომის პერიოდშიც შეიქმნა.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სტრუქტურაში მომხდარი ყველა ცვლილება პოულობდა ახსენს მის წესდებაში. 1960 წლის 7 ოქტომბერს დამტკიცდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ახალი წესდება, რომელშიც მთელი რიგი სიახლეები იქნა შეტანილი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ბოლო წესდება საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საერთო კრებამ დამტკიცა 1968 წლის 8 ოქტომბერს და იგი ზოგიერთი დამატებითი და ცვლილებებით შემადგენ მოქმედებს როგორც აკადემიის მოღვაწეობის ძირითადი ნორმატიული აქტი. ამ წესდებაში აისახა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიისა და, რასაკვირველია, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის მოღვაწეობის ორ ათეულზე მეტი წლის გამოცდილება.

მოქმედი წესდებით, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საქმიანობას ხელმძღვანელობენ საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭო და სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემია, რომელთაც იგი ყოველწლიურად უდგენს თავის საქმიანობის ანგარიშს. რა თქმა უნდა, სსრ კავშირისა და საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიების ურთიერთობა ამ უკანასკნელის მხრივ მარტოოდენ ყოველწლიურ-

⁹ მაგალითად, 1974 წლის 18 აპრილის საერთო კრების გადაწყვეტილებით წესდებაში ცვლილება შეიტანა აკადემიის საპატიო წევრების არჩევის აღდგენილი წესი.

რი ანგარიშის ჩაბარებით არ ამოიწურება. ეს კავშირი სრულიად ახალ და მდიდარ შინაარსს იძენს. ერთი მხრივ, იგი უზრუნველყოფს მეცნიერული ინიციატივის გაშლას რესპუბლიკებში, ხოლო მეორე მხრივ (მეცნიერული კოორდინაციისა და კოოპერირების შედეგად) მეცნიერულ ძიებაში გაუმართლებელ დებულებებსა და პარალელურობის თავიდან აცილებას და ამ გზით მთელი ქვეყნის მასშტაბით მეცნიერული ძალების რაციონალურად გამოყენებას. უკვე 1945 წლის 24 მარტიდან, მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიათა მეცნიერული მოღვაწეობის კოორდინაციის მიზნით, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიასთან შეიქმნა საკოორდინაციო საბჭო. თავის მხრივ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია საერთო მეცნიერულ ხელმძღვანელობას და კოორდინაციას უწევს რესპუბლიკაში წარმოებულ კვლევა-ძიებას საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა დარგებში.

სკკ ცენტრალურმა კომიტეტმა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ 1963 წლის 11 აპრილს მიიღეს ერთობლივი დადგენილება „სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიისა და მოკავშირე რესპუბლიკების მეცნიერებათა აკადემიების მუშაობის გაუმჯობესების დონისძიებათა შესახებ“. ამ დადგენილებამ კიდევ უფრო აამაღლა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის როლი ქვეყანაში და, მათსადაშე, თითოეულ რესპუბლიკაში მეცნიერული კვლევისადმი ხელმძღვანელობის საქმეში. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემია უწევს საერთო ხელმძღვანელობას ბუნებისმეტყველებისა და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა იმ უმნიშვნელოვანეს პრობლემებს, რომლებზეც მუშაობენ მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიებში, აგრეთვე ქვეყნის უმაღლეს სასწავლებლებსა და სხვა სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებში. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიას და მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიებს დაევალით თავიანთი სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების მუშაობა წარმართონ საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განვითარების ძირითადი მიმართულებით და სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების სახელმწიფო გეგმების შესაბამისად.

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმი მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოებთან ერთად ახორციელებს მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიების ხელმძღვანელობას. ეს ყოველთვის გულისხმობს მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიების ინ-

ტერესების გათვალისწინებას. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემია პრეზიდიუმის მიერ რესპუბლიკის აკადემიის საკითხის განხილვის დროს ვალამწყვეტი ხმის უფლებით მონაწილეობს ამ მოკავშირე რესპუბლიკის აკადემიის პრეზიდენტით.

რესპუბლიკური აკადემიების ხელმძღვანელობის საქმეში მთელი რიგი უფლებები აქვს მინიჭებული სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის განყოფილების საერთო კრებასაც. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის განყოფილების საერთო კრება იხილავს მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიებში მეცნიერული მუშაობის მიმართულებასა და სპეციალიზაციას, აგრეთვე მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიებში ახალი სამეცნიერო დაწესებულებების შექმნის საკითხს და შეაქვს წინადადება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმში; ისმენს მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიების სამეცნიერო მუშაობის ანგარიშებს და ა. შ.

სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის მინიჭებული აქვს უფლება განახორციელოს კონტროლი საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივ მეცნიერებაში იმ მეცნიერული კვლევის გასავითარებლად, რომელიც მოკავშირე რესპუბლიკების მეცნიერებათა აკადემიებში, უმაღლეს სასწავლებლებში, დარგობრივ სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებსა და დაწესებულებებში წარმოებს. გარდა ამისა, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიას მინიჭებული აქვს რესპუბლიკური აკადემიების წევრთა და წევრ-კორესპონდენტთა არჩევნებას საკითხში მონაწილეობის უფლება.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წესდების მე-19 პუნქტით, აკადემიაში არჩევნება, ჩვეულებრივ, ეწყობა ოთხ წელიწადში ერთხელ განთავისუფლებულ ვაკანსიათა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს მიერ დაწესებულ დამატებით ვაკანსიათა მიხედვით. ამასთან, აკადემიკოსებისა და წევრ-კორესპონდენტების ვაკანსიები სპეციალობათა მიხედვით განისაზღვრება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის თანხმობით.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილ წევრთა და წევრ-კორესპონდენტთა ასარჩევად, დასახელებული და რეგისტრირებული კანდიდატების რეკომენდაციას იძლევა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის განყოფილების საერთო კრება. დასახელებული კანდიდატურა რეკომენდებული ითვლება, თუკი იგი განყოფილების სსლომებზე დამსწრე წევრთა ხმების ნახევარს მიიღებს ფარული კენჭისყრის შედეგად. ამ არჩევნებს მხოლოდ

სარკომენდაციო ხასიათი აქვს და მხედველობაში მიიღება რესპუბლიკური აკადემიების მიერ, მაგრამ, რასაკვირველია, მათთვის სავალდებულო არ არის. ამასთან, რკომენდირებული გაცილებით მეტი შეიძლება იყოს, ვიდრე ვაკანსია.

თავის მხრივ, მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიების ნამდვილ წევრებს, თუნდაც რომ ისინი არ იყვნენ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრები ანდა წევრ-კორესპონდენტები, უფლება აქვთ სათათბიროლაოდ.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია ანიჭებს პრემიებს დიდმნიშვნელოვანი სამეცნიერო შრომების, აღმოჩენებისა და გამოგონებებისათვის. სულ ახლახან აკადემიამ შემოიღო პრემიები ახლავარდა მეცნიერ მუშაკთა და სტუდენტთა საუკეთესო ნაშრომებისათვის.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია აკადემიკოსებს და წევრ-კორესპონდენტებს ირჩევს აკადემიის საერთო კრებაზე იმ კანდიდატაგან, რომლებიც არჩეული იქნებიან აკადემიის განყოფილებების საერთო კრების მიერ. აკადემიკოსების კანდიდატების არჩევნებისას განყოფილების საერთო კრებაზე გადამწყვეტი ხმის უფლებით სარგებლობენ ის აკადემიკოსები, რომლებიც არჩეული არიან ამ განყოფილების ხასით, ხოლო წევრ-კორესპონდენტების არჩევნებისას საერთო კრებაზე გადამწყვეტი ხმი უფლებით სარგებლობენ ამ განყოფილების წინათ არჩეული წევრ-კორესპონდენტები. განყოფილებაში არჩეულ პირთ შემდგომ ამტიკებებს აკადემიის საერთო კრება. საერთო კრებაზე გადამწყვეტი ხმის უფლებათ სარგებლობენ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსები. საერთო კრების მიერ არჩეულად ჩაითვლება ის პირი, ვისაც ხმას მისცემს აკადემიკოსთა რაოდენობის ორი მესამედი მაინც. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წესდება განსაზღვრავს აკადემიკოსთა და წევრ-კორესპონდენტთა უფლება-მოვალეობებს.

აკადემიკოსებს და წევრ-კორესპონდენტებს უფლება აქვთ მოითხოვონ, რომ აკადემიის პრეზიდიუმმა შეუქმნას მათ აუცილებელი პირობები იმ მეცნიერულ კვლევა-ძიებისათვის, რომელსაც ისინი შესაბამისი განყოფილებისა და აკადემიის პრეზიდიუმის გადაწყვეტილებით ეწევიან. მათი მთავარი მოვალეობაა არა მართო ის, რომ ამ კვლევა-ძიების შედეგად მეცნიერებას შესძინონ ახალი მიღწევები და აღმოჩენები, არამედ ისიც, რომ განასოცე-

ლონ ხედმძვანელობა წამყვანი მეცნიერულ პრობლემების კოლექტიური დამუშავებისადმი. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსები და წევრ-კორესპონდენტები აქტიურად უნდა უწყობდნენ ხელს მეცნიერულ მიღწევათა. დანერგვას სახალხო მეურნეობაში და მათ გამოყენებას-კულტურულ მშენებლობაში, ისინი უნდა ეწეოდნენ მუშაობას სამეცნიერო კადრების მოსამზადებლად და მათი კვალიფიკაციის ასამაღლებლად.

აკადემიის წევრად და წევრ-კორესპონდენტებად არჩევას რესპუბლიკურ აკადემიებშიც მუდმივი ხასიათი აქვს. ცხადია, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ თუ სათანადო საფუძველი არსებობს, არ შეიძლებაოდეს აკადემიკოსის ან წევრ-კორესპონდენტისათვის ამ როლების ჩამორთმევა. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის წესდების 34-ე პუნქტით, ეს ხდება მაშინ, როცა აკადემიკოსის ანდა წევრ-კორესპონდენტის „საქმიანობა მიმართული იქნება სსრ კავშირის საზიანოდ“. აკადემიიდან გარიცხვა შეუძლია მის საერთო კრებას. გარიცხვისას მოქმედებს კენჭისყრის ის წესი, რომელიც დადგენილია აკადემიკოსის ან წევრ-კორესპონდენტის არჩევისათვის.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიას აქვს სამეცნიერო დაწესებულებათა მთელი სისტემა, რომელთა შორის მთავარია სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი, ინსტიტუტი მოქმედებს თავისი წესდების საფუძველზე, რომელიც სანიმუშო ტიპობრივი წესდების შესაბამისად უნდა იყოს შემუშავებული.

სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ტიპობრივი მოდელის მიხედვით მოქმედებს აკადემიის სისტემის სხვადასხვა სამეცნიერო დაწესებულება, რომლებიც თუმცა ინსტიტუტად არ იწოდებიან, მაგრამ აქვთ სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის, როგორც იურიდიული პირის, უფლებანი. ასეთია, მაგალითად, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიაში შემავალი საქართველოს სსრ ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუსეუმი, აბასთუმნის ასტროფიზიკური ობსერვატორია და სხვ. ესენი არიან სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის უფლებების მატარებლები, სადაც უმნიშვნელოვანესი მეცნიერული კვლევაძიება წარმოებს. ამიტომ ისინი პრინციპულად განსხვავდებიან აკადემიის სამეცნიერო-დამხმარე დაწესებულებებისაგან, ორგანიზაციებისაგან და საწარმოებისაგან. აკადემიის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები იურიდიული პირის უფლებებით მოქმედებენ. მათ სახსრებს შეადგენს საბიუჯეტო ასიგნებანი. ვარდა ამისა,

მათ ნება დართული აქვთ დადონ სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების შესახებ სამეურნეო ხელშეკრულება, რაც სამეცნიერო დაწესებულებათა მოღვაწეობისა და არსებობის მნიშვნელოვანი წყარო ხდება. მხედველობიდან არ უნდა გამოგვრჩეს ისიც, რომ რესპუბლიკის მეცნიერებათა აკადემიის სისტემაში სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიასთან შედარებით მნიშვნელოვანია გამოყენებითი ხასიათის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები.

ინსტიტუტის სათავეში უდგას დირექტორი ან სხვა სახელწოდების თანამდებობის პირი, ამ დაწესებულებების წესდებისა თუ დებულებების თანახმად. აკადემიის სამეცნიერო დაწესებულებების ხელმძღვანელს ირჩევს განყოფილების საერთო კრება ფარული კენჭისყრით ოთხი წლის ვადით და, ჩვეულებრივ, საქართველოს სსრ რესპუბლიკის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსთა ან წევრ-კორესპონდენტთაგან. სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი (დაწესებულება) შეიძლება შედიოდეს აკადემიის შესაბამის განყოფილებაში ან არსებობდეს უშუალოდ აკადემიის პრეზიდიუმთან. ამ შემთხვევაში დირექტორს (ხელმძღვანელს), უშუალოდ პრეზიდიუმში ირჩევს.

სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი სპეციალური უფლებათანაოებით აღჭურვილი იურიდიული პირია. ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი უნდა მოქმედებდეს იმ მიზნებით, რომლებიც დადებულია, კანონით ან წესდებით არის განსაზღვრული.

აკადემიის უმნიშვნელოვანესი სამეცნიერო და სამეცნიერო-ორგანიზაციული ცენტრია მისი შესაბამისი განყოფილებანი, რომლებიც მეცნიერების ერთ ან რამდენიმე დარგს აერთიანებენ.

განყოფილება პასუხისმგებელია საქართველოს სსრ მეცნიერების შესაბამისი დარგის განვითარების და განყოფილების სამეცნიერო დაწესებულებათა მუშაობის მდგომარეობისათვის. განყოფილების უმაღლესი ორგანოა მისი საერთო კრება. აკადემიის განყოფილების მუშაობას საერთო კრებებს შორის პერიოდში ხელმძღვანელობს განყოფილების ბიურო, რომელსაც სათავეში უდგას განყოფილების აკადემიკოსი — მდივანი (თავმჯდომარე).

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის დაარსებისას მასში შედიოდა მხოლოდ ორი განყოფილება. განვივილოთ პერიოდში მისი ზრდის ერთ-ერთი დადასტურებაა ისიც, რომ მასში ახლა გაერთიანებულია ცხრა განყოფილება, რომლებიც, თავის მხრივ, მეცნიერების მრავალ

დარგს, მათ შორის გამოყენებითს დარგებსა და დაწესებულებებს აერთიანებენ. აკადემიის 42 სამეცნიერო-დაწესებულებაში კი 5828 მეცნიერი მუშავია, მათ შორის 358 მეცნიერებათა დოქტორი, 1942 მეცნიერებათა კანდიდატი, აკადემიის 33 წევრი და 48 წევრ-კორესპონდენტი.

მეცნიერული კვლევის კოორდინირებასა და მეცნიერული ცოდნის პროპაგანდას ეწევიან საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიასთან მუდმივად არსებული სამეცნიერო საბჭოები და სხვადასხვა კომისიები.

საქართველოს სსრ სამეცნიერო აკადემიის უფლება აქვს და მისი მოვალეობაც არის დაამყაროს და განაწორციელოს კავშირი სამეცნიერო-კვლევითს დაწესებულებებთან, სამეცნიერო სპეციალიზაციებთან, სამეცნიერო საზოგადოებებთან, სამინისტროებთან, უწყებებთან, სახელმწიფო კომიტეტებთან, საწარმოებთან. აკადემიის საწესდებო მოვალეობაა მჭიდრო კავშირი ჰქონდეს უმაღლეს სკოლასთან, უპირველეს ყოვლისა კი უნივერსიტეტებთან.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის შექმნა შესაძლებელი გახდა თბილისის უნივერსიტეტის არნახული წარმატებების შედეგად. თავის მხრივ, მეცნიერებათა აკადემიის შექმნამ დიდად შეუწყო ხელი თვით საუნივერსიტეტო მეცნიერების დაწინაურებას. სკკ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1972 წლის 18 ივლისის დადგენილებამ კიდევ უფრო განამტკიცა აკადემიისა და უმაღლესი სკოლების კავშირთა ურთიერთობა, რაც ხელს უწყობს უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების შემდგომ ეფექტიან განვითარებას. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიისა და თბილისის უნივერსიტეტის 1978 წლის მანსში დადებული ხელშეკრულება შემოქმედებით თანამშრომლობის შესახებ ერთ-ერთი საფუძველია ამ კავშირთა ურთიერთობის გაღრმავებისა და გაფართოებისათვის.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიას ასეთივე კავშირთა ურთიერთობა აქვს რესპუბლიკის უმაღლეს სკოლებთან. სხვადასხვა ფორმით იგი ახორციელებს კავშირთა ურთიერთობას საშუალო სკოლებში სწავლების შემდგომი სრულყოფისათვის.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის უფლება-მოვალეობაა რესპუბლიკურ, საკავშირო და საერთაშორისო კონფერენციებში, ყრილობებში, სიმპოზიუმებში მონაწილეობა და ფართო სამეცნიერო კონტაქტების დამყარება.

პროფ. გ. ნანეიშვილის ერთი უხმოვი ნაშრომის შესახებ

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი გიორგი ნანეიშვილი ერთადერთი ქართველი მეცნიერია, რომელმაც საბჭოთა სახელმწიფოს და სამართლის თეორიის დიდმნიშვნელოვან და რთულ დარგში, სამართლის ფილოსოფიაში, შექმნა პირველხარისხიანი ნაშრომები, რომელთა ღირებულება დღესაც ფასდაუდებელია. მისი სადოქტორო დისერტაცია „სამართლის ნამდვილობა და ცდა ნორმატიული ფაქტების დასაბუთებისა“, რომელიც ბრწყინვალედ დაიცვა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო საბჭოს სხდომაზე, წიგნად გამოიცა 1929 წელს. იმ პერიოდისათვის ეს საბჭოთა იურიდიულ მეცნიერებაში ერთადერთი მონოგრაფია იყო, რომელშიც ახლებურად დასაბუთდა ბევრი თეორიული საკითხი. გ. ნანეიშვილი ამის შემდეგ ქმნის შრომებს: „ადმინისტრაციული მმართველობა“, „სამართლის სუბიექტი“, „ფსიქოლოგიური თეორიის აპრიორულ-ემოციონალური საფუძვლები“, „ხალხის ცნება ბურჟუაზიული სამართლის ფილოსოფიაში“, „სახელმწიფოს აღენტურობის შესახებ“ რევოლუციის პრობლემა ნეოკანტაინული ფილოსოფიაში“, „ბურჟუაზიული სამოქალაქო სამართლის აპრიორული საფუძვლები რეინახის სამართლის ფილოსოფიასთან დაკავშირებით“, „ბურჟუაზიული სამართლის ფილოსოფიის საფუძვლები“. ამას გარდა, მის კალამს ეკუთვნის სერია წერილებისა სსრ კავშირის კონსტიტუციისა და ბურჟუაზიული კონსტიტუციების შესახებ, სტატიები ქართული ენციკლოპედიისათვის სამოქალაქო სამართლის საკითხებზე და სხვა.

ამ ნაშრომებიდან ზოგიერთი დაიბეჭდა და საზოგადოებრიობისათვის ცნობილია, ზოგი კი, რომელთა დაბეჭდვა ვერ მოახერხა, განადგურდა და მათი აღდგენა დღეს შეუძლებელია.

დაკარგულ ნაშრომთა რიცხვს ეკუთვნოდა გ. ნანეიშვილის გამოკვლევა: „სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის აპრიორულ-ემოციონალური საფუძვლები“.

ეს ნაშრომი თავის დროზე გამოუდგებელი

იყო დასაბეჭდად თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომებში, მაგრამ მკითხველებმა მდე ვერ მიაღწია. ნაშრომი სრულიად შემთხვევით გადარჩა და ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ინახებოდა პროფესორ პაატა გუგუშვილთან. მისი ერთადერთი ეგზემპლარი ამჟამად დაცულია საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში.

გ. ნანეიშვილი ნაშრომში — „სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის აპრიორულ-ემოციონალური საფუძვლები“ — აკრიტიკებს სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის ბურჟუაზიულ მეცნიერებას, რომლის წარმომადგენელთა შორის განსაკუთრებით გამოირჩეოდა მისი მასწავლებელი, პეტროგრადის წმინდა ვლადიმერის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის ისტორიის, ენციკლოპედიისა და ფილოსოფიის კათედრის გამგე, პროფესორი ლიონ პეტრაჟიცი, რომელიც ცნობილია სამართლის ფსიქოლოგიური სკოლის მამამთავრად.

დ. პეტრაჟიციის მეცნიერული შრომები და განსაკუთრებით მისი „მოდერნება სამართლისა და სახელმწიფოს შესახებ“ გ. ნანეიშვილმა ღრმად გააანალიზა და სათანადოდ გააკრიტიკა თავის ფუნდამენტურ ნაშრომში „სამართლის ნამდვილობა და ცდა ნორმატიული ფაქტების დასაბუთებისა“. იგი პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის დაუზარუნ-სამადენიმე წლის შემდეგ და ამას ჰქონდა თავისი მიზეზი.

გ. ნანეიშვილის ნაშრომი მისი ცხოვრების უკანასკნელ პერიოდში შექმნილი და იმის დადასტურებაა, თუ რაოდენ ღრმად დაუფლდა იგი მარქსისტულ-ლენინურ თეორიას. შრომაში მოცემულია პეტრაჟიციის და სხვართა ბურჟუაზიული სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის მარქსისტულ-ლენინური კრიტიკა, რაც მის ადრეულ შრომებში ასე გამოკვეთილი და მეცნიერულად დასაბუთებული არ ყოფილა.

გ. ნანეიშვილის ეს მცირე ფორმის შრომა

შესრულებულია მეტად მაღალ მეცნიერულ დონეზე. ავტორი ფართოდ იყენებს მარქსიზმ-ლენინიზმის დებულებებს, რუსულ და უცხოურ ლიტერატურას. გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყ-

ვით, რომ ასეთი ნაშრომებით მკითხველი და ჩვენი მეცნიერული ლიტერატურა განებივრებული არ არის. ვფიქრობთ რომ გ. ნანიშვილის ამ შრომას დიდი სიამოვნებით გაეცნობიან არა სპეციალისტებიც.

ჩვენი პუბლიკაცია

სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის აპრიორულ-ემპირიონალური საფუძვლები

გ. ნანიშვილი

I

სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის მარქსისტულ-ლენინური კრიტიკისათვის აუცილებელია ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძვლების სწორი გაგება.

სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის განხილვა მით უფრო საჭიროა, რომ იურისტთა მთელი თაობა ჩვენი საუკუნის დასაწყისში რუსეთში აღიზარდა ამ თეორიის საფუძველზე.

სამართლის ფსიქოლოგიურ თეორიას მრავალი განუტოება აქვს. ჩვენ შვეჩერდებით მხოლოდ ყველაზე უფრო თანმიმდევარ ფსიქოლოგიურ თეორიაზე — პროფ. პეტრაფიციკის სამართლის ფილოსოფიაზე და ამ უკანასკნელის ანალიზით შევეცდებით ნათელვყოთ, თუ რამდენად დაშორებული არიან ფსიქოლოგიური თეორიები სამართლის და სახელმწიფოს იმ ნამდვილ ბუნებას, რომელიც ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილია ერთადერთ ჭეშმარიტ მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების მიერ სამართლისა და სახელმწიფოს შესახებ. ამ ანალიზიდან ნათელი იქნება, რომ თუ მარქს-ლენინიზმის მოძღვრების თანახმად სამართლისა და სახელმწიფოს შესწავლა კლასთა ბრძოლის გარეშე შეუძლებელია, „რადგან სახელმწიფო არის ერთი კლასის მეორეზე ბატონობის მანქანა“ (ლენინი), — სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიების წარმომადგენლები იმ საკითხებს,

რომლებიც სამართლისა და სახელმწიფოს წარმოშობას შეეხებიან, აძევენ მათ შესწავლის ნამდვილი სფეროდან და „სწყვეტენ“ იქ, სადაც ელიმინირებულია ყოველივე წინააღმდეგობა და კლასთა ბრძოლა. ამიტომ, თუ ვინმეს სურს სახელმწიფოს წარმოშობის ნამდვილი ისტორიის ნაცვლად დასწეროს ყალბი ისტორია, მას ამისთვის შეუძლია ამ სამართლის ფსიქოლოგიურ თეორიას მიმართოს.

კლასთა ბრძოლისაგან ხელოვნურად განთავისუფლებულ სფეროში სამართალი ბუნებრივად კარგავს თავის ნამდვილ შინაარსს. აქ უკვე ყველას შეუძლია „სამართლის და სახელმწიფოს“ შესახებ, გემოვნება-სამებრ, ფანტასტიური სურათი დაგვიხატოს, რომელიც მართალია იქნება ყალბი, მაგრამ გამოსადეგი კლასიკური ბრძოლის მისაჩქმალავად.

ლეგენდარული სურათების შემქმნელთა შორის კი სამართლის ფსიქოლოგიური თეორიის წარმომადგენლებსაც უკანასკნელი ადვილი არ უჭირავთ. ამათ მოძღვრებაშიაც სამართალი და სახელმწიფო ისეთ ფერებშია მოცემული, რომ ვინც კი ამ სურათს დაუჭერებს, ეს სამართალი და სახელმწიფო, როგორც რაღაც აბსოლუტური ღირებულება უნდა შეიცნოს, ხოლო ამ სამართლის შესრულების აუცილებლობა კი უნდა განიცადოს როგორც რაღაც აბსოლუტური ღირებულების შიგნიდან წნევა.

უმიზეზოდ არაფერი ხდება, და ფსიქოლოგიური თეორიების წარმომადგენლებსაც

ასეთი თეორიების შექმნის დროს, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ერთი მიზანი ამოძრავებდა — ბურჟუაზიული სახელმწიფოს ეთიკური გამართლება და ბურჟუაზიული სახელმწიფოს, როგორც საერთო სახალხო სახელმწიფოს დასაბუთება.

პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის ამ მხრივ განხილვა მით უფრო საჭიროა, რომ არსებულ ბურჟუაზიულ თეორიათა შორის არცერთი ასე არ „ამტიციებს“, ბურჟუაზიული სამართლის და სახელმწიფოს „ეთიურ აუცილებლობას“ და „ბუნებრივობას“, როგორც ის, ვინაიდან სამართლის და სახელმწიფოს დასაწყისს პროფ. პეტრაუცივი თითქოს საკუთარ კანონზომიერების მქონე ბუნებაში — ემოციურ ფსიქიკაში ხედავს. ასეთი ხერხის საშუალებით პროფ. პეტრაუცივი ცდილობს მოგვაჩვენოს, რომ ბურჟუაზიულ სახელმწიფოს ფესვები ისეთ სიღრმეში აქვს ვადგმული, რომ ამ სახელმწიფოს არსებობა არ შეიძლება დამოკიდებულ იქნეს იმ სუბიექტთა სურვილებისაგან, რომლების ფსიქიკასაც, პეტრაუცივის აზრით, ემყარება. ეს სახელმწიფო. ერთი სიტყვით, ამ გზით პროფ. პეტრაუცივი ცდილობდა სუბიექტურში ობიექტური შინაარსის გახსნას. იგი ცდილობდა სახელმწიფოს ბუნებრივი აუცილებლობა მის მიერ ნაგულისხმებ ამ სახელმწიფოს შემქმნელ სუბიექტებისათვის დებსაბუთებდა.

როგორც ნამდვილი ემოციონალიზმის წარმომადგენლისთვის, პროფ. პეტრაუცივისთვისაც, მხოლოდ ის, რაც საკუთარი კანონზომიერების მქონე ემოციური ფსიქიკის ქმნილება ითვლება, ბუნებრივადაც, მკვიდრია, მხოლოდ ასეთ რამეში, ემოციონალიზმის აზრით, სუბიექტიც ისე თავდავიწყებამდეა ჩაძირული, რომ ის თურმე ვეღარ ამჩნევს იმ განსხვავებას, რომელიც არსებობს განცდილსა და საკუთარ თავს შორის. ემოციონალიზმის ფილოსოფიის თანახმად სუბიექტი მხოლოდ ამ გზით (როგორც ისინი ამბობენ) „გამომუშავებულ ღირებულებას“ როგორც საკუთარი შინაარსის აუცილებელ მომენტს შეიცნობს, მხოლოდ ასეთ შემთხვევაშია სუბიექტი თავის თავთან სრულ თანხმობაში.

და საგულისხმოა აქ სწორედ ის არის, რომ, ემოციონალიზმის თანახმად, ის, რაც თითქოს მათ ემოციურ ფსიქიკაში თავისთავად გაიხსნა და გამომუშავდა, მით უფრო სრულყოფილია და, როგორც ისინი ამბობენ, მით უფრო სრული სიცხადით არის მოცული, რაც უფრო მას თვით სუბიექტი რაიმე სხვა

პრინციპის მიხედვით უარყოფს, რადგან ისინი ფიქრობენ, რომ ყოველ ასეთ შემთხვევაში ის, რაც საკუთარ კანონზომიერების მქონე ემოციურ ფსიქიკაში ჩაიკვეთა, უფრო ნათლად ჩანს თვით სუბიექტისათვის. პროფ. პეტრაუცივის აზრით, ყოველი წინააღმდეგობა, რომელსაც ემოციური ფსიქიკა ეღობება, კი არ ასუსტებს უკანასკნელს. არამედ, პირიქით, თურმე აძლიერებს და უფრო ააშკარავებს მას იმ „ღირებულებაში“, — რომელს უარყოფაც სურთ. და სწორედ ამიტომ როდია შემთხვევითი ის გარემოება, რომ პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად. ამ ემოციური ფსიქიკის გაღიზიანება („Дразнение“) ამ ფსიქიკაში ნაგულისხმევ რაღაც მნიშვნელობა შეესწავლის საუკეთესო ხერხად ითვლება.

ამის გამო პროფ. პეტრაუცივისათვის ერთხელ და სამუდამოდ დადგენილია ის, რომ სახელმწიფო, ამ სახით შეგარძნობილი, რაღაც ღირებულებათა გამოვლინება და რომ ამავე დროს სახელმწიფოს და სამართლის ცვალებადობა მხოლოდ ამ ემოციური ფსიქიკის თვითგანვითარების შედეგია. ამდენად ემოციური ფსიქიკა პროფ. პეტრაუცივიმ აბსოლუტურად დამოუკიდებელ კანონზომიერებაში დასახა და ამ გზით თვით სახელმწიფოც, როგორც ამ ემოციურ ფსიქიკაში თითქოს თავისთავად გამომუშავებულ ღირებულებათა „გარეყოფნა“ წარმოიდგინა. პრობლემის ასეთი ორიენტაციით, პროფ. პეტრაუცივის სახელმწიფოს ობიექტურობა თვით სუბიექტისათვის უდავო რაღაცად უნდა გამხდარიყო. ასეთი ხერხის საშუალებით (საკუთარი კანონზომიერების მქონე ფსიქიკის „აღმოჩენით“) პროფ. პეტრაუცივიმ თითქოს თვით სუბიექტში „დამკვიდრა“ ცენტრი, რომლის თვისება და მოქმედება სუბიექტისაგან იმდენადვე დამოუკიდებლად იგულისხმებოდა, რამდენადაც დამოუკიდებელია მისგან მისი სახელის რომელიმე ორგანოს თვისება და მნიშვნელობა.

ცხადია, რომ ამ მომენტიდან სამართლის და სახელმწიფოს ისტორიის დასაწყისად, პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად, დამოუკიდებელი კანონზომიერების მქონე ემოციური ფსიქიკა იგულისხმებოდა, ისე, რომ უკვე აქ დასაწყისშივე დაშვებული იყო შეცდომა, რომელიც ერთხელ და სამუდამოდ შეუძლებელს გახდიდა ამ მოძღვრების თუნდაც ერთი რომელიმე წაწილის შერაგებას მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებასთან სახელმწიფოსა და სამართლის შესახებ.

პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსო-

ფა კი თავისთავად სათანადოდ ვერასოდეს ვერ იქნა გაგებულნი, თუ პროფ. პეტრაუციკის ემოციური თეორიის ნამდვილი ემოციონალიზმი, განთავისუფლებული არ იქნა იმ ინტელექტუალური და ნატურალისტური მომენტებისაგან, რომლებიც პროფ. პეტრაუციკის ფილოსოფიაში უძველესად შემთხვევითია. ეს მომენტებია სწორედ ის, რაც ვერ ეგუება სახელმწიფოს და სამართლის იმ ბუნებრივ აუცილებლობას, რომლის დამტკიცებაც პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის ძირითად მიზანს წარმოადგენს.

განსხვავება პეტრაუციკის თეორიასა და სხვა ბურჟუაზიულ თეორიებს შორის, რომლებიც სამართლის დასაწყისად, მაგალითად, სუბიექტის რომელიმე ერთ თვისებას (ნებას, ინტელექტს და სხვა) აღიარებენ, ის არის, რომ თუ პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის მიხედვით, აღნიშნულ გარემოებათა საფუძველზე ბურჟუაზიული სახელმწიფო დღეს (წინათ კი ალბათ სხვა სახელმწიფო) როგორც რაღაც ბუნებრივი, ყველამ ასეთად უნდა მიიხსნოს, საბაგეროდ პირველი თეორიების საფუძველზე იგულისხმება, რომ სუბიექტი ამ სახელმწიფოს როგორც რაღაც ხელოვნურ ქმნილებას შეიცნობს ისე, როგორც მაგალითად, ასეთად შეიცნობდნენ სახელმწიფოს ევრეთსოდებული „ხელშეკრულების თეორიის“ წარმომადგენლები.

პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის შესახებ ბევრია დაწერილი, რადგან დიდი ხნის განმავლობაში ის ლიბერალური ინტელიგენციის მიერ ნამდვილ პოლიტიკურ სიბრძნის წიგნად ითვლებოდა. ამაში რუსეთის ლიბერალური ბურჟუაზია ნასულაობდა ყველაფერს, რაც მას განსაკუთრებით აინტერესებდა, ნასულაობდა როგორც დებულებებს (პეტრაუციკის ინტუიციური სამართლის თეორიის სახით) ბურჟუაზიულ რუსეთში ფეოდალური ინსტიტუტების ნაშთების კრიტიკისათვის, აგრეთვე უამრავ დებულებებს, რომლის საფუძველზე შესაძლებელი იყო ბურჟუაზიული სახელმწიფოს და სამართლის სრული ბუნებრიობის და აბსოლუტურ-ეთიური აუცილებლობის „დასაბუთება“.

ამ მხრივ სამართლიანად ძველ რუსეთის ბურჟუაზიულ თეორეტიკოსთა შორის არც ერთს არ მიუპყრია ისეთი ყურადღება, როგორც მიიპყრო პროფ. პეტრაუციკიმ და არც ერთი თეორია ისეთ, ერთდამავე დროს მხურვალე სჯაბაასის, ქების და გინების საგნად არ გამხდარა, როგორც მისი თეორია. პროფ. პეტრაუციკის ფსიქოლოგიური თეორიის ადვოკატებს მიერ (ივანოვი, მიხაილოვი)

ეს თეორია ცხადდებოდა, როგორც სამართლის მეცნიერებების დავივირგინება, რომლის არცერთი დებულების სისწორეში არ შეიძლება იქნებოდა ექვი შეტანილიყო. მათი აზრით კანტის იმ დებულებას, „რომ იურისტები დღესაც ეძებენ სამართლის ცნებას“-ო. ამ თეორიის შემდეგ მნიშვნელობა ეკარგებოდა, რადგან იგულისხმებოდა, რომ პეტრაუციკიმ ნახა სწორედ ის, რასაც უიმედოდ, რამდენიმე საუკუნის განმავლობაში ბურჟუაზიული იურისტები ეძებდნენ. ზოგიერთნი მართალია უფრო თავდაპირილად ეგებებოდნენ ამ ახალ თეორიას, მაგრამ მათზე ნაკლებ არ აღნიშნავდნენ იმ როლს, რომელიც თითქმის შეასრულა პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიამ საერთო ბურჟუაზიულ სამართლის მეცნიერების განვითარების საქმეში. სხვები კი მიუთითებდნენ იმაზე, რომ ფსიქოლოგიური თეორიის საფუძვლებზე შეუძლებელია სამართლის და სახელმწიფოს იბიექტური რეალობის დასაბუთება (კისტაკოვსკი), ან იმაზე, რომ პეტრაუციკის თეორიის მიერ სწორად არ არის დადგენილი განსხვავება სამართალსა და ზნეობას შორის (ტრუბეტკო) ანდა კიდევ იმაზე, რომ პეტრაუციკის მიერ ნაგულისხმევი ემოციები არ არიან პირველადი (ორჟანევი და სხვა) და სხვ. პროფ. პეტრაუციკი სამართლის ფილოსოფიას საფუძვლად ერთის ყველასთან გაიგივებდა და აქედან, თვით პეტრაუციკისთვის შეუმჩნევლად, მისი სოციალური ფილოსოფია, რუსის მიერ ნაგულისხმევ სოციალური თანხმობაზე იყენდა. პროფ. პეტრაუციკის თეორიის მიერ სამართლის შემპორაკავი ძალია თითქმის ემოციონალურ ფსიქიკაში თავისთავად გამომუდგნებულ ღირებულების მოტივაციურ ძალად იგულისხმება. ამ თეორიის მიხედვით სახელმწიფო და სამართალი განიხილება როგორც სუბიექტის ამ „ღირებულებებთან“ ინტიმურ კავშირში ყოფნის შედეგი. ბურჟუაზიული მეცნიერებისათვის სრულებით შეუმჩნევლად ჩაიარა ამ ფილოსოფიის ნათესაობამ თანამედროვე ფენომენოლოგიური ფილოსოფიის წარმომადგენლების მოძღვრებისათან.

II

პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფია ვერ იქნა სათანადოდ შეფასებული ბურჟუაზიული კრიტიკის მიერ იმიტომაც, რომ ამ კრიტიკამ იმ ნატურალიზმისა და ინტელექტუალიზმის სამოსში, რომელშიც გახვეულია ეს თეორია, ვერ გაარჩია მისი დამახასიათებელი ემოციონალიზმის ის ბირთვი, რომელიც

პეტრაჟიციკის სამართლის ფილოსოფიას განსაკუთრებულ მეთაფიზიკურ ხასიათს აძლევდა. ამ კრიტიკამ ვერ შეამჩნია, რომ პეტრაჟიციკი ნამდვილ ემოციონალური აპრიორიზმის წარმომადგენელია და რომ მისი თეორია ფენომენოლოგისტების — მაქს შელერის და ჰილდებრანდის ფილოსოფიის მონათესავეა.

ბურჟუაზიული კრიტიკა პროფ. პეტრაჟიციკის თეორიას ყოველთვის განიხილავდა კანტის ინტელექტუალური აპრიორიზმის სიმაღლეებიდან ისე, თითქოს ბურჟუაზიულმა ფილოსოფიამ არ იცოდა სხვა. ასე ვთქვათ, უფრო მეთაფიზიკური აპრიორიზმი, — ემოციონალური აპრიორიზმი, რომლის წარმომადგენლად სულ უკანასკელ პერიოდში მაქს შელერის და ჰილდებრანდის რეაქციული ფილოსოფია იყო.

როგორც ვიცით, პროფ. პეტრაჟიციკის ემოციონალზმის ძირითად საფუძველს წარმოადგენს ის მეთაფიზიკური დებულება, თითქოს არსებობენ რაღაც პირველადი განცდები, რომელშიაც თავიდანვე და თავისთავად, ყველაფერისგან დამოუკიდებლად, მუდავნდებიან ისეთი ობიექტური ხასიათის „ღირებულებანი“, რომლებიც შეიძლება მხოლოდ, როგორც პეტრაჟიციკი ამბობს, ადეკვატურად (ფენომენოლოგისტები ი) იტყვიან ფენომენოლოგიურად) იყო თავისებულად¹.

ეს განცდები, პეტრაჟიციკის აზრით, არის არა განცდა უკვე თავისთავად ამ განცდებზე უფრო ადრე არსებულის, არამედ თვით ეს განცდები პირველადვე თავის თავშივე ხსნიან გარკვეულ ობიექტურ მნიშვნელობებს, რომლებიც დამოუკიდებელ ჭერების საგანდ უნდა იყოს მაჩნეული. ამ განცდების მიღმა კი, პეტრაჟიციკის სამართლის ფილოსოფიის მიხედვით, უნუგეშო, თავბრუდამსხმელი სიცარიელე იგულისხმება.

მართალია, პროფ. პეტრაჟიციკიმ თავისი სამართლის ფილოსოფია ვერ გაშალა ამ ემოციური აპრიორიზმის საფუძველზე იმ თანამიმდევრობით, როგორც ამ აპრიორიზმის საფუძველი ითხოვდა, მაგრამ ეს აიხსნება მხო-

ლოდ იმით, რომ პროფ. პეტრაჟიციკის სამართლის ფილოსოფია მოკლებული იყო საშუალებებს მოენახა სათანადო გამოქმეები იმისთვის, რასაც ის გულისხმობდა. დღევანდელი ფენომენოლოგისტების ფილოსოფიის მიხედვით უკვე ნათელი ხდება, თუ რას გულისხმობდა მთელ რიგ შემთხვევაში ამ ფილოსოფიის მონათესავე პეტრაჟიციკის სამართლის ფილოსოფია მაგ., პროფ. პეტრაჟიციკის სამართლის ფილოსოფიის თვალსაზრისით სამართლებრივ და ზნეობრივ განცდათა შორის განსხვავებაა, რომ ერთში, ეგრეთწოდებული სამართლებრივ-ემოციონალურ განცდებში, პროფ. პეტრაჟიციკის აზრით, გვაქვს თითქოს ისეთი ობიექტური შინაარსი, რომელშიაც სუბიექტი განიცდის, რომ მოვალეა შეასრულოს გარკვეული მოქმედება; ხოლო მეორეს (მაგალითად, კრედიტორს) აწერს უფლებას მოსთხოვოს მას ამ მოქმედების შესრულება. ზნეობრივ ემოციებს კი ახასიათებს, პროფ. პეტრაჟიციკის ფილოსოფიის თანახმად, მხოლოდ წმინდა იმპერატიული ბუნება. ესე იგი თვით განმცდელი ყველაფერისგან დამოუკიდებლად თითქოს თავისთავად შეიცნობს, რომ ვალდებულია შეასრულოს გარკვეული მოვალეობა. „ისეთ მოვალეობებს, რომლებიც შეიცნობა როგორც თავისუფალი მეორის მიმართ, რომლის მიხედვით სხვას არავფერია არ ერგება. მოვალეობა მხრივ, ჩვენ, — ამბობს პროფ. პეტრაჟიციკი, — ვუწოდებთ ზნეობრივ მოვალეობას“. იმ მოვალეობას კი, რომელიც როგორც არათავისუფალი, შეიცნობა სხვის მიმართ, შეიცნობა როგორც სხვაზე მიმავრებულად, პროფ. პეტრაჟიციკი სთვლის „იმპერატიულ — ატრიბუტულ განცდად“.

მაგრამ ეს იმპერატიული ბუნება, რომელზედაც პროფ. პეტრაჟიციკი ლაპარაკობს, ისე კი არ უნდა იქნეს წარმოდგენილი, თითქოს ერთი სუბიექტი განიცდის მოვალეობას შეასრულოს გარკვეული მოვალეობა, რადგან სათანადო პრეტენზიის მატარებელი მეორე სუბიექტია, არამედ ორივე, ესე იგი, როგორც იმპერატივი ისე ატრიბუტივი ერთდამივე

¹ «Существование и действие в нашей психике непосредственных сочетаний акционных представлений и отвергающих или одобряющих соответственное поведение, репульсивных или аппульсивных, эмоции привлекая между прочим в форме суждений, отвергающих или одобряющих соответственное поведение, не как средство для известной цели, а сама по себе, напр. «лож постыдна», «не следует лгать» «следует говорить правду и т. п.» (Петражицкий, Теория права, т. I, ст. 21). და სწორედ „ამიტომაც აღმაინებო, რომლებიც პრინციპულად გაუბრბიან სიცრუეს, განიცდიან სათანადო მოვალეობას უდესტინატორებოდ, იმაზე ჩაუფიქრებლად, აყენებს სიცრუე ვინმეს ზიანს თუ არა, არ ჩაიდან ამას მაშინაც, რადესაც ნათლად ხედავენ, რომ ეს ზიანს არავის აყენებს“

სუბიექტში იგულისხმება, ორივეს მათ პროფ. პეტრაუცივი ყოველთვის ერთი სუბიექტის ემოციურ განცდაში ხედავს. „სამართლის ბუნება, — წერს პროფ. პეტრაუცივი, — არ იცვლება იმის გამო, სწარმოებს თუ არა რაიმე ინდივიდუალთა შორის ან სხვა ინდივიდუალთა ფსიქიკაში, ან საერთოდ იმის გამო, არსებობს სხვა ინდივიდუალები თუ არა. ისეთი იმპერატიული ატრიბუტული განცდები და მათი ფორმაციები, ნორმები და სხვა — რომელიც ექნებოდა ისეთი ინდივიდუალის, რომელიც ყოველ ადამიანთა საზოგადოებრივი ურთიერთობის გარეშე იქნებოდა. მაგალითად. ისეთ ადამიანს, რომელიც ცხოვრობს მთელი ქვეყნიერებისგან განცალკევებულ კუნძულზე, ან რომელიც ერთადერთი არსებია მთელს დედამიწაზე, ან მოხვდა მარსზე, სავსებით შეფარდებული იქნება დადგენილ სამართლის ცნებასთან.

როგორც ვხედავთ, პროფ. პეტრაუცივის თეორიის თანახმად სამართლის პირველად დასაწყისად სუბიექტი თავისთავად იგულისხმება, რომელიც, როგორც აბსოლუტური დასაწყისი, ამავე დროს, პროფ. პეტრაუცივის მიერ იგულისხმება როგორც აბსოლუტურად თავისუფალი რობინზონადა, რომლის შესახებ მარქსი ლაპარაკობს, ამ თეორიის დასაყრდენი დებულებაა. ცხადია, რომ ასეთ საფუძველზე პროფ. პეტრაუცივის სუბიექტის მოქმედების განსაზღვრულ გარემოებად დასახელებულ ემოციურ განცდებში თითქოს თავისთავად გამომჟღავნებული „ღირებულებანი“ უნდა მიაჩნდეს, და სხვა არაფერი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, პროფ. პეტრაუცივის მიერ ნაგულისხმევი სუბიექტის თავისუფლებაც (როგორც აბსოლუტური დასაწყისი) სავსებით უარყოფილი იქნებოდა.

არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სწორედ ამ აბსოლუტური თავისუფალი სუბიექტის წყალობით პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიიდან სამუდამოდ ელიმინირებულია ყოველი გარეგნული იძულებითი მომენტი, რომლისთვის შესაძლებელი იქნებოდა სუბიექტის მოქმედების გარედან განსაზღვრა. ყოველ შინაარსს გაცლილი სუბიექტი, სუბიექტი, რომელიც როგორც შედეგის, ჰილდებრანდის სუბიექტისდაგვარად, მხოლოდ როგორც „ღირებულებითი შესაძლებელი აქტების მატარებელი“ სუბიექტი იგულისხმება, წარმოადგენს პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის გამოვალ წერტს. ამ თითქოს თავის თავის გამსაზღვრელ სუბიექტის აქეთ და

იქით, პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის ძირითადი საფუძვლების მიხედვით, სდგას ყოველ მნიშვნელობას ვაცილილი საშუარო. აქედან, პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფია ვერაფერს ვერ გამოიყენებს სამართლის და სახელმწიფოს ბუნების გასაგებად.

ასეთ პირობებში საჭირო აღარ არის იმის მტკიცება, რომ რათა პეტრაუცივის სუბიექტი უმოქმედობაში ლოგიკურად არ დაიღუპოს, მის მამოძრავებელ მოტივაციურ ძალეზად თითქოს ემოციურ განცდებში თავისთავად გამომჟღავნებული ღირებულებანი უნდა ყოფილიყო ნაგულისხმევი.

მაგრამ თუ პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის მიერ თავიდანვე იგულისხმება, რომ მხოლოდ ასეთი „ღირებულებანი“ უნდა ჩაითვალოს სუბიექტის პრაქტიკული მოქმედების საფუძვლად, მაშინ ბუნებრივად იმავე ფილოსოფიის მიხედვით ასეთი ზღაპრული ღირებულების სხვადასხვანაირი ხარისხის მოტივაციური ძალაც უნდა განისაზღვრებოდეს ამ ღირებულებათა შეგრძნების სიღრმით და, მაშასადამე, განსხვავებაც „უფლებრივ და ზნეობრივ ღირებულებათა“ შორის, რომელზეც ლაპარაკობენ, ამ „ღირებულებათა“ სხვადასხვა შეგრძნობის სიღრმეზე უნდა დემყარებათ.

საკითხის ასეთი დაყენების საშუალებით კიდევ ერთხელ ნათელი ხდება, თუ რამდენად უახლოვდება პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფია ჰილდებრანდის იმ ეთიკის ფილოსოფიას, რომლის აზრით არსებობენ „ისეთი ღირებულებანი, რომელსაც სუბიექტი თითქოს თავდავიწყებამდე განიცდის. პირველი, ჰილდებრანდის აზრით, არის სამართლის, ხოლო მეორე კი ზნეობრივი მოვლენების საფუძველი.

სავსებით ანალოგიურ რაშეს ვხედავთ პროფ. პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიაში; აქაც უდავოდ ეს იგულისხმება, რომ ეგრეთწოდებული ზნეობრივ ემოციებში თითქოს „გამომჟღავნებული ღირებულებანი“ თავისთავად ისე ღრმად არის სუბიექტის მიერ განცდილი, რომ ისინი თითქოს ყველაფრისაგან დამოუკიდებლად ხდებათ სუბიექტის პრაქტიკული მოქმედების მიზეზად (აქედან ზნეობრივი ემოციების წმინდა იმპერატიული ხასიათი), ხოლო როდესაც პროფ. პეტრაუცივი უფლებრივ მოვლენებზე ლაპარაკობს,

კობს, გულისხმობს, რომ მის ეგრეთ წოდებულ უფლებრივ ემოციებში თითქოს თავისთავად გამომჟღავნებული ღირებულება აღარ არის სუბიექტის მიერ ისე ღრმად შეგრძნობილი, რომ მათ შეეძლოთ დაუნმარებლად სუბიექტის პრაქტიკული მოქმედების საბაზი გახდნენ. ამიტომ თვით ამ განცდის შინაარსში პეტრაუციკის შეზავს ახალი მომენტი — „სხვა“, რომელსაც სუბიექტი აწერს უფლებას, მოითხოვს მისგან იმის შესრულებას, რასაც „თვით აღნიშნული ემოციონალური განცდა ამართლებს“. პეტრაუციკის ეს სამართლებრივი ემოციების შინაარსის ახალი მომენტი თითქოს ხელოვნურად აძლიერებს ამ განცდაში მოცემულ ღირებულებას იმ ხარისხამდე, რომელიც საკმარისია, რომ ეს ღირებულება პრაქტიკული მოქმედების საფუძვლად გახდეს არა რაღაც სუბიექტის გარეთ არსებულ გარემოებათა შემოქმედების საშუალებით, არამედ ამავე სუბიექტის მართან რაღაც ინტიმურ დრმა დამოკიდებულების გზით. ხოლო იმ განსჯაზე ბიძი, რომ ერთ შეზღუდვაში თითქოს ემოციონალურად განცდილი რაღაც „ღირებულება“ სუბიექტის მიერ ისე ღრმად შეგრძნობილად ითვლება, რომ ღირებულებაც სუბიექტის პრაქტიკული მოქმედების საფუძვლად ვერ გამოდგება, თუ რაიმე ახალი გარემოებით არ იქნა გაძლიერებული. ასეთი გარემოების როლს პეტრაუციკის სამართლებრივ განცდების სფეროში ასრულებს ის, რომ აქვე თავიდანვე ნაგულისხმევია „სხვა“, რომელსაც მიწერილი აქვს იმის მოთხოვნის უფლება, რასაც სუბიექტი ვერ შესრულებდა — მხოლოდ ამ „ძირითადი ღირებულებით“ რომ უოფილიყო მიტოვებული.

ამრიგად ვხედავთ, რომ პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად სახელმწიფო და სამართალი უსუბიექტოდ მოქმედი ძალების შედეგი კი არ არის, არამედ იგულისხმება, რომ ისინი შედეგია იმ ინტიმური კავშირისა, რომელშიაც სუბიექტი ქველმოქმედისგან და ყველასგან დამოუკიდებლად თითქოს მის ემოციონალურ განცდებში რაღაც თავისთავად გამომჟღავნებულ ღირებულებასთან იმყოფება, ამიტომ, თუ მაგალითად, ყველა ინტელექტუალისტების მიერ როგორც იყვნენ, მაგალითად, ეგრეთწოდებული „ხელშეკრულების თეორიის“ წარმომადგენლებსათვის სახელმწიფო ხელოვნურად შექმნილ იმ ფენომენად იყო მიჩნეული, რომლისგან ლოგიკურად სუბიექტს უოველ წუთს შეეძლო თავი დაეღწია. პროფ. პეტრაუციკის მიერ ნახულისხმევი

ბურჟუაზიული სახელმწიფოს ფესვები თურმე ისეთ განცდებშია ჩაშვებული, ისეთ საკუთარ კანონზომიერების მქონე ბუნების გამოვლინებად არის მიჩნეული, რომ მის სუბიექტს სურვილისამებრ არასოდეს არ შეუძლია მას თავი დააღწიოს.

ცხადია, ასეთი ფილოსოფიის საფუძველზე, სახელმწიფოს როგორც ეთიური ისე ბუნებრივი აუცილებლობა თვით ამ სუბიექტის მიერ უნდა იგულისხმებოდეს.

ეს არის პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის პოლიტიკური რომანტიკა. ის, რაც ვთქვით, მთელი მოძღვრების ლეიტ-მოტივია, რომელიც პროფ. პეტრაუციკის ყოველ დიდ და პატარა დებულებაში მოცემულია.

ასე რომ პროფ. პეტრაუციკის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად ყოველთვის იგულისხმება:

1. რომ სახელმწიფოს არსებობა დამოკიდებული არ არის სუბიექტის სურვილებისგან, თუმცა თვით ეს სუბიექტი სახელმწიფოს დასაწყისად იგულისხმება, რადგან საბოლოო ანგარიშით სახელმწიფოს წყაროდ სუბიექტში არსებული საკუთარი კანონზომიერების მქონე თვისებები (ემოციები) იგულისხმება;
2. რომ ამ ბუნების (ემოციების) მოქმედება ყოველთვის იმით გამოიხატება, რომ ისინი თითქოს ყველაფრისგან დამოუკიდებლად, თავისთავად და თავისივე თავში აშუღავნებენ რაღაც ღირებულებას;
3. რომ ეს ბუნება აბსოლუტურად ობიექტურია, რადგან ის, როგორც სახელმწიფოს და სამართლის დასაწყისი, არაფრით არ შეიძლება გარედან ისახლდებოდეს და მიზეზობრივად რაიმე შემოქმედებას განიცდიდეს, და
4. რომ ამ თავისთავად გამომჟღავნებულ ღირებულებასთან სუბიექტი იმ ინტიმურ კავშირში იმყოფება, რაც თითქოს სახელმწიფოს ქმნის.

პროფ. პეტრაუციკი მშვენივრად იცის თუ რას ნიშნავს რაიმე გარემოების სამართლის წყაროდ ახსნა, და იღებს რა სპეციფიკურ ხასიათის ემოციონალურ განცდებს სამართლის და სახელმწიფოს წყაროს მნიშვნელობით, თავის სამართლის ფილოსოფიას ამ ემოციების უშუალო დადგენით იწყებს. ესე იგი ამ ემოციების კი არ საბუთებს, არამედ მას თითქოს როგორც თავისთავად მოცემულს მხოლოდ აღწერს, რადგან (დასაწყისად) პროფ. პეტრაუციკისაც ის მიანია, რაც თვით აპირობებს რამეს, თავის

მხრივ განპირობებული არ შეიძლება იყოს. პეტრაჟიციის თანახმად სამართლის წყარო თვით არის დასაწყისი, მაგრამ თვითონ კი არ შეიძლება რაიმეში იწყებოდეს და რისგანმე იყოს დანაკვირებული. ამიტომ პროფ. პეტრაჟიცი თავის ემოციურ ფსიქიკას, როგორც მის მიერ ნაგულისხმევ ყველაფრის დასაწყისს, როგორც თავისთავად მოცემულობას, ფენომენოლოგიური (აღმკვავიური) ათვისების საგნად გულისხმობს.

როგორც ღვთაების განუსაზღვრელობის და შევების საფუძველზე ლეიბნიცს უნდა ეღიარებინა, რომ ჩვენი სამყარო არის არა ერთადერთი, არამედ ერთ-ერთი შესაძლებელი სამყარო, აგრეთვე აბსოლუტური თავისუფალი სუბიექტის მიხედვით, რომელიც საფუძვლად უდევს პროფ. პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიას, ყოველ არსებულ სახელმწიფოს შესახებ უნდა ითქვას, რომ თავიდანვე ის შეიძლება არც ყოფილიყო, ან შეიძლება ყოფილიყო, მაგრამ სხვა სახით და მნიშვნელობათაც ვიდრე არის. იგულისხმება, რომ ყველაფერი ეს თავიდან თითქოს თავისთავის განსაზღვრულ ემოციებისგან იყო დამოკიდებული ისე, რომ პროფ. პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის მიხედვით სახელმწიფოს აუცილებლობის დასაბუთება ყოველად შეუძლებელია, თუმცა ამ ფსიქიკით უკვე შექმნილი სახელმწიფო იმ სახით არის პეტრაჟიციის მიერ მოცემული, რომ მის შემქმნელ სუბიექტს (როგორც პეტრაჟიციკი გულისხმობს) ამ სახელმწიფოს გარეშე და დამოკიდებლად ისევე არ უნდა შეეძლოს თავის წარმოადგენა, როგორც მისთვის შეუძლებელია საკუთარი ბუნების გარეშე თავის წარმოადგენა.

მეორე მხრივ ეს ფსიქიკა, როგორც ყველაფრის დასაწყისი — როგორც ყოველ შინაარსს — გაცლილი შესაძლებლობა უნდა ჩაითვალოს, რადგან ყოველი მასში მოცემული პეტრაჟიციის მიერ ნაგულისხმევი შინაარსი, უკვე როგორც მისი გამოვლინება, ესე იგი როგორც სამართალი უნდა ითვლებოდეს. პეტრაჟიციის აზრით, წყარო კი ყოველთვის არის, ვიდრე ის, რაც მის მიერ შეიქმნება. ისე რომ აქ აბსოლუტურად წმინდა და ყოველ კონკრეტულ შინაარსგაცილი და თვითგანსაზღვრელი რაღაც ემოციური შესაძლებლობა სამართლის და სახელმწიფოს დასაწყისად იგულისხმება. აქ საბოლოოდ პროფ. პეტრაჟიციის სახელმწიფოც არარაობაში იწყება.

ჩვენ ვხედავთ, თუ რა უფსკრული დევს ამ ფანტასტიკურ სამართლის ფილოსოფიასა

და მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებას შორის. ვხედავთ, რომ პირველის არც ერთი დებულება არ შეიძლება შერაგებულ იქნეს მეორე მოძღვრების დებულებასთან. და ამიტომ რაღაც საესებით გაუგებარ გარემოებად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ პროფ. რეისნერი მარქსიზმის „შეკერებას“ პეტრაჟიციის ამ ფსიქოლოგიური თეორიის საშუალებით ცდილობდა.

III

ამისდა მიუხედავად, პროფ. პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფია არსებითად სოლიფისისტური ფილოსოფია პროფ. პეტრაჟიციის აზრით იმ სუბიექტის გარეშე, რომელზეც შემთხვევით დაპარაკი, არ არსებობს არაფერი ისეთი რამ, რასაც ობიექტური მნიშვნელობა და ღირსება ჰქონდეს, ამ ფილოსოფიაში გარეგნული სამყაროს მნიშვნელობა და ღირსება მხოლოდ სუბიექტს დააქვს თან. აქ მხოლოდ ეს სუბიექტი ჰყვანს თურმე თავის ირგვლივ ღირებულებათა მნიშვნელობებს ემოციური განცდების პროექციების სახით. ისე კი ამ სუბიექტის გარეშე სრული სიცარიელე იგულისხმება. თუ ამ სიცარიელეში რაიმე ანათებს — ანათებს არა საკუთარი სინათლით და მნიშვნელობით, არამედ მათზე სუბიექტის მიერ თავიდანვე თურმე მინათებული სხივებით.

პროფ. პეტრაჟიციის გარეგნული სამყარო მდიდარია მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც მასში სუბიექტი დგას, და ეს უკანასკნელი მას იმ ლანდებით ამქვიროვებს, რომლებიც, პროფ. პეტრაჟიციის სიტყვებით რომ ვინახაროთ, თურმე ემოციური განცდების პროექციებია.

ასეთი უკიდურესი სოლიფისიზმის საფუძველზე პეტრაჟიციის სუბიექტი ყოველ წუთს იმ ბუნებრივ მდგომარეობაში იგულისხმება, რომლიდანაც დაიწყეს ლოკაურად თავისი „ისტორია“ რუსოს იმ სუბიექტებმა, რომლებიც თითქოს ხელშეკრულების დადებით სახელმწიფოებრივ კომპონის ელემენტები გახდნენ, რადგან ყოველ ღირებულებას — გაცლილი სამყარო პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიაში ბოლოს და ბოლოს იმასვე ნიშნავს, რასაც რუსოს ფილოსოფიაში ნიშნავს „ბუნებრივი მდგომარეობა“.

„სახელმწიფო და საერთოდ საზოგადოებრივი ხელისუფლება, — ამბობს პროფ. პეტრაჟიცი, არის საერთოდ არა რაღაც რეალური, არამედ არის ემოციური პროექცია, არის ძირითადი სახე გარკვეულ პირების

მიერ განცდილი უფლებებისა“. პეტრაჟიციის სუბიექტები, ისევე, როგორც რუსოს სუბიექტები, სახელმწიფოს აბსოლუტურ სივარულიში იწყებიან.

თავისთავად ცხადია, რომ ასეთ ცარიელ გარემოცულობაში, პეტრაჟიციის მთელი სახელმწიფო თავდაპირველად როგორც სუბიექტების თვითგანსაზღვრის შედეგად უნდა წარმოედგინა.

და რომელი დარგიც უნდა ავიღოთ, ყველაფერი პეტრაჟიციის ფილოსოფიაში ამ თვითგანსაზღვრელ ინდივიდუუმს ეყრდნობა და ამისგან იწყებს არსებობას. აიღეთ თუნდაც საკუთრების ინსტიტუტი, ესეც ხომ პროფ. პეტრაჟიციის მიერ როგორც სუბიექტის თვითგანსაზღვრის შედეგი იგულისხმება. აქ საკუთრება მხოლოდ სახელწოდებაა სუბიექტის გარკვეულ სახის თვითგანსაზღვრულობის, „საკუთრება, აზნობს პროფ. პეტრაჟიცი, არის ფსიქიურ-ემოციური ინტელექტუალური მოვლენა და არსებობს მხოლოდ მის ფსიქიკაში, ვინც სხვას აწერს საკუთრების უფლებას. ვინც აწერს სხვას საკუთრების უფლებას, ის თვლის თავის თავს ვალდებულად ამ სხვისაგან მოითმინოს ყოველი მოპყრობა ნივთისადმი, ხოლო თავის მხრივ თავი შეიკავოს ამ ნივთზე ყოველგვარ ზემოქმედებისგან“. ყველაფერი ეს, პეტრაჟიციის აზრით, შედეგია ევრეთწოდებულ იმპერიატიულ-ატრიბუტულ განცდების. საკუთრება ამ ინტერპრეტაციის თანახმად, უსათუოდ, როგორც გარკვეული მნიშვნელობის თვითგანსაზღვრა წარმოედგინება. ნუ მივიღებთ ერთი წუთით მხედველობაში თვითგანსაზღვრელ თავისუფალ სუბიექტს — დაფუშვით, თუნდაც ერთი წუთით, რომ რომელიმე სამართლებრივი ფენომენი პეტრაჟიციის ფილოსოფიის თანახმად შეიძლება დასაბუთებულ იქნეს ამ თვითგანსაზღვრელ სუბიექტისაგან დამოუკიდებლად და პეტრაჟიციის მთელი სამართლის ფილოსოფია უმაღლეს დაიშლება. არაფერს გარედან, პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად, არ შეუძლია სუბიექტი რაიმე სოციალური მნიშვნელობის განსაზღვროს; აბსოლუტური ერთეული ყველთვის საკმარისად არის მიჩნეული სამართლის და სახელმწიფოს ბუნების გასაგებად. ყოველი სამართლებრივი და ეთიკური მნიშვნელობით, პროფ. პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად, სუბიექტი როგორც აბსოლუტური ერთეული თვით ისაზღვრება. და სახელმწიფოც საბოლოო ანგარიშში სუბიექტის თვითგანსაზღვრის უბრალო სახელწოდებაა. ხოლო ამ ფილოსოფიის თა-

ნახმად იგულისხმება, რომ თვით ეს თვითგანსაზღვრა უკვე აღნიშნულ რაღაც ემოციურად განცდილ ღირებულების საფუძველზე უნდა სწარმოებდეს. თუ დაუფკვირდებით, ძნელი არ იქნება იმაში დარწმუნება, რომ იმდენად, რამდენადაც სახელმწიფოს საფუძველად აქ ეს თვითგანსაზღვრელი სუბიექტები იგულისხმება. თავიდანვე აქ რაღაც ღირებულებათა თანმთხვევაც არის დაშვებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის მიერ სახელმწიფო და ერთეული სუბიექტი აბსოლუტურად ერთმანეთში გაიგივებულ უნდა იქნეს. ასე რომ, იგივეობა ანუ აბსოლუტური თანხმობა თვითგანსაზღვრული სუბიექტებისა არის პეტრაჟიციის სახელმწიფოს სულ უკანასკნელი დასაყრდნობი საფუძველი. ერთეულის და ყველას აბსოლუტური იდენტობა არის აქ ყველაფრის საბაზი. ოღონდ თუ რუსოს მიერ ნაგულისხმევ თანხმობას სუბიექტთა რაღაც ანგარიში უდევს საფუძველად (რადგან რუსოს მიერ იგულისხმებოდა, რომ ამ სუბიექტებმა ჯერ ასწონდასწონეს და მერე სახელმწიფოს არსებობას მისცეს უპირატესობა). პეტრაჟიციის მიერ ნაგულისხმევი თანხმობა სრული და აბსოლუტური თანხმობის გამომხატველად იგულისხმება, რადგან აქ თანხმობა თითქოს გამოხატავს იმ რაღაც „ღირებულებათა“ თანმთხვევას, რომლის შესახებ პროფ. პეტრაჟიცი მოვიკითხრობს.

ამრიგად: 1. იმ აბსოლუტური თავისუფალი სუბიექტის საფუძველზე, რომელიც პროფ. პეტრაჟიციის სამართლის ფილოსოფიის აბსოლუტურ დასაწყისად იგულისხმება, და ურთმლისოდ, როგორც აღნიშნული იყო, არაფერი სოციალურ არეში არ არსებობს — სახელმწიფო, სამართალი, საკუთრება და საერთოდ ყველაფერი — სუბიექტის თავისუფალი თვითგანსაზღვრის შედეგად უნდა ჩაითვალოს.

2. რამდენად პროფ. პეტრაჟიციის მიერ ამის საფუძველზე ერთხელ და სამუდამოდ უარყოფილია სუბიექტის (როგორც დასაწყისის) გარედან განსაზღვრულობის შესაძლებლობა და რამდენად მის მიერვე იგულისხმება, რომ სახელმწიფო ერთ სუბიექტთან მანაც არ შეიძლება გაიგივებულ იქნეს, იმდენად თვითგანსაზღვრელი სუბიექტისა, რომ ამ სახელმწიფოს საბოლოო საფუძველი ამ თვითგანსაზღვრულ სუბიექტთა თანხმობაა, მათი სრული იდენტურობა.

3. ეს თანხმობა კი, რომელიც აქ ცალკე ინდივიდუუმებში თითქოს თავისთავად გამომ-

ულანებულ „ღირებულებათა“ შემთხვევით თანხმებევას ნიშნავს, იგულისხმება, რომ უკველთვის ეთიკურად უფრო სრულყოფილია, ვიდრე უკველი ხელშეკრულება და თანხმობა, რომლის საფუძვლადაც ანგარიშთანობას გულისხმობენ.

მას შემდეგ, რაც პროფ. პეტრაუცივიმ სამართლის და სახელმწიფოს დასაწყის სუბიექტში მოიქცია, მის წინაშე უნდა დასმულიყო საკითხიც იმის შესახებ, თუ თვით სუბიექტის მიერ შექმნილი სამართალი იმავე სუბიექტისათვის ყველაფრისაგან დამოუკიდებლად რამდენად შეიძლება სავალდებულო იყოს. და ეს საკითხი პროფ. პეტრაუცივიმ თავისებურად იმით „გადასტვრა“, რომ ეს სამართალი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საკუთარი, კანონზომიერების მქონე ემოციების შედეგად აღიარა. ამ ემოციების საფუძვლზე იგულისხმება, რომ სუბიექტი გარედან არ ისაზღვრება. თავიდანვე დაშვებული იყო, რომ ემოციონალურ განცდებით სუბიექტი შეგინდნენ თვით ისაზღვრება დანიშნულებაში (მესაკუთრის, მფლობელის და სხვ.), რაც სუბიექტს თავისთვის უკველთვის ერთადერთ შესაძლებელ და ამეჯ დროს გამართლებულ დანიშნულებად უნდა მიაჩნდეს. ამ ფილოსოფიის თანახმად სამართლის შესრულების აუცილებლობაც სუბიექტს გარედან კი არ ეფლინება, არამედ იგულისხმება, რომ ასეთ აუცილებლობას სუბიექტს საკუთარ კანონზომიერების მქონე ემოციონალურ განცდებში უქმნიან; უფრო სწორად, პროფ. პეტრაუცივის თავისებურ „ღირებულების ფილოსოფიით“ იგულისხმება, რომ ერთადერთ გამართლებულ რაღაც მისწრაფებულებას (ამასთან ეს აუცილებლობის სახით წარმოიდგინება) ქმნიან რაღაც „ღირებულებათა“, რომლებიც, პროფ. პეტრაუცივის თანახმად, თითქოს სამართლებრივ ემოციურ განცდებში თავისთავად აშკარავდებიან.

„ხანდახან რომ ვფიქრობთ ცხოვრების სხვადასხვა შემთხვევაზე, თუ როგორ მოვიქცეთ ან რა გადაწყვიტოთ, — ამბობს პროფ. პეტრაუცივი, — ვგრძნობთ რომ ამა თუ იმ მოქმედების არჩევაში ჩვენ სრულებით თავისუფალნი ვართ. წავიდე თუ არა სასიეროდ, ვაყიდეო წიგნი ამა თუ იმ მაღაზიაში, დავსახლდე ამა თუ იმ ქუჩაზე, — ეს ყველაფერი სავესებით დამოკიდებულია იმისგან, თუ რა მეჩვენება მე სასიამოვნოდ, მოხერხებულად, სასარგებლოდ და სხვა. სხვა შემთხვევაში კი, პირიქით ვგრძნობთ, რომ ჩვენი ნება შეზოკილია, ვგრძნობთ, რომ ჩვენ ვალდებული ვართ მოვიქცეთ გარკვეულად (მა-

გალითად, არ დავფაროთ და ვაცნობოთ სიმართლე ამა თუ იმ ფაქტის შესახებ,) ან თავი შევკავოთ ამა თუ იმ მოქმედებისგან (მაგალითად, ყალბი ცნობების მიწოდებისგან), ისე რომ ჩვენ არცკი ვვიხლება მსჯელობა იმის შესახებ, მოგვიტანს თუ არა ასეთი მოქმედება თავის შეკავება რაიმე სარგებლობას, გამოდგება თუ არა ის სიამოვნების წყაროდ თუ მოგვევოს უსიამოვნებას. ასეთ შემთხვევაში თითქოს რაღაც „შინაგანი“ ხმა ავტორიტეტულად მიგვითითებს და საზღვრავს ჩვენს მოქმედებას, „ჩვენი სინდისი“ გვიბრძანებს „შევასრულოთ ესა თუ ის მოქმედება ეს შინაგანი ხმა კი, პეტრაუცივის თანახმად, არის თურმე არსებითად სამართლებრივი იმპერატიულ-ატრიბუტული ემოციური განცდების შინაგანი ხმა.

საიდანაც უნდა მივუდგეთ საკითხს, პეტრაუცივის სამართლის ფილოსოფიის თანახმად სამართლის შესრულება უნდა განიხილებოდეს, როგორც თავისუფალი სუბიექტის თვითგანსაზღვრა, ვინაიდან, როგორც ვთქვით, აქ იგულისხმება, რომ სუბიექტის განსაზღვრას შემსრულებლის როლში აწარმოებს თითქოს მასშივე თავისთავად გამოშუღავებული რაღაც ღირებულებითი მომენტი. ამასთან დაკავშირებით კი, უნდა იგულისხმებოდეს რომ სუბიექტი უკველ სამართლისამებრ მოქცევის დროს თავის თავთან სრულ თანხმობაშია.

რა თქმა უნდა, ყველაფერი ეს სრულებითაც არ გამოირიცხავს იმას, რომ პეტრაუცივის სამართლის თეორიის თანახმად სუბიექტს შეიძლება სურდეს ისეთი რამ, რაც ამ სამართლს ეწინააღმდეგებოდა, მაგრამ აღნიშნული თეორიის თვალსაზრისით ამ გარემოებას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს.

არ უნდა დავივიწყოთ, რომ პროფ. პეტრაუცივის სუბიექტი მხოლოდ ერთ სამართლებრივ კანონზომიერებაში კი არა, არამედ დაახლოებით იმდენში იგულისხმება, რამდენიც არის, პეტრაუცივის აზრით, სუბიექტში თვისებანი, რომლებიც სხვა დამოუკიდებელ კანონზომიერების დასაწყისად ითვლება (მაგალითად, ესთეტიკური, რელიგიური და სხვ.). ასე რომ, პეტრაუცივის სუბიექტი რამდენიმე კანონზომიერებაში არის გამართული, ამიტომაც მისი ფილოსოფიის თანახმად სავსებით ბუნებრივად უნდა იყოს მიჩნეული კოლიზია სხვადასხვა კანონზომიერების მქონე თვისებებს შორის. თუ ერთ-ერთი რომელიმე კანონზომიერებით სუბიექტი თითქოს კიდევაც ამხედრებულია საკუთარ კანონზომიერების მქონე სამართლებრივი ემოციების წინააღმ-

დღე, ამ თეორიის მიხედვით ამას მნიშვნელობა არა აქვს. იგულისხმება, რომ სუბიექტი თავისთავთან სრულ თანხმობაში მხოლოდ მაშინ იქნება, როდესაც იმ „მნიშვნელობას“ (ვალის გადახდელის, მესაკუთრის, მფლობელის და სხვა) შეასრულებს, რომელშიც თითქოს ის განსაზღვრულია სამართლებრივ ემოციონალურ განცდებში თავისთავად გამომჟღავნებული „ღირებულებით“ (ღირებულება აქ იხმარება როგორც სუბიექტის დადებითი ხასიათის განცდა).

როგორც ვხედავთ, ყოველ დაბრკოლებათა მიუხედავად, სამართლის შესრულების აუცილებლობა სუბიექტმა, როგორც საკუთარი ბუნების მოთხოვნა უნდა შეიცნოს. და ყოველი მისი შეუსრულებლობა, მან როგორც შინაგანი, დრმა ტრაგედია უნდა განიცადოს.

ძნელი არ არის იმის შემჩნევა, რომ ასეთ თეორიულ და ფსიქოლოგიურ საფუძველზე, ბურჟუაზიული სამართლის იძულებითი ხასიათი ყოველმა სუბიექტმა როგორც საკუთარი ბუნების წყენა უნდა შეიცნოს. ასეთი ფილოსოფიის თანახმად, სამართალს აღარ უნდა შეეძლოს არავის წყენა, მის მიერ მიყენებული ტვივილი კი საკუთარ „სინდისის“ ბოლმად უნდა ჩაითვალოს. აქედან იგულისხმებოდა ისიც, რომ რაც უფრო მტკივნეულად ჩავივლიდა საკუთარი თავის დაძლევა სამართ-

ლის შესრულებისათვის, მით უფრო პიროვნება იზრდებოდა თავის ეთიკურ მნიშვნელობაში. ნათესაობა ამ ფილოსოფიისა დოსტოევსკის ტანჯვის ფილოსოფიასთან უდავოდ უნდა მივიჩნიოთ.

როგორც აქ დავინახეთ, ამ ფილოსოფიის მიხედვით იგულისხმება, რომ:

1. სამართლის შემბოროკავი ძალა, როგორც რაღაც საკუთარი ემოციების წნევა უნდა იქნეს შეცნობილი, ხოლო ამ სამართლის შესრულების აუცილებლობა კი — როგორც შინაგანი აუცილებლობა.

2. ეს აუცილებლობა განხილულ უნდა იქნეს როგორც თვითგანცდილი ღირებულების ლტოლვა — გარეგნულის საკუთარ თავთან თანხმობაში მოყვანისათვის;

3. სამართლის შესრულება ამის გამო — სუბიექტისათვის თავის თავთან აბსოლუტურ თანხმობაში ყოფნას ნიშნავს. ესე იგი იგულისხმება, რომ სამართლის შესრულებით სუბიექტი თავის სრულ თავისუფლებას გვიჩვენებს;

4. ყოველი ზემოქმედება სუბიექტზე — ამ სამართლის სახელით და მისი შესრულების მიზნით (საიდანაც უნდა იყოს წარმოებული ეს ზემოქმედება) არავითარ შემთხვევაში ამავე სუბიექტს არ შეუძლია უარყოფითად — როგორც ძალმომრეობა — მიიჩნიოს.

ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახის წევრი ბავშვანისათვის დახმარების დანიშვნის წესი

ოჯახის განმტკიცება, ბავშვებისა და დედებისათვის ზრუნვა, მუდამ იყო საბჭოთა სახელმწიფოს განსაკუთრებული ყურადღების საგანი. ჩვენში ბევრი ღონისძიება ხორციელდება, რათა ქალს — დედას ხელსაყრელ პირობებში უზრუნველდეს ბავშვების აღზრდა. სახელმწიფო დიდ მატერიალურ დახმარებას უწევს ორსულ ქალებს, აგრეთვე დედებს შვილების შესანახად და აღსაზრდელად.

ბავშვებისათვის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის ზრუნვის კიდევ ერთი ნათელი გამოხატულებაა სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1974 წლის 25 სექტემბრის № 752 დადგენილება, რომელმაც დაამტკიცა დებულება „ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახების წევრ ბავშვებისათვის დახმარების დანიშვნისა და გაცემის წესის შესახებ“.

ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარების მიღების უფლება აქვთ მუშა-მოსამსახურეთა, კოლმეურნეობების წევრთა, პენსიონერთა და მოსწავლეთა ოჯახებს, რომელთა საშუალო საერთო შემოსავალი ოჯახის თითოეულ წევრზე გაანგარიშებით თვეში 50 მანეთს არ აღემატება.

დახმარება თვეში 12 მანეთის ოდენობით ენიშნება ბავშვს და გაიცემა სანამ იგი 8 წლისა გახდება. ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარების მიღების უფლების განსაზღვრისას ოჯახის შემადგენლობაში ჩაითვლებიან: ქმარი, ცოლი, მათს კმაყოფიან მყოფი ბავშვები, რომლებსაც 18 წელი არ შესრულებიათ, ან ამ ასაკზე უფროსები, რომლებიც ბავშვობიდან I ან II ჯგუფის ინვალიდობის გამო დახმარებას იღებენ, აგრეთვე მეუღლეებთან ერთად მცხოვრები მათი შრომისუუნარო მშობლები, თუ არ იღებენ პენსიას და არც ჰყავთ სხვა პირნი, რომლებიც კანონის მიხედვით ვალდებული არიან არჩინონ ისინი. ვადიანი სამსახურის სამხედრო მოსამსახურენი, მათ შორის სამხედრო-სამშენებლო რაზმებში მომსახურე პირნი, ოჯახის შემადგენლობაში არ ჩაითვლებიან.

დედებს, რომელთა ბავშვები აყვანილი არიან სრულ სახელმწიფო კმაყოფიან, ან რომელთაც ჩამორთმეული აქვთ შშობლის უფლება, დახმარება არ დაენიშნებათ.

ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახის წევრი ბავშვებისათვის დახმარების დანიშვნის დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს საშუალო ერთობლივი შემოსავლის სწორად განსაზღვრას.

ოჯახის საერთო შემოსავალში ითვლება როგორც ძირითადი, ისე შეთავსებითი სამუშაოდან მიღებული ხელფასი, აგრეთვე გასამრჯელო ზეგანაკვეთური შრომისათვის, კოლმეურნეობის საზოგადოებრივ მეურნეობაში მუშაობისათვის, შრომის ანაზღაურების სისტემით გათვალისწინებული ყოველგვარი პრემიები, სხვა ფულადი გასამრჯელო, რომლებსაც სისტემატური ხასიათი აქვს, სტიპენდიები, პენსიები, დახმარებები (ერთჯერადი დახმარების გარდა) შემოსავალი პირადი დამხმარე მეურნეობიდან და სხვ.

პირადი, დამხმარე მეურნეობიდან მიღებული შემოსავალი ოჯახის საშუალო-თვიურ ერთობლივ შემოსავალში ჩაითვლება დადგენილი წესით დამტკიც-

ცებული ნორმატივების მიხედვით, რომელთა ვაცნობა შეიძლება ყველა საწარმოში, დაწესებულებაში, სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილებაში, კოლმეურნობის გამგეობასა თუ სასწავლებელში.

ოჯახის საერთო შემოსავალი განისაზღვრება წლისათვის, რომელიც წინ უძღვის ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარების დასანიშნად მიმართვის წელს.

დედები, რომელთაც ოჯახის შემადგენლობაში ჰყავთ 8 წლამდე ასაკის ბავშვი და ოჯახის საერთო შემოსავალი ერთ წევრზე 50 მანეთს არ აღემატება, განცხადებას ბავშვის კუთვნილი დახმარების მისაღებად წარუდგენენ საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის, ადმინისტრაციის, სასწავლებლის დირექციას ან კოლმეურნობის გამგეობას, სამუშაო ან სწავლის ადგილას, ხოლო თუ არ მუშაობენ, — მეუღლის სამუშაო ადგილას.

ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარება ენიშნება დედას მისი სამუშაო ან სწავლის ადგილას, ხოლო თუ დედა არ მუშაობს და არ სწავლობს, დახმარება ენიშნება ისევ მას — ქმრის სამუშაო, სამსახურის ან სწავლის ადგილას. თუ დედა პენსიონერია, დახმარებას მას სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილება უხდის.

თუ დედა გარდაიცვალა და ბავშვები მამის ოჯახში ცხოვრობენ ან თუ დედას წაერთვა მშობლის უფლებები, ბავშვებისათვის დაწესებული დახმარება ენიშნება მამას ან მეურვეს.

ოჯახს, რომლის არცერთი შრომისუნარიანი მშობელი არ მუშაობს, ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარება არ დაენიშნება.

ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარება დაინიშნება განცხადების შეტანის თვიდან და გაიცემა ბავშვის არაუმეტეს 3 წლის ასაკის მიღწევისას. მომდევნო კალენდარული წლისათვის დახმარება ინიშნება მიმღების განცხადებით იანვრის თვიდან, თუ, რა თქმა უნდა, არსებობს მისი მიღებისათვის საჭირო პირობები.

თუ ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარების დანიშნული თანხა მიმღებმა დროულად არ მოითხოვა ან არ მიიღო დახმარების დანიშნენილი ორგანოს მიზეზით, გაიცემა გასული პერიოდისათვის, მაგრამ არაუმეტეს ერთი წლისა დახმარების მისაღებად მიმართვის წინ.

იმ შემთხვევაში, თუ წლის განმავლობაში წარმოიშვა გარემოებანი, რომელთა გამო ბავშვს შეუწყვიტეს განკუთვნილი დახმარება (ბავშვი რვა წლის გახდა, არის საბავშვო დაწესებულებაში სრულ სახელმწიფო კმაყოფაზე და სხვა) დახმარების მიმღები ვალდებულია აცნობოს ეს იმ დაწესებულებას, საიდანაც დახმარებას იღებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას უმართებულოდ მიღებული დახმარების თანხები დაუკავდება.

კოლმეურნობის წევრებსა და კოლმეურნობაში შრომითი ხელშეკრულებით მომუშავე მუშა-მოსამსახურეთა ოჯახებს ბავშვებისათვის განკუთვნილი დახმარება ეძლევათ კოლმეურნეთა სოციალური უზრუნველყოფის ცენტრალიზებული საკავშირო ფონდის სახსრებიდან, ხოლო დანარჩენ პირებს სახელმწიფო ბიუჯეტის იმ სახსრებსა ხარჯზე, რომლებიც სახელმწიფო სოციალური დაზღვევის ბიუჯეტში გადაირიცხება.

ო. ლლონტი,

საქართველოს სსრ სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს პენსიებისა და დახმარების სამმართველოს უფროსის მთადილო, სახელმწიფო პენსიებისა და დახმარების განყოფილების უფროსი

პროსტიტუცია როგორც სოციალური მოვლენა ქვეყნისათვის საზოგადოებაში

პროსტიტუცია, როგორც სოციალური მოვლენა, იმ პრობლემათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლებმაც თავი იჩინა ექსპლოატორული საზოგადოების წარმოშობასთან ერთად. პროსტიტუციაში გარკვეული სახით გამოვლინდება მხოლოდ კლასობრივი საზოგადოების შინაგანმა წინააღმდეგობებმა. თანამედროვე იმპერიალისტურ სახელმწიფოებში კლასობრივი წინააღმდეგობათა გამწვავებამ არა მარტო გააფართოვა პროსტიტუციის მასშტაბები, არამედ წარმოშვა სოციალური და წინობრივი თვალსაზრისით განსაკუთრებით საძაგელი მისი მთელი რიგი ახალი ფორმები.

პროსტიტუციის პრობლემა მრავალი საუკუნის მანძილზე იქცეოდა მწერლებისა და მეცნიერების ყურადღებას, რამაც თავისი ასახვა მხოლოდ არაერთ ლიტერატურულ თუ მეცნიერულ ნაშრომში.

პირველი სიძნელე, რომელიც მკვლევარს ხვდება პროსტიტუციის, როგორც სოციალური მოვლენის შესწავლისას, არის ის, რომ პროსტიტუციის ცნება არ არის დაზუსტებული.

XIX საუკუნის ბურჟუაზიული სამეცნიერო ლიტერატურა, რომელიც ასე თუ ისე ეხება ამ პრობლემას, პროსტიტუციის ცნების ვიწრო განმარტებებთან ერთად იძლევა მის მეტად ფართო განსაზღვრებებსაც, რომლებითაც პროსტიტუციად მიჩნეულია ყველა ქორწინებისგარეშე სქესობრივი კავშირი. ეს კი მოკლებულია ყოველგვარ მეცნიერულ საფუძველს.

პროსტიტუციის ცნების ასეთი ბუნდოვანი გაგების გვერდით ვხვდებით ისეთებსაც, რომლებიც შეიცავს ამ ცნების განმსაზღვრელ კონკრეტულ ნიშნებს და რომელთა საფუძველზეც შესაძლებელია პროსტიტუციის გამოიკვანა წინობრივად მიუღებელი სხვა ქორწინებისგარეშე კავშირისაგან.

პროსტიტუცია ყოველთვის გულისხმობს, ერთი ნაწილს, ანაქორწინებით სქესობრივ ურთიერთობას ამა თუ იმ მატერიალური გამორჩენის მიღების მიზნით, ხოლო მეორე მხრივ, აუცილებლად არის ძირითადი ან დამატებითი ხელშეწყობა და, აქედან გამომდინარე, სისტემატური ხასიათისა.

აქვე უნდა ითქვას, რომ პროსტიტუციის სუბიექტი შეიძლება მხოლოდ ქალი იყოს. მატერიალური გამორჩენის მიზნით არ არის გამორიცხული მამაკაცის ქორწინებისგარეშე სქესობრივი ურთიერთობა ორივე სქესის პარტნიორებთან, მაგრამ ეს მოვლენა, რომელიც მეტად გავრცელებულია თანამედროვე კაპიტალისტურ ქვეყნებში, სცილდება პროსტიტუციის, როგორც სოციალური მოვლენის შინაარსს.

ბურჟუაზიული ქვეყნების მწერლები, ექიმები და სოციალოგები თავიანთ ლიტერატურულ თუ მეცნიერულ ნაშრომებში პროსტიტუციის წარმოშობის შესახებ იდეალიზტურ საფუძველზე დგანან. განსხვავება მათ აზრებში გარეგნული, უმეტეს შემთხვევაში, წმინდა ფორმალურია. პროსტიტუციის სოციალურ-კლასობრივი არსის მიჩქმადვისა და მისი გამართლების მიზნით, ამ ავტორების უმრავლესობა ქადაგებს პროსტიტუციისადმი თანდაყოლილი მიდრეკილების თეორიას. მათი აზრით იგი თითქოს ადამიანის ბიოლოგიური კონსტიტუციის ზოგიერთი ნიშნის შედეგია.

ისტორიის მატერიალისტური გაგების მიხედვით პროსტიტუციის წარმოშობის ფენებში საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკურ სტრუქტურაში უნდა ვეძიოთ. მისი, როგორც სოციალური მოვლენის, წარმოშობა უკავშირდება გარკვეულ საფენურზე საწარმოო ძალების განვითარებასა და ზედმეტი პროდუქტის წარმოშობას, როდესაც მონური შრომის გვერდით ჩნდება დაქირავებული შრომა, ხოლო მასთან ერთად, მისი აუცილებელი თანამგზავრი — ქალების პროფესიული პროსტიტუცია.

საქმე ის არის, რომ შედარებით სქესობრივი თავისუფლება, რაც არსებობდა კერძო საკუთრების წარმოშობამდე, მატრიარქატის დროს, შეიწილდა „მამის უფლებების“ გაბატონებისთანავე და იგი მხოლოდ მამაკაცის პრივილეგიად გადაიქცა.

კერძო საკუთრების გამარჯვება პირველყოფილ, ბუნებრივად აღმოცენებულ საერთო საკუთრებაზე, ქმნის ბატონობა ოჯახში და ისეთი შვილების გაჩენა, რომელნიც უქვეყნლად მისი უნდა ყოფილიყვნენ და მისი ქო-

ნების შემკვიდრენი უნდა გამხდარიყვნენ.— ასეთი იყო ერთადერთი მიზეზი ერთცოლიანობისა... ერთცოლიანობა სრულიადაც არ გვევლინება ისტორიაში, როგორც შერიგება მამაკაცსა და დედაკაცს შორის და მით უფრო ნაკლებად გვევლინება იგი, როგორც ამ შერიგების უმაღლესი ფორმა. პირიქით, იგი გვევლინება, როგორც დამონება ერთი სქესისა მეორის მიერ, როგორც გამოცხადება სქესთა ანტაგონიზმისა, რომელიც უცნობი იყო მანამდე მთელ წინანდელ ისტორიაში¹.

ერთცოლიანობამ. ერთი მხრივ, დაიმონა ქალი, სრულიად გამოთიშა საზოგადოებრივი საქმიანობიდან და იგი გადაიქცა საშინაო მეურნეობის ნაწილად, ბავშვების გასაჩენ მანქანად, ხოლო მეორე მხრივ, მამაკაცს დაუტოვა გაუთხოვარ ქალებთან არაქორწინებითი სქესობრივი ურთიერთობის უფლება, რამაც წარმოშვა პროსტიტუციის აღმოცენების შესაძლებლობა. ასეთი სქესობრივი ურთიერთობა, ჰეტეროზში, ენგელსის განმარტებით „სწორედ ისეთივე საზოგადოებრივი დაწესებულებაა, როგორც ყოველი სხვა; იგი უზარუნველყოფს ძველი სქესობრივი ურთიერთობის შემდგომ არსებობას მამაკაცის სასარგებლოდ“².

ამგვარად, პროსტიტუცია კლასობრივ საზოგადოებაში გარკვეულ კავშირში იმყოფება საზოგადოების სოციალ-ეკონომიკურ სტრუქტურასთან და ძირითადად ატარებს საკუთრების იმ გაბატონებული ფორმის ნიშნებს, რაც დამახასიათებელია მისი მსაზრდოებელი საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციისათვის.

მონათმფლობელურ სახელმწიფოებში პირველი მეძავი ქალები, ჰიეროდულები, ტაძრის მონები იყვნენ. ძველ საბერძნეთსა და მის კოლონიებში, აგრეთვე წინა აზიის ქალაქებში ქალთა სხეულით ვაჭრობით მიღებული შემოსავალი ტაძრებისა და ღვთის მსახურთა სარგებლობაში გადადიოდა. სწორედ პროსტიტუციის მომგებიანობამ უკარნახა ძველ მონათმფლობელურ სახელმწიფოებს მიხი დაკანონება და საროსკიპო სახლების მოწყობა. ასეთ სახლებს ქმნიდნენ კერძო პირები, მონათმფლობელები, ან თვით სახელმწიფო. დიქტატორები ძველ საბერძნეთში, რომის იმპერიის ლუპანარიები პირველ სახელმწიფოებრივ საროსკიპო სახლებს წარმოად-

გენდნენ, თუმცა ეს არ უკრძალავდა თავისუფალ ქალებს „პროსტიტუციის ოციანა-ლური უფლების“ ე. წ. licentia stupri-ის მოპოვებას.

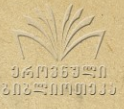
შუა საუკუნეებშიც პროსტიტუცია ფეოდალების, ქალაქის მმართველობისა და ეკლესიის მიერ გამოყენებული იყო, როგორც შემოსავლის წყარო. მაგალითად, რომის პაპმა ბენედიქტ IX-მ 1038 წელს საროსკიპო სახლები გახსნა. შუა საუკუნეებში ევროპის ქალაქებში ამგვარ დაწესებულებებს მთელი უბნები ეკირათ, იცემოდა საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც აწესრიგებდნენ საროსკიპო სახლების საქმიანობას და ა. შ. XII-XIII საუკუნეებში პროსტიტუციამ ისეთი გაქანება მიიღო, რომ სხდებოდა მათი გურთიანება ერთგვარ საამქროებად, რომელთაც თავისი ზედამხედველები და მმართველები ჰყავდათ.

მაგრამ პროსტიტუციის ასეთ ფართო გავრცელებას შუა საუკუნეებში ისეთი მიამე შედეგები მოჰყვა (ვენერულ დაავადებათა ეპიდემიები, საზოგადოების ზნეობრივი დაცემა და ა. შ.), რომ მმართველი წრეებში იძულებული გახდნენ შეეცვალათ თავიანთი პოზიცია პროსტიტუციის მიმართ და მის წინააღმდეგ მკაცრი ბრძოლა გაეჩაღებინათ. ეს ბრძოლა უპირველესად, იმით გამოიხატა, რომ XVI-XVII საუკუნეებში ევროპის მთელი რიგ სახელმწიფოებში მიღებულ იქნა მკაცრი კანონები პროსტიტუციის წინააღმდეგ.

პროსტიტუცია სხვადასხვა ქვეყნებში სხვადასხვანაირად იხებოდა. მაგალითად, საფრანგეთში, 1560-1565 წლებში ათამანკის მძღვარი ეპიდემიის შემდეგ მკაცრად აკრძალა პროსტიტუცია და ამ ქმედობისათვის სხეულებრივი სასჯელები იქნა შემოღებული. შვეიცარიაში მეძავ ქალებს შოლტის ცემით სჯიდნენ, ხოლო რეგიონის შემთხვევაში მათ ცხვირის მოჭრა ემუქრებოდათ. მოქალაქეს, რომელსაც საროსკიპო სახლის სტუმრობა დაუმტკიცებოდა, სჯიდნენ ხელის მოკვეთით და ქონების კონფისკაციით. ნეაპოლში პროსტიტუციის საკითხებს სპეციალური სასამართლო განიხილავდა, პორტუგალიაში კი პროსტიტუციისათვის სხვა მძიმე სასჯელებთან ერთად კანონით სკვლით დასჯაც იყო გათვალისწინებული.

მიუხედავად ასეთი მკაცრი ბრძოლისა, პროსტიტუცია არა თუ მოიხსო, კიდევ უფრო

1 ე. ენგელსი, — „ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა“, „სახელგამი“, პოლიტიკური ლიტერატურის სექტორი, 1953, გვ. 86.
 2 ე. ენგელსი, — „ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა“, „სახელგამი“, პოლიტიკური ლიტერატურის სექტორი, 1953, გვ. 89.

გავრცელდა და ახალი ფორმები მიიღო. სახელდობრ, წარმოიშვა სუტენიორობა, რომელიც პროსტიტუციასთან ერთად ვითარდებოდა და რომელმაც პროსტიტუცია დამანაშავებლად დაუახლოვა. იმის მიზეზი, რომ ვერავითარმა სახელმა, თვით სიკვდილის შიშმაც კი ვერ მოსპო პროსტიტუცია, ის არის, რომ ეს მავნე მოვლენა თვით ექსპლუატატორული საზოგადოების სოციალ-ეკონომიკური წყობის შედეგია.

ამგვარად, ქალის სხეულით ვაჭრობის სხვადასხვა ფორმები, რომლებიც ახლოს იდგანანამედროვე პროსტიტუციასთან, ფართოდ იყო გავრცელებული როგორც მონათმფლობელურ, ისე ფეოდალურ ეპოქებში. მაგრამ ქალთა ექსპლუატაციის ეს არაადამიანური სახე კიდევ მეტად გავრცელდა სწორედ კაპიტალიზმის პირობებში, რაც გაპირობებულა მთელი რიგი ობიექტური მიზეზებით.

პროსტიტუცია კაპიტალიზმის დროს მხოლოდ მეძვე ქალსა და მომხმარებელს შორის შეთანხმებით როდი ამოიწურება. აქ იგი ორგანიზებული ბიზნისის სახე იღებს. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში პროსტიტუციის სხვა სახეობებთან ერთად ვხვდებით ე. წ. „ჰომერციულ პროსტიტუციას“. ასეთი სახის პროსტიტუციის არსი იმაშია, რომ საროსკიპო სახლები გაერთიანებულია ისეთ „დაწესებულებებთან“, რომლებიც აწარტული თამაშების კერას წარმოადგენენ. ამგვარი „სინიეზური“ ორგანიზაციის საქმიანობის მართვას და კონტროლს ახორციელებენ არალეგალური დანაშაულებრივი ორგანიზაციები.

საფრანგეთში ახლო წარსულში საროსკიპო სახლების მნიშვნელოვან ნაწილს კონტროლს უწევდა ერთ-ერთი მსხვილი არალეგალური დანაშაულებრივი სინდიკატი, რომელიც, რომ აღარაფერი ვთქვათ საკუთარ პრესასა და საქიმიო მომსახურებაზე, არც პოლიტიკურ მფარველობას იყო მოკლებული.

აზიის კაპიტალისტური ქვეყნებიდან პროსტიტუცია ყველაზე მეტად გავრცელებულია იაპონიაში, რომლის ქალაქებშიც საროსკიპო სახლებისათვის სპეციალური კვარტალებია გამოყოფილი. ამ სახლების ფინანსურ საქმიანობას კონტროლს უწევს იაპონიის ბურჟუაზია, რომელმაც პროსტიტუცია მოგების სოლიდურ წყაროდ აქცია. ნიშანდობლივია, რომ პროსტიტუცია განსაკუთრებით ფართოდ ვრცელდება კოლონიებსა და დამოკიდებულ ქვეყნებში, ხალაც ამ წუშპსაკენ უბიძგებენ არა მარტო მოზრდილებს, არამედ მოზარდებსა და ბავშვებსაც კი.

პროსტიტუციის პრობლემამ კაპიტალისტურ

სამყაროში პროგრესული ძალების შეზღო-თება გამოიწვია, რამაც განაპირობა ორგანიზებული ბრძოლა მოწინავე საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მხრივ ამ მავნე მოვლენის წინააღმდეგ. ამ ბრძოლაში უპირველეს ყოვლისა ჩაებნენ ქალთა და ახალგაზრდობის დემოკრატიული ორგანიზაციები. პროსტიტუციის წინააღმდეგ ბრძოლაში განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს წვლილი აბოლიციონისტების საერთაშორისო ფედერაციისა, რომელიც ჭერ კიდევ გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან არსებობს და რომელიც მიზნად ისახავს პროსტიტუციასთან ბრძოლას, მეძვე ქალებისათვის ცხოვრების ნორმალური პირობების შექმნას, მათ შრომით დასაქმებასა და სხვა მსგავსი ღონისძიებების განხორციელებას. საფრანგეთში, კერძოდ პარიზში, არსებობს ჭერ კიდევ 1899 წელს შექმნილი ორგანიზაცია სახელწოდებით: „საერთაშორისო ბიურო ადამიანებით ვაჭრობის წინააღმდეგ“.

აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში ისახება ახალი ტენდენცია პროსტიტუციის, როგორც სოციალური მოვლენის განვითარებაში. კერძოდ, როგორც თვითონ რიგი ბურჟუაზიული მკვლევარები აღნიშნავენ, უკანასკნელ ხანს შეიმჩნევა პროფესიული მეძვე ქალების რიცხვის შემცირება, რასაც თან ახლავს ე. წ. ნახევრადმეძვე ქალების რიცხვის მკვეთრი ზრდა. პროსტიტუცია ამ უკანასკნელთათვის დამატებითი შემოსავლის წყაროა.

ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ პროფესიულ პროსტიტუციასთან ერთად წარმოიშვა ნახევრადპროსტიტუცია და მეტად სწრაფი ტემპით იზრდება ნახევრადმეძვე ქალთა რიცხვი. ამ უკანასკნელთა დიდი ნაწილი ახალგაზრდა ქალები არიან, რომლებიც თუმცა მუშაობენ, მაგრამ მცირე ხელფასით თავს ვერ ირჩენენ და ამიტომ იძულებული არიან ხელი მიჰყონ პროსტიტუციას და აქედან მიიღონ არსებობისათვის აუცილებელი მატერიალური შემოსავალი.

კაპიტალისტურ სამყაროში პროსტიტუციის და ნახევრადპროსტიტუციის სწრაფი ზრდის მიზეზად და ამ სოციალური ბოროტების ხელშემწყობ პირობად ბურჟუაზიული მკვლევარები მრავალ ფაქტორს ასახელებენ. კერძოდ, მათი აზრით, პროსტიტუციისა და ნახევრადპროსტიტუციის სწრაფი ზრდის მიზეზი განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში ცხოვრების უკეთესი პირობების შექმნის მიზნით მოხსახლეობის მიგრაცია, ურბანიზაცია, მორალური ნორმების დაქვეითებაა, ახალგაზრდობის მიერ პოლიტიკური

და რელიგიური სტანდარტების, სექსუალური მორალის ნორმების უგულბებლყოფაა და ა. შ.

ბურჟუაზიულ ქვეყნებში მრავალი პროგრესული მოღვაწე, მწერალი თუ მეცნიერი წერდა მეძვიე ქალების ცხოვრების პირობების საშინელებზე, მრავალი პროგრესული მიმდინარეობა გამოდიოდა ქალთა უფლებების დამცველად, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ვერც ერთი მათგანი ვერ ჩასწვდა პროსტიტუციის ნამდვილ მიზეზს, ვინაიდან ყოველი ასეთი მოძრაობა ლიბერალური იყო და ქალთა უფლებების დაცვის საკითხს განიხილავდა პროლეტარიატის კლასობრივი ბრძოლისაგან მოწყვეტილად.

ბურჟუაზიულ სახელმწიფოებში ქალის მამაკაცთან უფლებებში გათანაწორების საკითხმა დღემდე ვერ პოვა ვერც ფაქტობრივი და ვერც იურიდიული გადაწყვეტა.

ქალთა ემანსიპაციის დამცველებად ჯერ კიდევ სოციალ-უტოპისტები გამოდიოდნენ. ქალთა ემანსიპაციის დონეს სოციალ-უტოპისტი შარლ ფურიე საერთო ემანსიპაციის საზომად თვლიდა, მაგრამ იგი ვერ უთითებდა იმ გზას, რომლითაც შეიძლებოდა ქალთა ემანსიპაციის რეალურად მიღწევა.

ქალთა ემანსიპაციის საკითხის სწორი გადაწყვეტა მოგვცეს კ. მარქსმა, ფ. ენგელსმა და ვ. ი. ლენინმა.

ჯერ კიდევ პირველ ერთობლივ ნაწარმოებებში: „წმინდა ოჯახი“ და „გერმანული იდეოლოგია“, კ. მარქსმა და ფ. ენგელსმა გვიჩვენეს კაპიტალისტურ სამყაროში ქალთა მძიმე სვედრი. ქალის შრომის ძირითადი პრობლემების ღრმა მეცნიერულ ანალიზს, რომელიც მოცემულია ფ. ენგელსის ნაშრომში „მუშათა კლასის მდგომარეობა ინგლისში“, დღესაც აქვს დიდი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა. თავის ნაშრომში „ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარმოშობა“, ფ. ენგელსმა მთელი სიღრმით გამოაშკარავა ექსპლუატატორულ საზოგადოებაში ქალის დაკაბალების სოციალურ-ეკონომიკური ფესვები.

მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების წინასწარმეტყველება კაპიტალის სამყაროში ქალთა მდგომარეობის გაუარესებისა და მათი დისკრიმინაციის გაღიერების შესახებ, გამართლდა თანამედროვე ბურჟუაზიულ ქვეყნებში. ქალის დისკრიმინაციამ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, თუ სოციალურ სფეროში კიდევ უფრო მწვავე ხასიათი მიიღო. გაერთი-

ანებული ერების ორგანიზაციისა და მისი საციალიზებული ორგანოების მიერ მიღებული კონფერენციები თუ რეკომენდაციები კიდევ ერთხელ მოწმობენ, რომ ქალი ბურჟუაზიულ სამყაროში უფლებო და დაჩაგრულია. სახელდობრ, 1954 წლის 7 ივლისს მიღებულ კონვენციაში, რომელიც ქალთა უფლებებს ეხება, მოცემულია მ ძირითადი მუხლია.

პირველის მიხედვით ქალს, ისევე როგორც მამაკაცს, უფლება აქვს მონაწილეობა მიიღოს არჩევნებში ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე მეორე მუხლით ქალს უფლება ეძლევა იმუშაოს ნებისმიერ დაწესებულებაში, სადაც კადრების შერჩევა არჩევნის პრინციპით სორციელდება. მესამე მუხლით ქალს უფლება ეძლევა ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე დაიკავოს სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივი თანამდებობა და შესაძლოა ყველა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ფუნქცია, რაც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონის მიხედვით. მიუხედავად იმისა, რომ ეს კონვენცია შეესაბამება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდებას, 1972 წლის 31 დეკემბრისათვის მას გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოებიდან მხოლოდ 71-მა დაუჭირა მხარი. ამრიგად, გაერთიანებულ ერების ორგანიზაციის წევრი სახელმწიფოების მნიშვნელოვანმა ნაწილმა ფორმალურადაც კი არ მიიღო კონვენციაში ჩამოყალიბებული პრინციპები³.

იხილეთ უნდა აღინიშნოს, რომ შრომის საერთაშორისო დაცვის ორგანიზაციის კონვენცია, რომელიც ქალისა და მამაკაცის მიერ შესრულებული თანაბარი შრომის თანაბარ ანაზღაურების შეეხება, ჯერ კიდევ არ არის რატიფიცირებული ისეთი ქვეყნების მიერ როგორცაა ინგლისი, კანადა, ავსტრალია და იაპონია. ასევე არ არის რატიფიცირებული რიგ სახელმწიფოებში შრომის დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენცია დედობის დაცვის, ღამის და მავნე პირობებში ქალთა შრომის მოწესრიგების შესახებ.

მიუხედავად იმისა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოქმედებს კანონი თანაბარი შრომის თანაბარი ანაზღაურების შესახებ, როგორც United Press International (New Lorh) იტყობინება, 1970 წელს ქალის საშუალო ხელფასი ქვეყანაში მამაკაცის საშუალო ხელფასის 59 პროცენტს შეადგენდა, ხოლო 1974 წლისათვის კი ეს მაჩვენებ-

³ «Ведомости ВерховногоСовета СССР», 1954 г. № 12, стр. 243.

⁴ Е. Н. Коршунова «Международная защита прав женщин» М., 1975 г., стр. 28.

ბელი 57 პროცენტამდე შემცირდა.⁵ ქალთა მოღვაწეობის სფერო აქაც, ისევე როგორც სხვა ქვეყანაში, საკანცელარიო სამუშაოებშია და მომსახურების სფეროში მუშაობით შემოიფარგლება.

კრისტენ ამუნდსენი, საკრამენტოს უნივერსიტეტის თანამშრომელი, თავის წიგნში «Женщины и американская демократия», ეხება რა ქალის მდგომარეობას თანამედროვე ამერიკულ საზოგადოებაში, წერს: „უოკე-ლივე ეს მოწმობს იმას, რომ მოცემული სოციალ-ეკონომიკური სისტემა უშვებს სერიოზული არათანასწორუფლებიანობისა და ექსპლოატაციის არსებობას. ქალები კი ჩაგრულთა და ექსპლოატირებულთა უველაზე დიდ ჯგუფს ქმნიან“. ეს კი კაპიტალისტურ სამყაროში ნამდვილი დემოკრატიის არარსებობას ნიშნავს.

ქალის მძიმე მდგომარეობა თანამედროვე კაპიტალისტურ სამყაროში იმის დამამტკიცე-

ბელი საბუთია, რომ ფ. ენგელსის მიერ ბურჟუაზიისადმი წაყენებულ ბრალდებას ქალის „სოციალური მკვლელობის“ შესახებ ჭეშრაც არ დაუკარგავს მნიშვნელობა. ეს არის ბრალდება კაპიტალის სამყაროს მიმართ, რომლის სოციალ-ეკონომიკური სტრუქტურა დამყარებულია ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაციაზე და უოკეღვარი სოციალური უბედურებისა და ბოროტების, მათ შორის პროსტიტუციის წყაროა.

მ. შონიბ,

თსუ-ს იურიდიულ ფაკულტეტთან არსებული დამნაშავეობის სოციოლოგიის ლაბორატორიის უმცროსი მეცნიერი თანამშრომელი.

მ. გულეღანი,

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის სამართლის სექტორის უმცროსი მეცნიერი თანამშრომელი.

⁵ За рубежом. 21830, май, 1976 г. стр. 21.

⁶ Кристен Амундсен, «Женщины и американская демократия» изд. «Прогресс», М., 1976 г., стр. 26.

გეოგრაფიის გაცნობა

ათი წელი შესრულდა ცნობილი ქართველი იურისტის გიორგი ალექსანდრეს ძე ლეჟავას გარდაცვალებიდან.

გ. ლეჟავამ 1926 წელს წარჩინებით დაამთავრა საშუალო სასწავლებელი და თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციოლოგიკონომიკური ფაკულტეტის იურიდიულ განყოფილებაზე ჩაირიცხა.

1930 წელს, უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე ერთდროულად ახალგაზრდა სპეციალისტი ადვოკატთა კოლეჯის რიგებში მიიღეს. მუშაობა ჯერ ქ. ქუთაისში დაიწყო, შემდეგ კი თბილისში განაგრძო მოღვაწეობა. იგი გულწრფელად და მონდომებით თათქმის 40 წელიწადს ემსახურა საბჭოთა მართლმსაჯულების ფრთხილ და პასუხსაკებ საქმეს. გამოირჩეოდა ნათელი გონებითა და საქმის ცოდნით. თავის მდიდარ პრაქტიკულ გამოცდილებას ხალისით გადასცემდა ახალგაზრდობას.

საუბრით თავისადმი მომთხოვნელობა, პასუხისმგებლობის გრძობა, ადვოკატის პროფესიისადმი, მართლმსაჯულებისა და ხალხისადმი პატივისცემა — აი, რა იყო მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის დევიზი.

გ. ლეჟავას თავდავიწყებით უყვარდა სამშობლო, ნამდვილი პატრიოტი იყო.

როგორც ფართო განათლების ადამიანს თანაბრად აინტერესებდა ლიტერატურა, ხელოვნება, იურისპრუდენცია. იგი მოაზროვნე მოღვაწე გახლდათ. მასთვის, როგორ დაინტერესდებოდა ხოლმე, როდესაც შეიტყობდა რაიმე სიახლეს კანონმდებლობაში. მაშინვე შეისწავლიდა, ღრმად ჩასწვდებოდა მის კნიშვნელობას კანონიერების შემდგომი განვითარებისათვის და, თუ საჭიროდ ჩათვლიდა, კიდევც გამოეხმაურებოდა პრესაში თავისი მაღლიანი კალმით. მას ამის თაობაზე არაერთი წერილი და სტატია აქვს გამოქვეყნებული ჟურნალ „საბჭოთა სამართალშიც“. მაგალითად, გამოქვეყნებული აქვს წერილები: 1958 წელს — „საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 47-ე მუხლის რედაქციისათვის“, 1961 წელს — „სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოებაში დამცველის

მონაწილეობის საკითხის გამო“, 1963 წელს ფრიად საინტერესო წერილი „დანაშაულის განმეორება, როგორც მკვალიფიცირებელი გარემოება“. ამ სტატიაში ლიტერატურის მონაწილეობით სწორად და დამაჯერებლად გაარკვია საინტერესო საკითხი, თუ როდის და რა გარემოებაში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს განმეორებითი დანაშაული, როგორც დანაშაულის მკვალიფიცირებელი ნიშანი, საფუძვლიანად გააქრტიკა პროფესორ ა. ა. გერცენშონის მცდარი დებულებები, რითაც გამოეხმაურა და მხარი დაუჭირა გ. ტყეშელიძის საინტერესო წერილს, რომელიც 1961 წელს დაიბეჭდა ჟურნალ „საბჭოთა სამართალში“ „დანაშაულის განმეორების საკითხები ახალ საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში“.

როგორც ეს განათლებულ იურისტს შეეფერებოდა, გ. ლეჟავა მთელი არსებით განიცდიდა კანონისადმი უპატიველმობას და ვერ ურიგდებოდა კანონისადმი ზერელე მიდგომას, მის დამახინჯებას. ამის მაგალითი თუნდაც მისი წერილი „კანონის სწორი განმარტებისათვის“, რომელიც 1965 წელს გამოქვეყნდა.

გ. ლეჟავა მჭევრმეტყველების განსაკუთრებული უნარი იყო დაჯილდოებული. მისი ერთ-ერთი საუკეთესო დაცვითი სიტყვა გამოქვეყნდა 1963 წელს კრებულში „ქართული ადვოკატთა სამოსამართლო სიტყვები“.

განსვენებულის პირად არქივში ინახება შენანიშნავი დაცვითი სიტყვები, მდიდარი მასალა, რომლებიც ავტორს ერთ წიგნად შეუკრავს და, ეტყობა, დასაბჭივად ჰქონდა გამოზადებული, მაგრამ, სამწუხაროდ, არ დასცალდა.

ამ სიტყვების შესწავლამ დავარწმუნა, რომ იგი წიგნად დასცამბევსა და გამოქვეყნებას იმსახურებს. ამით მეტად კარგი საქმე გაეთქვამდა.

გიორგი ლეჟავას — ამ დიდი ინტელექტის შემოქმედი იურისტის ნათელი ხსოვნა დიდხანს დარჩება მეგობრებისა და ახლობლების გულში.

ნახტან სილაგონია

სასაბატილო ქრონიკა

ზ. ბერაძე და პ. ხოფერია მეგობრობდნენ. ისინი ტოლები იყვნენ, ერთსა და იმავე ქალაქში ცხოვრობდნენ. ზ. ბერაძე ტექნიკუმის II კურსის სტუდენტი იყო, პ. ხოფერია კი ქ. რუსთავის მე-13 საშუალო სკოლის მე-10 კლასის მოსწავლე. თავისუფალ დროს სულ ერთად ატარებდნენ, მხოლოდ მაშინ დაშორდებოდნენ ერთმანეთს, როდესაც ერთი პოლიტექნიკურ ტექნიკუმში მიდიოდა, ხოლო მეორე საშუალო სკოლაში.

და აი, გასული წლის ერთ კვირა დღეს, მეგობრები რუსთავიდან თბილისში ჩამოვიდნენ და სპორტის სასახლეში სპორტულ ღონისძიებას დაესწრენ. დამთავრებას აღარ მოუცადეს, გარეთ გამოვიდნენ და ფეხით აუყვანენ ფილარმონიის შენობისაკენ მიმავალ აღმართს. გზაში სამ პირს შეხვდნენ (მათი ვინაობა გამოძიებით დაუდგენელია) და მათთან ერთად მოილაპარაკეს: მანქანა გაეჩერებინათ და მძღოლისთვის ფული წაერთმიათ.

გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანა აღარ დაუხანებიათ. გააჩერეს პირველივე შემხვედრი ავტომანქანა „უიგული“, რომელსაც გ. ს-ი მართავდა, და უთხრეს, უნივერსიტეტისაკენ წაეყვანათ. გ. ს-ს უარი არ გუჟღერდა, მაგრამ აიძულეს. ზ. ბერაძე გვერდით მიუჯდა, დანარჩენები უკან მოათვსდნენ. მალე ერთ-ერთმა უკან მჯდომმა გ. ს-ს კისერზე დანა მიაბჯინა და წინადადება მისცა მანქანა ვაკის სასაფლაოსკენ, შემდეგ კი წყნეთისკენ წაეყვანა. მალე უბრაძანეს გზიდან გადაეხვი: სარჩვევით მხარეს და, რაც ფული ქონდა, თთვის გადაეცა. გ. ს-მ, ზემოდან მომავალ მანქანის გუგუნით რომ გაიგო, მანქანა სწრაფოდ გააჩერა, მოძალადეებს შევიდით, მანეთი მიუყარა, სოფ. ბაგების მხრიდან ამომავალ მანქანის კიბეს შეახტა. სატივრო მანქანის მძღოლმა, შემდგომში მოწმემ ხ-მ, უჩვენა, რომ მანქანის შუქზე მან დაინახა, თუ როგორ მოსდევდა დაზარალებულს სუთი ახალგაზრდა.

მილიციის მუშაეებიც დროზე გამოჩნდნენ. სამი გაიტყა, ორი კი შეიპყრეს.

ქ. თბილისის ორჯონიკიძის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ ო. კვაჭაძის თავმჯდომარეობით არასრულწლოვანებს ზ. ბერაძეს და პ. ხოფერიას საქართველოს სსრ

სისხლის სამართლის კოდექსის 152 მუხლის მეორე ნაწილის პირველი პუნქტით მიუსაჯა ექვსი წლის თავისუფლების აღკვეთა გაძლიერებული რეჟიმის შრომა-გასწორების კოლონიაში მოხდით.

1978 წლის 16 დეკემბერს 23 საათზე ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა სამმართველოში და ორჯონიკიძის რაიონის ქვეგანყოფილებაში ტელეფონოგრაფია მიიღეს. საქართველოს სამხედრო გზაზე, ნათქვამი იყო ტელეფონოგრაფიაში, ავტოსაგზაო შემთხვევის შედეგად გარდაიცვალა დაახლოებით 30-32 წლის მამაკაცი, აცვია მუქი ფერის კოსტიუმი, შავი სვიტრა, მუქი ფერის პალტო. მას საბუთი არ აღმოაჩნდა... მეორე სულთმობრძავია, მესამე კი... რა მოხდა? უკეთესია ყველაფერი თავიდან დავიწყოთ:

ვ. შერუხადაშვილი, რესტორან „უშბის“ წარმოების ყოფილი უფროსი, 16 დეკემბერს, 22 საათსა და 30 წუთზე თავისი „გოლგით“ სასტუმრო „უშბიდან“ გამოვიდა, მთვრალი მიუჯდა საჭეს და საქართველოს სამხედრო გზით თბილისისაკენ წამოვიდა. დიღმის ბენზინის სვეტს დაახლოებით 200 მეტრზე რომ გასცდა, შეინშნა, რომ უტროტუარო და უბილიკო გზის მარჯვენა მხარეს, მისივე მოძრაობის მიმართულებით, ორი კაცი მიდიოდა, ვ. შერუხადაშვილმა დაარღვია გზებზე მოძრაობის წესები და ავტომანქანა ორივეს უკანიდან დააჯახა. ო. ქურციკიძე ადგილზე გარდაიცვალა, ხოლო გ. ხონაშვილი — საავადმყოფოში. ვ. შერუხადაშვილი — მანქანა სასწრაფოდ დაძრა. რამდენიმე მეტრის გავლის შემდეგ მანქანის მარჯვენა გვერდით შეეხო და ასფალტზე წააქცია გზაზე მიმავალი ა. ნ-ძე (რომელმაც მიიღო სხეულის მსუბუქი დაზიანება) და მიიშალა. შემდეგ კი განმარტა — შეშეშინდა და ამიტომ გავიქციეთ.

ქ. თბილისის ორჯონიკიძის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ ვ. შერუხადაშვილს მიუსაჯა ცამეტი წლის თავისუფლების აღკვეთა და ხუთი წლის ვადით მანქანის მართვის უფლების ჩამორთმევა.

წინათ სამართალში ნამყოფმა მ. ოსმანოვმა გამოსაცდელი ვადის განმავლობაში ახალი დანაშაული ჩაიდინა. მან შემთხვევით გაიცნო თ. კაზიაშვილი მიიყვანა თავის ბინაში და დედას გააცნო, როგორც მეუღლე. დედამ დაუშალა მისი შერთვა, რის გამოც მ. ოსმანოვს დედასთან უთანხმოება მოუვიდა, სახლიდან წავიდა და თ. კაზიაშვილთან ერთად იქირავა ბინა. 1978 წ. 17 მაისს მ. ოსმანოვს და თ. კაზიაშვილს უკმაყოფილება მოუვიდათ. მ. ოსმანოვმა თ. კაზიაშვილს მიჰყენა სხეულის განზრახ მიიმე დაზიანება, თვალში ჩაართვა ბოთლი. რესპუბლიკის კლინიკურ საავადმყოფოს თვალის განყოფილებაში თ. კაზიაშვილს დაზიანებული თვალი ამოუღეს.

ამავე წლის ნოემბერში მ. ოსმანოვი მიუვარდა დედას, ჩამტვრია დედის და მეზობლების ოთახების მინები, თან იგინებოდა, შემდეგ გამოიტანა ნავთი, შუშაბანდს შეასხა და უნდოდა ცეცხლი წაეკიდებინა.

ქ. თბილისის ორჯონიკიძის სახელობის რაიონის სახალხო სასამართლომ ნ. ქადაგიშვილის თავმჯდომარეობით მ. ოსმანოვს, საქართველოს სსრ სსკ 110 მუხლის პირველი ნაწილით შეუფარდა ხუთი წლის თავისუფლების აღკვეთა, მას დაემატა წინათ მოუხდელი ერთი წელი და საბოლოოდ განესაზღვრა ექვსი წლის თავისუფლების აღკვეთა გაძლიერებული რეჟიმის შრომა-გასწორების კოლონიაში მოხდით.

დ. ნანობაშვილი

ოპოზიციური მასალა

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის

კ ა ნ ო ნ ი

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შესახებ

პ ა რ ი I

ზოგადი დებულებანი

მუხლი 1. საარჩევნო სისტემის საფუძვლები. საქართველოს სსრ კონსტიტუციის შესაბამისად საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატებს ირჩევენ საყოველთაო, თანასწორ და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით.

მუხლი 2. საყოველთაო საარჩევნო უფლება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა არჩევნები საყოველთაოა: საქართველოს სსრ ყველა მოქალაქეს, რომელსაც 18 წელი შეუსრულდა, უფლება აქვს აირჩიოს და იცოს არჩეული, გარდა იმ პირებისა, რომლებიც კანონით დადგენილი წესით ცნობილი არიან შეშლილებად.

აკრძალულია საქართველოს სსრ მოქალაქეთა საარჩევნო უფლებების რაიმე პირდაპირ თუ არაპირდაპირი შეზღუდვა წარმოშობის, სოციალური და კონფესიური მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, მოცემულ ადგილზე ცხოვრების დროის, საქმიანობის, სახეობისა თუ ხასიათის გამო.

სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების მოქალაქენი საქართველოს სსრ ტერიტორიაზე სარგებლობენ საქართველოს სსრ მოქალაქეთა თანასწორი საარჩევნო უფლებებით.

მუხლი 3. თანასწორი საარჩევნო უფლება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა არჩევნები თანასწორია: ყოველ ამომრჩევლს ერთი ხმა აქვს; ყველა ამომრჩეველი თანასწორ საფუძველზე მონაწილეობს არჩევნებში.

ქალებსა და მამაკაცებს თანასწორი საარჩევნო უფლებები აქვთ.

სამხედრო მოსამსახურეები ყველა მოქალაქის თანასწორად სარგებლობენ საარჩევნო უფლებებით.

მუხლი 4. პირდაპირი საარჩევნო უფლება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა არჩევნები პირდაპირია: საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატებს მოქალაქეები უშუალოდ ირჩევენ.

მუხლი 5. ფარული კენჭისყრა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა არჩევნების დროს კენჭისყრა ფარულია; ამომრჩეველთა ნება-სურველის გამოვლინებისადმი კონტროლი არ დაიშვება.

მუხლი 6. არჩევნების ჩატარება საარჩევნო ოლქებში. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატებს საარჩევნო ოლქების მიხედვით ირჩევენ. თითოეული საარჩევნო ოლქისაგან ირჩევენ ერთ დეპუტატს.

მუხლი 7. არჩევნების ჩატარება საარჩევნო კომისიათა მიერ. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩატარებას უზრუნველყოფენ საარჩევნო კომისიები, რომლებიც საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივებისა და ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებების მიერ წარუხანცილი წარმომადგენლებისაგან იქმნება.

მუხლი 8. საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივებისა და მოქალაქეების მონაწილეობა არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებაში. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარ-

ტის, პროფესიული კავშირების, სრულიად საკავშირო ახლგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირის ორგანიზაციები, კოოპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, შრომითი კოლექტივები საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებაში მონაწილეობენ როგორც საარჩევნო კომისიებში თავიანთი წარმომადგენლები მეშვეობით, ისე უშუალოდ.

საქართველოს სსრ მოქალაქეები არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებაში მონაწილეობენ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების, ჯარის ნაწილებში სამხედრო ნოსამსახურეთა კრებების, ამომრჩევლთა წინასაარჩევნო კრებების მეშვეობით.

მუხლი 9. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელების უფლება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელების უფლება აქვთ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, პროფესიული კავშირების, სრულიად საკავშირო ახლგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირის ორგანიზაციებს, კოოპერაციულ და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, შრომით კოლექტივებს, აგრეთვე სამხედრო ნოსამსახურეთა კრებებს ჯარის ნაწილებში.

საქართველოს სსრ მოქალაქეებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისათვის გარანტირებულია დეპუტატობის კანდიდატთა პოლიტიკური, საქმიანი და პირადი თვისებების თავისუფალი და ყოველმხრივი განხილვა, აგრეთვე კრებებზე, პრესაში, ტელევიზიითა და რადიოთა აგიტაციის უფლება.

ამომრჩევლები განაწესებს აძლევენ თავიანთ დეპუტატებს. განაწესები შეაქვთ ამომრჩევლთა წინასაარჩევნო კრებებზე. განაწესების შეტანის, განხილვის, აღრიცხვისა და შესრულების წესს კანონი ადგენს.

მუხლი 10. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებული ხარჯები. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს სახელმწიფო გაიღებს.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატები და ამომრჩევლები არ გაიღებენ არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს.

მუხლი 11. პასუხისმგებლობა არჩევნების კანონმდებლობის დარღვევისათვის. საარჩევნო კომისიათა წევრებს, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოების თანამდებობის პირებს, რომლებმაც გააყალბეს საარჩევნო დოკუმენტები, განზრახ არასწორად დათვალეს ხმები, დარღვიეს კენჭისყრის საიდუმლოება ან დაუშვეს ამ კანონის სხვა დარღვევები, აგრეთვე პირებს, რომლებიც ხელს შეუშლიან საქართველოს სსრ მოქალაქეს თავისუფლად განახორციელოს თავისი უფლება — აირჩიოს და აყოს არჩეული საქართველოს სსრ უმაღლეს საბჭოში, — ეკისრებათ კანონით დადგენილი პასუხისმგებლობა.

პ ა რ ი II

არჩევნების დანიშვნისა და საარჩევნო ოლქების შექმნის წესი

მუხლი 12. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების დანიშვნა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულება არჩევნების დანიშვნის შესახებ პრესაში ქვეყნდება არა უგვიანეს ორი თვისა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე.

მუხლი 13. საარჩევნო ოლქების შექმნა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა არჩევნებისათვის იქმნება 440 საარჩევნო ოლქი. საარჩევნო ოლქებს მოსახლეობის თანაბარი რაოდენობის მიხედვით ქმნის საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი საქართველოს სსრ მთელ ტერიტორიაზე. საარჩევნო ოლქზე მოსახლეობის ნორმის ყოველი არჩევნებისათვის აწესებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი. საარჩევნო ოლქების საზღვრების დადგენისას ითვალისწინებენ საქართველოს სსრ ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ დაყოფას.

საარჩევნო ოლქების სიები და საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულება საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების დანიშვნის შესახებ ერთსა და იმავე დროს ქვეყნდება.

პ ა რ ი III

საარჩევნო უბნები

მუხლი 14. საარჩევნო უბნების შექმნა. კენჭისყრის ჩასატარებლად და ხმების დასათვლელად რაიონების, ქალაქების, ქალაქის რაიონების ტერიტორია იყოფა საარჩევნო უბნებად. საარჩევნო უბნები იქმნება აგრეთვე ჯარის ნაწილებში და შედის საარჩევნო ოლქებში ნაწილის განლაგების ადგილის მიხედვით.

სანატორიუმებსა და დასასვენებელ სახლებში, საავადმყოფოებსა და სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებებში, დიდ რკინიგზის სადგურებში, აეროპორტებში, საზღვაო ნავსადგურებში, აგრეთვე არჩევნების დღეს. ნაოსნობაში მყოფ გემებზე შეიძლება შეიქმნას საარჩევნო უბნები, რომლებიც შედის საარჩევნო ოლქებში მათი ადგილსამყოფელის ან გემის მიწერის ნავსადგურის ადგილის მიხედვით.

ცალკეულ შემთხვევებში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საარჩევნო ოლქებისადმი სამხედრო ნაწილებში და არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე შექმნილი საარჩევნო უბნების მოქუთვნების საკითხს წყვეტს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი.

მუხლი 15. საარჩევნო უბნების შექმნის წესი. საარჩევნო უბნებს ქმნიან სახალხო დეპუტატთა რაიონული, საქალაქო (გარდა რაიონული დაქვემდებარების ქალაქებისა), ქალაქის რაიონული საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები. არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე საარჩევნო უბნებს ქმნიან სახალხო დეპუტატთა საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები გემის მიწერის ნავსადგურის ადგილის მიხედვით.

ჯარის ნაწილებში საარჩევნო უბნებს ქმნიან ნაწილებს ან ჯარის შენაერთების მეთაურები სახალხო დეპუტატთა შესაბამისი საბჭოების აღმასრულებელ კომიტეტებთან შეთანხმებით.

საარჩევნო უბნები იქმნება არა უგვიანეს მეთუთმეტე დღისა არჩევნების დანიშნვის შემდეგ. ჯარის ნაწილებში, აგრეთვე დიდ რკინიგზის სადგურებში, აეროპორტებში, საზღვაო ნავსადგურებში, არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე საარჩევნო უბნები იქმნება ამავე ვალაში, გამონაკლის შემთხვევებში კი არჩევნებამდე არა უგვიანეს ხუთი დღისა.

სახალხო დეპუტატთა შესაბამისი საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი მოსახლეობას აცნობებს თითოეული საარჩევნო უბნის საზღვრებს და საუბნო საარჩევნო კომისიისა და ხმის მიცემის შენობის ადგილსამყოფელს.

მუხლი 16. საარჩევნო უბნების შექმნის ნორმები. დასახლებულ პუნქტში ან დასახლებული პუნქტების ჯგუფში საარჩევნო უბნები იქმნება არა ნაკლებ 100 და არა უმეტეს 3000 ამომრჩევლისათვის.

რაიონებში, სადაც პატარა დასახლებული პუნქტები ჭარბობს, აგრეთვე მთის რაიონებში, არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე საარჩევნო უბნები შეიძლება შეიქმნას, თუ არის სულ ცოტა 20 ამომრჩეველი.

ჯარის ნაწილებში საარჩევნო უბნები იქმნება არა ნაკლებ 20 და არა უმეტეს 3000 ამომრჩევლისათვის.

სანატორიუმებში, დასასვენებელ სახლებში, აგრეთვე საავადმყოფოებსა და სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებებში საარჩევნო უბნები შეიძლება შეიქმნას, თუ არის სულ ცოტა 50 ამომრჩეველი.

პ ა რ ი IV

ამომრჩეველთა სიები

მუხლი 17. ამომრჩეველთა სიებში მოქალაქეთა შეტანის წესი. ამომრჩეველთა სიებში შეაქვთ ყველა მოქალაქე, რომლებსაც არჩევნების დღისათვის ან არჩევნების დღეს 18 წელი შეუსრულდათ და სიების შედგენის მომენტისათვის ცხოვრობენ (მუდმივად ან დროებით) სახალხო დეპუტატთა მოცემული საბჭოს ტერიტორიაზე, თუ არ არსებობს მოქალაქის დაბადების დღისა და თვის ზუსტი მონაცემები, იგი ითვლება შესაბამისი წლის პირველ იანვარს დაბადებულად. არ შეიძლება ამომრჩევლის შეტანა ამომრჩეველთა ერთზე მეტ სიაში.

სახალხო დეპუტატთა საქალაქო, ქალაქის რაიონული, სადაბო და სასოფლო საბჭოების

ადმსარულელებელი კომიტეტები უეზრუნველყოფენ ამომრჩეველთა აღრიცხვას, რაც საქართველოში ამომრჩეველთა სიების შესადგენად.

ამომრჩეველთა სიებში არ შეაქვთ მოქალაქენი, რომლებიც შეშლილბუნად არიან ცნობილი მხოლოდ და მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან ჯანმრთელობის დაცვის რესპუბლიკური, საოლქო ორგანოს მიერ შექმნილი საექიმო კომისიის დასკვნით. აღნიშნული დასკვნა შეიძლება გასაჩივრდეს რაიონულ (საქალაქო) სახალხო სასამართლოში.

საქართველოს სსრ ტერიტორიაზე მცხოვრები უცხოელი მოქალაქენი და მოქალაქეობის არმქონე პირნი ამომრჩეველთა სიებში არ შეაქვთ.

მუხლი 18. ამომრჩეველთა სიების შედგენა. ამომრჩეველთა სიებს თითოეული საარჩევნო უბნის მიხედვით ადგენენ სახალხო დეპუტატთა საქალაქო, ქალაქის რაიონული, სადაბო და სასოფლო საბჭოების აღმასრულელებელი კომიტეტები და ხელს აწერენ შესაბამისი საბჭოს აღმასრულელებელი კომიტეტის თავმჯდომარე და მდივანი.

ჯარის ნაწილებში მყოფ ამომრჩეველ სამხედრო მოსამსახურეთა სიებს ადგენენ და ხელს აწერენ ჯარის ნაწილების მეთაურები. სახალხო დეპუტატთა საბჭოების აღმასრულელებელ კომიტეტებთან შეთანხმებით ამ სიებში შეიძლება შეიტანონ სამხედრო მოსამსახურეთა ოჯახების წევრები და სხვა ამომრჩეველები, თუ ისინი ჯარის ნაწილების განლაგების რაიონებში ცხოვრობენ. ჯარის ნაწილების გარეთ მცხოვრები სამხედრო მოსამსახურენი ამომრჩეველთა სიებში შეაქვთ მათი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით საერთო საფუძველზე.

არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე ამომრჩეველთა სიებს ადგენენ და ხელს აწერენ გემების კაპიტნები.

ამომრჩეველთა სიებს, რომლებიც დასასვენებლად ან სამკურნალოდ არიან სანატორიუმებში, დასასვენებელ სასლებში, აგრეთვე საავადმყოფოებში და სხვა სტაციონარულ სამკურნალო დაწესებულებებში, ადგენენ სახალხო დეპუტატთა ამ საბჭოების აღმასრულელებელი კომიტეტები, რომელთა ტერიტორიაზე განლაგებულია ეს დაწესებულებები.

ამომრჩეველთა გვარები ამომრჩეველთა სიებში შეაქვთ ანბანის მიხედვით.

მუხლი 19. მოქალაქეებისათვის ამომრჩეველთა სიების გაცნობა. ამომრჩეველთა სიებს საყოველთაო გაცნობისათვის წარმოადგენენ არჩევნებამდე 20 დღით ადრე.

სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულელებელი კომიტეტი, რომელმაც ამომრჩეველთა სიები შეადგინა, უშუალოდ ან საუბნო საარჩევნო კომისიების მეშვეობით აუწყებს ამომრჩეველებს სიების გაცნობის ადგილს და დროს.

მოქალაქეებს შესაძლებლობა ეძლევათ გაცნონ ამომრჩეველთა სიებს და შეამოწონ მათი შედგენის სისწორე შესაბამისი საბჭოს აღმასრულელებელი კომიტეტის ან საუბნო საარჩევნო კომისიის შენობაში.

მუხლი 20. მოქალაქეთა უფლება გაასაჩივრონ უსწორობანი ამომრჩეველთა სიაში. ყოველ მოქალაქეს უფლება ეძლევა გაასაჩივროს სიაში ამომრჩეველთა შეუტანლობა, უსწორო შეტანა ან სიიდან ამოღება, აგრეთვე სიაში ჩაწერილი გვარის, სახელის, მამის სახელისა და ამომრჩეველის შესახებ სხვა მონაცემების უზუსტობანი.

ამომრჩეველთა სიაში უსწორობის შესახებ განცხადება წარედგინება სიის შემდგენელ სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულელებელ კომიტეტს. ჯარის ნაწილის მეთაურს, გემის კაპიტანს, რომლებიც მოვალენი არიან არა უგვიანეს ორი დღისა განიხილონ ასეთი განცხადება და შეიტანონ საქართველოს უსწორობანი ამომრჩეველთა სიაში ან მისცენ განცხადებელს მისი განცხადების უარყოფის შესახებ დასაბუთებული გადაწყვეტილების პირი.

სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულელებელი კომიტეტის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს რაიონულ (საქალაქო) სახალხო სასამართლოში, რომელიც მოვალეა განიხილოს საჩივარი სამი დღის ვადაში. რაიონული (საქალაქო) სახალხო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა. სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად ამომრჩეველთა სიაში შესწორება დაუყოვნებლივ შეაქვს სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულელებელ კომიტეტს.

მუხლი 21. ხმის მიცემის უფლების მოწმობა. თუ ამომრჩეველმა შეიცვალა ადგილსამყოფელი საყოველთაო გაცნობისათვის ამომრჩეველთა სიების წარმოდგენისა და არჩევნების დღეს შორის პერიოდში, საუბნო საარჩევნო კომისია მისი თხოვნით აძლევს ხმის მიცემის უფლების მოწმობას. მოწმობა გაიცემა ამომრჩეველთა სიის საფუძველზე, რომელშიც კეთდება შესაბამისი აღნიშვნა.

ხმის მიცემის უფლების მოწმობის საფუძველზე ამომრჩეველი შეაქვთ ამომრჩეველთა დაბატებულთა სიაში ნებისმიერ საარჩევნო უბანში არჩევნების დღეს მისი ადგილსამყოფელის მი-

ხედვით. ამომრჩეველთა დამატებითის სიას აღგენს საუბნო საარჩევნო კომისია და ხელს აწერენ მისი თავმჯდომარე და მდივანი.

პარი V

საარჩევნო კომისიათა შექმნა

მუხლი 22. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საარჩევნო კომისიება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩასატარებლად იქმნება საარჩევნო კომისიები:

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისია;
საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საოლქო საარჩევნო კომისიები;
საუბნო საარჩევნო კომისიები.

მუხლი 23. წარმომადგენელთა დასახელება საარჩევნო კომისიათა შემადგენლობაში. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საარჩევნო კომისიები იქმნება საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, პროფესიული კავშირების, სრულიად საქავშირო ახალგაზრდათა ლენინური კომუნისტური კავშირის ორგანიზაციების, კოოპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივებისა და ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებების წარმომადგენლებისაგან.

წარმომადგენლებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისისა და საოლქო საარჩევნო კომისიების შემადგენლობაში ასახელებენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა რესპუბლიკური, საოლქო, რაიონული, საქალქო, ქალაქის რაიონული ორგანოები, აგრეთვე შრომითი კოლექტივები და ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებები.

წარმომადგენლებს საუბნო საარჩევნო კომისიათა შემადგენლობაში ასახელებენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა რაიონული, საქალაქო, ქალაქის რაიონული ორგანოები, მათი პირველადი ორგანიზაციები, აგრეთვე შრომითი კოლექტივები და ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებები.

საარჩევნო კომისიათა შემადგენლობა ქვეყნდება საყოველთაო გაცნობისათვის.

მუხლი 24. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შექმნა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისია იქმნება კომისიის თავმჯდომარის, თავმჯდომარის მოადგილის, მდივნისა და 14 წევრის შემადგენლობით. კომისიის შემადგენლობას ამტკიცებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი არა უგვიანეს მეხუთე დღისა არჩევნების დანიშვნის შემდეგ.

მუხლი 25. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საოლქო საარჩევნო კომისიების შექმნა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საოლქო საარჩევნო კომისია იქმნება თითოეულ საარჩევნო ოლქში თავმჯდომარის, თავმჯდომარის მოადგილის, მდივნისა და 10 წევრის შემადგენლობით.

საოლქო საარჩევნო კომისიების შემადგენლობას არა უგვიანეს მეათე დღისა არჩევნების დანიშვნის შემდეგ ამტკიცებენ შესაბამისად საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი, აფხაზეთის ასსრ და აჭარის ასსრ უმაღლესი საბჭოების პრეზიდიუმები, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი.

მუხლი 26. საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნა. საუბნო საარჩევნო კომისია იქმნება კომისიის თავმჯდომარის, თავმჯდომარის მოადგილის, მდივნის, 4-16 წევრის შემადგენლობით, იმ საარჩევნო უბნებში კი, სადაც 100-ზე ნაკლები ამომრჩეველია, — თავმჯდომარის, მდივნის 1-3 წევრის შემადგენლობათ. კომისიის შემადგენლობას ამტკიცებს შესაბამისად სახალხო დეპუტატთა რაიონული, საქალაქო (გარდა რაიონული დაქვემდებარების ქალაქების), ქალაქის რაიონული საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტი არა უგვიანეს ოცდამეათე დღისა არჩევნების დანიშვნის შემდეგ.

საპირობების შემთხვევაში სახალხო დეპუტატთა საბჭოების აღმასრულებელ კომიტეტებს შეუძლიათ გაზარდონ დიდ რკანიების სადგურებში, აეროპორტებში, სასწრაფო ნაცხადგურებში არჩევნების დღეს ნოსნობაში მყოფ გემებზე შექმნილი საარჩევნო უბნების საუბნო საარჩევნო კომისიათა რიცხობრივი შემადგენლობა, აგრეთვე მაშინ, როცა უბნის ტერიტორიაზე არის პატარა დასახლებული პუნქტები, გეოლოგიური პარტიები, სამეცნიერო ექსპედიციები.

საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ან თავმჯდომარის მოადგილე, ან მდივანი არჩევნების მომზადებისა და ჩატარების პერიოდში თავისუფლდებიან საწარმოო ან სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისაგან 30 კალენდარული დღით და უნარჩუნდებათ საშუალო ხელფასი მუდმივ სამუშაო ადგილზე.

მუხლი 27. საარჩევნო კომისიათა შემადგენლობაში ცვლილებათა შეტანის წესი. საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, მდივანი ან წევრი კომისიაში თავიანთი მოვალეობისაგან შეიძლება გაათავისუფლოს მისი შემადგენლობის დამამტკიცებელმა ორგანომ პირადი განცხადების ან დამსახურებელი საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, შრომითი კოლექტივის, ჯარის ნაწილის სამხედრო მოსამსახურეთა კრების წარდგინების საფუძველზე. საარჩევნო კომისიაში ახალი წარმომადგენლის დსახელება და კომისიის შემადგენლობაში მისი დამტკიცება ხდება ამ კანონით დადგენილი წესით.

ბარი VI

საარჩევნო კომისიების უფლებამოსილება და მუშაობის წესი

მუხლი 28. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალურ საარჩევნო კომისია:

- ა) კონტროლს უწევს საქართველოს სსრ მთელ ტერიტორიაზე ამ კანონის შესრულებას და უზრუნველყოფს მის ერთიანად გამოყენებას საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადებისა და ჩატარების დროს;
- ბ) საჭიროების შემთხვევაში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმში შეაქვს წარდგინებანი ამ კანონის განმარტების თაობაზე;
- გ) წარმართავს საარჩევნო კომისიების საქმიანობას;
- დ) ისმენს საარჩევნო კომისიების, საქართველოს სსრ სამინისტროებისა და სახელმწიფო კომიტეტების, სხვა სახელმწიფო, აგრეთვე საზოგადოებრივი ორგანოების ინფორმაციებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მომზადებასთან და ჩატარებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე;
- ე) უნაწილებს ფულად სახსრებს საარჩევნო კომისიებს; კონტროლს უწევს საარჩევნო კომისიათა უზრუნველყოფას შენობებით, ტრანსპორტით, კავშირგაბმულობით და იხილავს არჩევნების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სხვა საკითხებს;
- ვ) ადგენს საარჩევნო ბიულეტენის ფორმას, საარჩევნო ყუთებისა და საარჩევნო კომისიათა ბეჭდების ნიმუშებს;
- ზ) იხილავს საარჩევნო კომისიათა არასწორი მოქმედების შესახებ მიღებულ განცხადებებს და საჩივრებს და გამოაქვს მათ გამო საბოლოო გადაწყვეტილებანი;
- თ) აჯამებს მთლიანად რესპუბლიკაში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგებს;
- ი) რეგისტრაციაში ატარებს საქართველოს სსრ უმაღლეს საბჭოში არჩეულ დეპუტატებს;
- კ) საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს სამანდატო კომისიას გადასცემს თითოეულ საარჩევნო ოლქებში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა უფლებამოსილების შემოწმებისათვის საჭირო დოკუმენტაციას;
- ლ) ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებას ამ კანონის შესაბამისად.

მუხლი 29. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საოლქო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საოლქო საარჩევნო კომისია თავისი საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე:

- ა) კონტროლს უწევს ამ კანონის შესრულებას;
- ბ) თვალყურს ადევნებს საარჩევნო უბნების შექმნის სისწორეს და ადგენს ოლქის მიხედვით საარჩევნო უბნებს ერთიან ნუმერაციას;
- გ) წარმართავს საუბნო საარჩევნო კომისიების საქმიანობას;
- დ) ისმენს საუბნო საარჩევნო კომისიების, სახალხო დეპუტატთა შესაბამისი ადგილობრივი საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტების, სხვა დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ინფორმაციებს არჩევნების მომზადებასთან და ჩატარებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე;

ე) თვალყურს ადევნებს ამომრჩეველთა სიების შედგენასა და საყოველთაო გაცნობისთვის წარდგენას;

ვ) იხილავს განცხადებებსა და საჩივრებს საუბნო საარჩევნო კომისიების არასწორი მოქმედების გამო;

ზ) რეგისტრაციაში ატარებს დებუტატობის კანდიდატებს და აძლევს მათ შესაბამის მოწმობებს;

თ) ამტკიცებს მოცემული საარჩევნო ოლქის საარჩევნო ბიულეტენის ტექსტს, უზრუნველყოფს ბიულეტენების დამზადებასა და ბიულეტენებით საუბნო საარჩევნო კომისიების მომარაგებას;

ი) ადგენს არჩევნების შედეგებს საარჩევნო ოლქის ნიხედვით;

კ) ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებას ამ კანონის შესაბამისად.

მუხლი 30. საუბნო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილება. საუბნო საარჩევნო კომისია:

ა) აცნობს ზომორჩეველებს ამომრჩეველთა სიას, იღებს განცხადებებს ამომრჩეველთა სიაში უსწორობის შესახებ და ისინი შეაქვს სიის შემდგენელი სახალხო დებუტატთა საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის, ჯარის ნაწილის მეთაურის, გემის კაპიტნის განსახილველად;

ბ) ამომრჩეველთა სიის საფუძველზე ამომრჩეველებს აძლევს ხმის მიცემის უფლების მოწმობას ამ კანონის 21-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში;

გ) ადგენს ამომრჩეველთა დამატებით სიას იმ პირებისათვის, რომლებიც საარჩევნო უბანში ხმის მიცემის უფლების მოწმობით მივიდნენ;

დ) მოსახლეობას აუწყებს საუბნო საარჩევნო კომისიის ადგილსამყოფელს და მისი მუშაობის დროს, აგრეთვე არჩევნების დღესა და ხმის მიცემის ადგილს;

ე) უზრუნველყოფს ხმის მიცემისათვის შენობის მომზადებასა და საარჩევნო ყუთების დამზადებას;

ვ) ორგანიზაციას უწყებს საარჩევნო უბანში ხმის მიცემას არჩევნების დღეს;

ზ) იხილავს განცხადებებსა და საჩივრებს საარჩევნო უბანში არჩევნების მომზადებისა და ხმის მიცემის ორგანიზაციის საკითხებზე და იღებს მათ გამო გადაწყვეტილებებს;

თ) ითვლის საარჩევნო უბანში მიცემულ ხმებს;

ი) ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებას ამ კანონის შესაბამისად.

მუხლი 31. საარჩევნო კომისიების მიერ უფლებამოსილების განხორციელების წესი. საარჩევნო კომისიის სხდომებს იწვევს მისი თავმჯდომარე და ეს სხდომები უფლებამოსილია, თუ მათში მონაწილეობს კომისიის შემადგენლობის ნახევარზე მეტი. კომისიის გადაწყვეტილებები მიიღება ღია კენჭისყრით კომისიის საერთო შემადგენლობის ხმების უბრალო უმრავლესობით. კომისიის წევრებს, რომლებიც მის გადაწყვეტილებას არ ეთანხმებიან, უფლება აქვთ გამოთქვან განსაკუთრებული აზრი, რომელიც წერილობითა ფორმით ერთვის ოქმს.

საარჩევნო კომისიათა გადაწყვეტილებანი, მიღებული მათი უფლებამოსილების ფარგლებში, სავალდებულოა შესასრულებლად ყველა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოს, საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციისათვის.

საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ საარჩევნო კომისიაში.

მუხლი 32. საჯაროობა საარჩევნო კომისიათა მუშაობაში. საარჩევნო კომისიები ინფორმაციას აწვდიან მოსახლეობას თაყიანით სხდომებისა და მიღებული გადაწყვეტილებების, მათ მიერ განხორციელებული ღონისძიების შესახებ. კომისიათა სხდომებს შეიძლება დაესწრონ საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და შრომითი კოლექტივების წარმომადგენლები, აგრეთვე პრესის, ტელევიზიის, რადიოს წარმომადგენლები.

მუხლი 33. უფლებამოსილების განხორციელებაში საარჩევნო კომისიებისათვის ხელშეწყობა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოები, საწარმოები, დაწესებულებები, ორგანიზაციები, თანამდებობის პირები მოვალენი არიან ხელი შეუწყონ საარჩევნო კომისიებს მათი უფლებამოსილების განხორციელებაში, მიაწოდონ მუშაობისათვის საჭირო ცნობები და მასალები.

საარჩევნო კომისიის უფლება აქვს არჩევნების მომზადებასთან და ჩატარებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე მიმართოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანოებს, საწარმოებს, დაწესებულებებს, ორგანიზაციებს, თანამდებობის პირებს, რომლებიც მოკლენი არიან განიხილონ აღძრული საკითხი და საარჩევნო კომისიას გასცენ პასუხი არა უგვიანეს სამი დღისა.

პარი VII

დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელება

მუხლი 34. დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელების წესი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატებს ასახელებენ საარჩევნო ოლქების მიხედვით. დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელება იწყება არჩევნების დაიწყოვანამდე მეათე დღეს და მთავრდება არჩევნებამდე 30 დღით ადრე.

დეპუტატობის კანდიდატებს ასახელებენ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის, პროფესიული კავშირების, სრულად საკავშირო ახლავარდათა ლენინური კომუნისტური კავშირის ორგანიზაციები, კომპერაციული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები მათი რესპუბლიკური, საოლქო, რაიონული, საქალაქო, ქალაქის რაიონული ორგანოების სახით, შრომითი კოლექტივები, აგრეთვე ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებები.

შრომითი კოლექტივებისაგან დეპუტატობის კანდიდატთა დასახელება წარმოებს კოლექტივების საერთო კრებებზე, რომლებსაც იწვევენ პროფესიული კავშირების საფაბრიკო, საქარბნო, ადგილობრივი კომიტეტები. დიდ შრომით კოლექტივებში კრებები შეიძლება მოეწყოს სამაქროების, უბნების, ცვლების, ბრიგადების, განყოფილებების მიხედვით. შრომის კოლექტივებს, სცადე მომუშავეთა რიცხვი მცირეა, შეუძლიათ მოაწიონ გაერთიანებული კრებები სხვა შრომითი კოლექტივებთან ერთად.

დეპუტატობის კანდიდატის დასახელებლად სამხედრო მოსამსახურეთა კრებებს იწვევენ ჯარის ნაწილის სარდლობა. თუ შეუძლებელია ნაწილის სამხედრო მოსამსახურეთა საერთო კრებების მოწვევა, კრებები გაიმართება ქვეგანყოფილებაში.

დეპუტატობის კანდიდატის დასახელებლად კრების თითოეულ დამსწრეს ეძლევა უფლება მონაწილეობა მიიღოს კანდიდატურების განხილვაში, მხარი დაუჭიროს დასახელებულ კანდიდატურებს ან შეიტანოს წინადადებანი მათი აცილების შესახებ.

დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ გადაწყვეტილება მიიღება კრების მონაწილეთა ხმების უმრავლესობით ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის შესაბამისი ორგანოს საერთო შემადგენლობის ხმების უმრავლესობით და დაუყოვნებლივ ეცნობება კანდიდატად დასახელებულ პირს.

დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ დგება ოქმი, რომელშიც აღინიშნება: კანდიდატის დამსახურებელი ორგანიზაციის სახელწოდება, კრების ან სხდომის ჩატარების ადგილი და დრო, სხდომისა თუ კრების მონაწილე პირთა რიცხვი, დასახელებული კანდიდატის სსარგებლოდ მიცემული ხმების რაოდენობა, კანდიდატის გვარი, სახელი, მამის სახელი, ასაკი, საქმიანობა და საცხოვრებელი ადგილი.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, შრომითი კოლექტივები, ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებები, რომლებმაც დეპუტატობის კანდიდატები დაასახელეს, ირჩევენ დეპუტატობის კანდიდატთა ნდობათ აღჭურვილ პირებს, აგრეთვე მოსახლეობას აწვდიან ცნობებს დასახელებულ დეპუტატობის კანდიდატთა შესახებ პრესის, ტელევიზიის, რადიოს მეშვეობით.

მუხლი 35. დასახელებული დეპუტატობის კანდიდატებისათვის მხარდაჭერის უფლება. საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, შრომითი კოლექტივებს და ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებებს შეუძლიათ მხარი დაუჭიროონ სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების, ან ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებების მიერ დასახელებულ კანდიდატურებს, აგრეთვე აირჩიონ დეპუტატობის კანდიდატთა ნდობათ აღჭურვილი პირები.

მუხლი 36. საოლქო წინასაარჩევნო თათბირი. საარჩევნო ოლქში დასახელებულ დეპუტატობის კანდიდატთა განხილვისათვის შეიძლება მოეწყოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების, ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებების წარმომადგენელთა საოლქო წინასაარჩევნო თათბირი.

საოლქო წინასაარჩევნო თათბირებს იწვევენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა რესპუბლიკური, საოლქო, რაიონული, საქალაქო და ქალაქის რაიონული ორგანოები.

საოლქო წინასაარჩევნო თათბირები იღებენ გადაწყვეტილებებს დეპუტატობის კანდიდატთა მხარდაჭერის შესახებ, გამოიღონ მიმართებობა და მოწოდებებით ამომრჩევლების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივებისადმი; მათ შეუძლიათ აირჩიონ დეპუტატობის კანდიდატთა ნდობით აღჭურვილი პირნი.

მუხლი 37. დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმება.
კანდიდატის მიერ თავისი კანდიდატურის მოხსნა. დეპუტატობის კანდიდატის დამსახვლებელ საზოგადოებრივ ორგანიზაციას, შრომითი კოლექტივს, ჯარის ნაწილში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებას უფლება აქვთ არჩევნებამდე ნებისმიერ დროს გააუქმონ თავიანთი გადაწყვეტილება დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ. ამ საკითხზე გადაწყვეტილება მიიღება დეპუტატობის კანდიდატის დასახელებისათვის გათვალისწინებული წესით და წარედგინება საოლქო საარჩევნო კომისიას.

დეპუტატობის კანდიდატს შეუძლია არჩევნებამდე ნებისმიერ დროს მოხსნას თავისი კანდიდატურა. კანდიდატს განცხადება თავისი კანდიდატურის მოხსნის შესახებ შეაქვს საოლქო საარჩევნო კომისიაში.

დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმებას ან კანდიდატის მიერ თავისი კანდიდატურის მოხსნის საოლქო საარჩევნო კომისია აცნობებს საარჩევნო ოლქის მოსახლეობას.

მუხლი 38. დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაციის წესი. ამ კანონის მოთხოვნათა შესაბამისად დასახელებულ დეპუტატობის კანდიდატს საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, შრომითი კოლექტივის ან ჯარის ნაწილში სამხედრო მოსამსახურეთა კრების წარდგინებით რეგისტრაციაში ატარებს შესაბამისი საარჩევნო ოლქის საოლქო საარჩევნო კომისია.

დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაცია იწყება არჩევნებამდე 35 დღით ადრე და მთავრდება 25 დღით ადრე.

დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაცია წარმოებს საოლქო საარჩევნო კომისიის სხდომაზე, თუ არის შემდეგი დოკუმენტები: მიღებული საარჩევნო ოლქში დეპუტატობის კანდიდატის დასახელების შესახებ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის შესაბამისი ორგანოს სხდომის, შრომითი კოლექტივის კრების ან ჯარის ნაწილში სამხედრო მოსამსახურეთა კრების ოქმი; დეპუტატობის კანდიდატის განცხადება იმის შესახებ, რომ თანახმაა კენჭი იყაროს ამ საარჩევნო ოლქში. საარჩევნო კომისია თითოეული დეპუტატობის კანდიდატის რეგისტრაციის შესახებ ადგენს ოქმს, რომელც შესაბამის საარჩევნო ოლქში კენჭისყრაზე დეპუტატობის კანდიდატის თანხმობის განცხადებასთან ერთად წარედგინება ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას.

საოლქო საარჩევნო კომისია ვალდებულია რეგისტრაციაში გაატაროს ყველა დეპუტატობის კანდიდატი, რომლებიც მოცემულ საარჩევნო ოლქში არიან დასახელებულნი ამ კანონის მოთხოვნების შესაბამისად. დეპუტატობის კანდიდატის რეგისტრაციაში გატარებაზე უარისთქმა შეიძლება ორი დღის ვადაში იქნეს გასაჩივრებული ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში, რომლის გადაწყვეტილება საბოლოოა.

დეპუტატობის კანდიდატს შეუძლია კენჭი იყაროს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების მხოლოდ ერთ საარჩევნო ოლქში. დეპუტატობის კანდიდატი არ შეიძლება შედიოდეს იმ საარჩევნო ოლქის საოლქო ან საუბნო საარჩევნო კომისიაში, სადაც იგი კანდიდატად არის დასახელებული. დეპუტატობის კანდიდატად დასახელებული პირი, რომელიც შედის ერთ-ერთ აღნიშნულ კომისიაში, თავისუფლდება კომისიაში დავისტარებული მოვალეობისაგან იმ მომენტიდან, როცა მას რეგისტრაციაში გაატარებენ დეპუტატობის კანდიდატად.

საოლქო საარჩევნო კომისია დეპუტატობის კანდიდატების რეგისტრაციის შემდეგ არა უგვიანეს მესამე დღისა აქვეყნებს პრესაში ცნობას რეგისტრაციის თაობაზე და მონაცემებს რეგისტრაციაში გატარებულ დეპუტატობის კანდიდატთა შესახებ.

საოლქო საარჩევნო კომისია რეგისტრაციაში გატარებულ ყოველ დეპუტატობის კანდიდატს იძლევა მოწმობას.

მუხლი 39. გამოკლებული დეპუტატობის კანდიდატის ნაცვლად ახლის დასახელების წესი.
დეპუტატობის კანდიდატების რეგისტრაციის ვადის გასვლის შემდეგ დეპუტატობის კანდიდატის გამოკლების შემთხვევაში, თუ საარჩევნო ოლქში სხვა კანდიდატები არ დარჩა, საოლქო საარჩევნო კომისია ცენტრალური საარჩევნო კომისიას ნებართვით საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, შრომითი კოლექტივებს, ჯარის ნაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებებს მიმართავს წინადადებით დასახელონ ახალი დეპუტატობის კანდიდატი.

თუ არჩევნებამდე დარჩენილ დროში შეუძლებელია ახალი დეპუტატობის კანდიდატის დასახელება, რეგისტრაციაში გატარება და განხილვა, შესაბამის საარჩევნო ოლქში არჩევნები იწყება საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩატარებიდან ერთი თვის ვადაში.

მუხლი 40. საარჩევნო ბიულეტენი. შესაბამისი საარჩევნო ოლქის საარჩევნო ბიულეტენს ატეკსტს იტვიცებს საოლქო საარჩევნო კომისია. ბიულეტენში ანბანის მიხედვით შეაქვთ საარ-

ჩვენს ოლქში რეგისტრირებულა ყველა დეპუტატობის კანდიდატი, ამასთან აღნიშნება თითო-ეული მათგანის სახელი, მამის სახელი და გვარი, კანდიდატთა დამსახურებული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების, ჯარის წაწილებში სამხედრო მოსამსახურეთა კრებების სახელწოდება.

საარჩევნო ბიულეტენები იბეჭდება იმ ენებზე, რომლებსაც საარჩევნო ოლქის მოსახლეობა ხმარობს. ბიულეტენებს საარჩევნო ოლქის ყველა საუბნო საარჩევნო კომისიას მოაწვდიან არა უგვიანეს ხუთი დღისა არჩევნებამდე.

მუხლი 41. ამომრჩეველთა კრებები დეპუტატობის კანდიდატებთან შესახვედრად. დეპუტატობის კანდიდატებისა და მათი ამომრჩევლების შესახვედრად ეწყობა კრებები, რომლებსაც საზოგადოებრივი ორგანიზაციები იწვევენ. კრებები ეწყობა შესაბამისი საარჩევნო ოლქის ამომრჩეველთა საცხოვრებელი ან სამუშაო ადგილის მიხედვით. კრებების მოწყობის დროს და ადგილი წინასწარ ეცნობება ამომრჩევლებს.

მუხლი 42. წინასაარჩევნო აგიტაცია. საზოგადოებრივი ორგანიზაციებს, შრომით კოლექტივებს, რომლებმაც დეპუტატობის კანდიდატები დაასახელეს ან მათს მხარდასაქვრად გამოვიდნენ, ეძლევათ თავიანთი კანდიდატების სასარგებლოდ შეუფერხებელი აგიტაციის უფლება.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციებსა და შრომით კოლექტივებს უფასოდ ეთმობათ შენობები კრებისა და მიტინგების მოსაწყობად, აგრეთვე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებანი წინასაარჩევნო აგიტაციისათვის.

თითოეულ მოქალაქეს გარანტირებული აქვს წინასაარჩევნო აგიტაციაში მონაწილეობის უფლება.

აგიტაცია არჩევნების დღეს კენჭისყრის შენობაში არ დიშვება.

პ ა რ ი V I I I

დეპუტატობის კანდიდატის საქმიანობის ძირითადი გარანტიები

მუხლი 43. დეპუტატობის კანდიდატის კრებებსა და მიტინგებზე გამოსვლის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით სარგებლობის უფლება. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს ყველა დეპუტატობის კანდიდატს საოლქო საარჩევნო კომისიების მიერ მათი რეგისტრაციის დროიდან აქვთ თანაწილო უფლება მონაწილეობდნენ და გამოდიოდნენ წინასაარჩევნო კრებებზე, თათბირებზე, მიტინგებზე, პრესაში, ტელეეკრანით, რადიოთი.

სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანოები, საარჩევნო ოლქის ტერიტორიაზე მდებარე საწარმოების, დაწესებულებების და ორგანიზაციების ხელმძღვანელები მოვალენი არიან ხელი შეუწყონ დეპუტატობის კანდიდატს ამომრჩევლებთან შეხვედრების მოწყობაში, წინასაარჩევნო კრებებისა და მიტინგების გამართვაში, საჭირო საცნობარო და საინფორმაციო მასალების მიღებაში.

მუხლი 44. დეპუტატობის კანდიდატის განთავისუფლება საწარმოო ან სამსახურებრივ მოვალეობისაგან წინასაარჩევნო დონისძიებებში მონაწილეობისათვის. დეპუტატობის კანდიდატი ამომრჩევლებთან შეხვედრების მოწყობის; წინასაარჩევნო კრებებზე, მიტინგებზე, ტელევიზიითა და რადიოთი გამოსვლის დროის განმავლობაში თავისუფლდება საწარმოო ან სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულებისაგან, ამასთან უნარჩუნდება საშუალო ხელფასი მდამდე სამუშაო ადგილზე.

მუხლი 45. დეპუტატობის კანდიდატის უფასოდ მგზავრობის უფლება. დეპუტატობის კანდიდატს უფლება აქვს უფასოდ იმგზავროს ყოველგვარო საგზავრო ტრანსპორტით (ტაქსის გარდა) საარჩევნო ოლქის ფარგლებში. საარჩევნო ოლქის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები დეპუტატობის კანდიდატი ასეთივე უფლებებით სარგებლობს საარჩევნო ოლქში მგზავრობისა და საცნობარებელ ადგილზე დაბრუნებისათვის.

მუხლი 46. დეპუტატობის კანდიდატის ხელშეუხებლობა. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში ვერ მისცემენ, ვერ დააპატიმრებენ, ან სასამართლო წესით აღმინისტრაციულ სასჯელს ვერ დაადებენ, თუ არ იქნა საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თანხმობა. ასეთი თანხმობის მიცემის შემთხვევაში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი ამის შესახებ აცნობებს ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას და შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას.

პ ა რ ო I X

ხმის მიცემისა და არჩენების შედეგების შეჯამების წესი

მუხლი 47. ხმის მიცემის დრო და ადგილი. ხმის მიცემა ეწყობა არჩენების დღეს დღის 6 საათიდან საღამოს 10 საათამდე ადგილობრივი დროით. ხმის მიცემის ადგილსა და დროს საუბნო საარჩევნო კომისია ყველა ამომრჩეველს აუწყებს არა უგვიანეს 30 დღისა არჩევნებამდე.

არჩევნების დღეს ნაოსნობაში მყოფ გემებზე, ჯარის ნაწილებში შექმნილ საარჩევნო უბნებში, აგრეთვე შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიების ნებართვით, შორეულ და ძნელად მისადგომ რაიონებში განლაგებულ საარჩევნო უბნებში, სადაც მიმოსვლის პირობების გამო არჩენების დღეს ვერ ჩავლენ კენჭისყრის უფლების მოწმობის მქონე ამომრჩევლები, კენჭისყრა შეიძლება დამთავრდეს საღამოს 10 საათზე ადრეც, თუ ხმა მისცა სიებში შეტანილმა ყველა ამომრჩეველმა.

მუხლი 48. ხმის მიცემის მოწყობა. ყოველ საარჩევნო ოლქში ხმის მიცემა ტარდება სპეციალურად გამოყოფილ შენობაში, სადაც მოწყობილი უნდა იქონიოს კაბინები ან ოთახები ფართულა კენჭისყრისათვის, განსაზღვრული უნდა იქონიოს საარჩევნო ბიულეტენების გაცემის ადგილი და დღეგამული — საარჩევნო ყუთები. ხმის მიცემის ორგანიზაციისა და შენობაში წესრიგის უზრუნველყოფისათვის პასუხს აგებს საუბნო საარჩევნო კომისია.

ხმის მიცემის დაწყებამდე საარჩევნო ყუთებს ამოწმებს და პლომბავს ან ლუქავს საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე კომისიის ყველა წევრის თანდასწრებით. ამას შეიძლება დაეწირონ საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და შრომითი კოლექტივების, პრესის, ტელევიზიისა და რადიოს წარმომადგენლები.

ყოველი ამომრჩეველი პარალელ აძლევს ხმას. საუბნო საარჩევნო კომისია ამომრჩევლებს საარჩევნო ბიულეტენებს აძლევს ამომრჩეველთა საის საფუძველზე პასპორტის ან პირადობის რაიონე სხვა მოწმობის წარდგენას. საარჩევნო ბიულეტენების გაცემის შესახებ ამომრჩეველთა სიაში შეაქვთ აღნიშვნა.

საუბნო საარჩევნო კომისიას შეუძლია ცალკეული ამომრჩევლებისათვის, რომლებიც ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან მიმოსვლის პირობების გამო ვერ შეძლებენ პირადად მისვლას ხმის მიცემის შენობაში, მათი თხოვნით, გამოიწვიოს სახით, დაავალოს კომისიის ერთ ან რამდენიმე წევრს მოაწოდონ კენჭისყრა ამ ამომრჩეველთა ყოფნის ადგილას. დიდ რკინიგზის სადგურებში შექმნილი საარჩევნო უბნების საუბნო-საარჩევნო კომისიები უზრუნველყოფენ როგორც სადგურებში, ისე შორეული მიმოსვლის სამკავერო მატარებლებში მყოფ ამომრჩეველთა ხმის მიცემას.

მუხლი 49. საარჩევნო ბიულეტენების შევსებას წესი. ამომრჩეველი საარჩევნო ბიულეტენებს ავსებს ფართული კენჭისყრის კაბინაში ან ოთახში. ბიულეტენის შევსებისას აკრძალულია ხმის მიცემის გარდა ვისიმე ყოფნა. ამომრჩეველს, რომელსაც არა აქვს შესაძლებლობა დამოუკიდებლად შეავსოს ბიულეტენი, შეუძლია კაბინაში ან ოთახში მიიწვიოს სხვა პირი თავისი შეხედულებისამებრ, საარჩევნო კომისიის წევრის გარდა.

ამომრჩეველი ბიულეტენის შევსებისას მასში ტოვებს იმ კანდიდატის გვარს, ვისაც ხმას აძლევს, და შლის დანარჩენთა გვარებს. ამომრჩეველი ხმას აძლევს საარჩევნო ყუთში ბიულეტენის ჩაშვების გზით.

მუხლი 50. ხმების დათვლა საარჩევნო უბანში. საარჩევნო უბანში ხმებს ითვლის საუბნო საარჩევნო კომისია.

საარჩევნო ყუთებს ხსნის საუბნო საარჩევნო კომისია მას შემდეგ, რაც კომისიის თავმჯდომარე გამოაცხადებს, რომ ხმის მიცემა დამთავრებულია. საარჩევნო ყუთების გახსნა ხმის მიცემის დამთავრებამდე აკრძალულია საარჩევნო ყუთების გახსნამდე საუბნო საარჩევნო კომისია უნდა გააუქმოს ყველა ბიულეტენი, რომლებიც არ მიუციათ ამომრჩევლებისათვის.

საუბნო საარჩევნო კომისია ამომრჩეველთა ძირითადი და დამატებითი სიების მიხედვით ადგენს ამომრჩეველთა საერთო რიცხვს უბანში, აგრეთვე იმ ამომრჩეველთა რაოდენობას, რომლებმაც ბიულეტენები მიიღეს. საარჩევნო ყუთებში დრსებული ბიულეტენების საფუძველზე საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ოლქის მიხედვით (მოცემული საარჩევნო უბნის ფარგლებში) განსაზღვრავს ხმის მიცემის მონაწილე ამომრჩეველთა საერთო რიცხვს, თითოეულ ლეპტატობის კანდიდატის „მხარდასაქერად“ და „წინააღმდეგ“ მიცემული ხმების რიცხვს, აგრეთვე ბათილად ცნობილი ბიულეტენების რაოდენობას.

ბათილად ცნობენ დაუწყებელი ნიმუშის ბიულეტენებს, აგრეთვე ბიულეტენებს, რომლებშიც ერთზე მეტი კანდიდატია დატრეკებული. საარჩევნო ბიულეტენის ნამდვილობაზე ეჭვის შეტანის შემთხვევაში საკითხს წყვეტს საუბნო საარჩევნო კომისია ენქისყრის გზით.

ხმების დათვლაზე დასწრების უფლება აქვთ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების წარმომადგენლებს, აგრეთვე პრესის, ტელევიზიის, რადიოს წარმომადგენლებს.

მუხლი 51. საუბნო საარჩევნო კომისიის ოქმი. ხმების დათვლის შედეგებს განიხილავენ საუბნო საარჩევნო კომისიის სხდომაზე და შეაქვთ ოქმში, რომელსაც ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, მდივანი და წევრები და არა უგვიანეს 24 საათისა უგზავნიან შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიას. ოქმს თან ერთვის კომისიის წევრთა განსაკუთრებული აზრი, თუ ასეთი არის; კომისიაში შემოსული განცხადებები და საჩივრები ენქისყრის ან ხმების დათვლის დროს დაშვებული დარღვევების შესახებ; აქტი, რომელიც დგება საარჩევნო ყუთზე პლომბის ან ლუქის დაზიანების შემთხვევაში.

მუხლი 52. ოლქში არჩევნების შედეგების დადგენა. საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგებს ადგენს საოლქო საარჩევნო კომისია.

საუბნო საარჩევნო კომისიების ოქმების საფუძველზე საოლქო საარჩევნო კომისია განსაზღვრავს: ოლქის ამომრჩეველთა საერთო რიცხვს; საარჩევნო ბიულეტენების მიმღებ ამომრჩეველთა რაოდენობას; ხმის მიცემის მონაწილე ამომრჩეველთა რიცხვს; თითოეული დეპუტატობის კანდიდატის „მხარდასაჭერად“ და „წინააღმდეგ“ მიცემული ხმების რაოდენობას; ბათილად ცნობილი ბიულეტენების რიცხვს.

არჩეულად ითვლება დეპუტატობის კანდიდატი, რომელიც არჩევნებში ოლქის ყველა ამომრჩევლის ხმების ნახევარზე მეტს მიიღებს.

საოლქო საარჩევნო კომისიას შეუძლია არჩევნები ბათილად ცნოს არჩევნების დროს ან ხმების დათვლისას დაშვებული ამ კანონის დარღვევების გამო.

არჩევნები ჩატარებულად არ ჩაითვლება, თუ მასში მონაწილეობდა ამომრჩეველთა სივრცეში შეტანილი ამომრჩევლების ნახევარზე ნაკლები, აგრეთვე დეპუტატობის კანდიდატის გარდაცვალების შემთხვევაში, თუ ოლქში რეგისტრირებული იყო ერთი კანდიდატი.

ხმების დათვლასა და არჩევნების შედეგების დადგენაზე დასწრების უფლება აქვთ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, შრომითი კოლექტივების წარმომადგენლებს, აგრეთვე პრესის, ტელევიზიის, რადიოს წარმომადგენლებს.

მუხლი 53. საოლქო საარჩევნო კომისიის ოქმი. საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგებს ადგენენ საოლქო საარჩევნო კომისიის სხდომაზე და შეაქვთ ოქმში, რომელსაც ხელს აწერენ კომისიის თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, მდივანი და კომისიის წევრები, და არა უგვიანეს 24 საათისა უგზავნიან ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას. ოქმს თან ერთვის კომისიის წევრთა განსაკუთრებული აზრი, თუ ასეთი არის; განცხადებები და საჩივრები, რომლებიც კომისიაში შემოვიდა ენქისყრის დროს, ხმების დათვლისას ან არჩევნების შედეგების დადგენისას დაშვებული დარღვევების გამო.

მუხლი 54. დეპუტატთა რეგისტრაცია. არჩევნების შედეგების გამოქვეყნება. ცენტრალური საარჩევნო კომისია საოლქო საარჩევნო კომისიების ოქმების საფუძველზე აჯამებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგებს მთლიანად რესპუბლიკაში, რეგისტრაციაში ატარებს თითოეულ საარჩევნო ოლქში არჩეულ დეპუტატებს.

ცენტრალური საარჩევნო კომისიას შეუძლია უარი თქვას დეპუტატის რეგისტრაციაზე და ბათილად ცნოს არჩევნები, თუ არჩევნების დროს ან ხმის დათვლისას, ანდა ოლქში არჩევნების შედეგების განსაზღვრისას იყო ამ კანონის დარღვევის შემთხვევები.

ცნობას მთლიანად რესპუბლიკაში საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების შედეგების შესახებ და არჩეულ დეპუტატთა სიას ცენტრალური საარჩევნო კომისია პრესაში აქვეყნებს არა უგვიანეს არჩევნების მეხუთე დღისა.

პ ა რ ი X

ხელახალი არჩევნები და გამოკლებულ დეპუტატთა ნაცვლად ახალი დეპუტატების არჩევნები

მუხლი 55. ხელახალი არჩევნები. თუ დეპუტატობის კანდიდატთაგან, რომლებიც ენქისყრის დროს საარჩევნო ოლქში, არც ერთი ან იქნა არჩეული, ანდა თუ საარჩევნო ოლქში არჩევნები ჩატარებულად არ ჩაითვალა ან ბათილად იქნა ცნობილი ცენტრალური საარჩევნო

კომისია ავალებს საოლქო საარჩევნო კომისიას მოაწყოს საარჩევნო ოლქში ხელახალი არჩევნები.

ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას საჭიროების შემთხვევაში შეუძლია თვითონ გადაწყვიტოს ხელახალი არჩევნების ჩატარების საკითხი. ამასთან იგი შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებს მიმართავს წინადადებით დამატაციონ მოცემული საარჩევნო ოლქის საოლქო და საუბუნო საარჩევნო კომისიების ახალი შემადგენლობა.

ხელახალი არჩევნები ეწყობა ერთი თვის ვადაში ამ კანონის მოთხოვნების შესაბამისად. ხმის მიცემა წარმოებს იმავე საარჩევნო უბნებში და საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ჩასატარებლად შეუჯენილ ამომრჩეველთა სიებით

საარჩევნო კომისიების შემადგენლობის დამტკიცება დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაცია და სხვა ღონისძიებანი ეწყობა ამ კანონის 56-ე მუხლით დაწესებულ ვადაში

მუხლი 56. გამოკლებულ დეპუტატთა ნაცვლად ახალ დეპუტატთა არჩევნების მოწყობა. იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭო ბათილად ცნობს ცალკეულ დეპუტატთა უფლებამოსილებას, აგრეთვე საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის მინიჭებულ დეპუტატის გამოკლებულ შემთხვევაში, შესაბამის საარჩევნო ოლქებში ორი თვის ვადაში მოეწყობა ახალი არჩევნები. არჩევნებს ნიშნავს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი არჩევნების ჩატარებამდე არა უგვიანეს ერთი თვისა და იგი ტარდება ამ კანონის შესაბამისად. ამასთან საოლქო საარჩევნო კომისია იქმნება არჩევნების დასიშენის შესაბამისად, ხოლო საუბუნო საარჩევნო კომისიები — მეხუთე დღეს. დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაცია მთავრდება არჩევნებამდე 15 დღით ადრე.

საუბუნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ან თავმჯდომარის მოადგილე, ან მდივანი თავისუფლდებათ საწარმოთ თუ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისაგან არჩევნების მომზადებისა და ჩატარების პერიოდში 20 კალენდარული დღით და უნარჩუნდებათ საშუალო ხელფასი მუდმივ სამუშაო ადგილზე.

თუ დეპუტატი გამოაკლდა იმ პერიოდში, როდესაც საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე ექვს თვეზე ნაკლებია დარჩენილი, გამოკლებული დეპუტატის ნაცვლად ახალი დეპუტატის არჩევნები არ მოეწყობა.

პ ა რ ი X I

დეპუტატად არჩევის მოწყობა.

საარჩევნო დოკუმენტების ფორმები და მათი შენახვის წესი

მუხლი 57. დეპუტატად არჩევის მოწყობა. ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ რეგისტრირებულ საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატთა სიის პრესაში გამოქვეყნების, ხოლო ხელახალი არჩევნებისა და გამოკლებული დეპუტატის ნაცვლად ახალი დეპუტატის არჩევნების დროს — საარჩევნო ოლქში გამართული არჩევნების შედეგების შესახებ ცნობის გამოქვეყნების შემდეგ საოლქო საარჩევნო კომისია აძლევს ოლქში არჩეულ დეპუტატს მოწმობას დეპუტატად არჩევის შესახებ.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს მიერ დეპუტატის უფლებამოსილებათა ცნობის შემდეგ მას დეპუტატად არჩევის მოწმობას შეუცვლიან დეპუტატის მოწმობით.

მუხლი 58. საარჩევნო დოკუმენტების ფორმები. ამომრჩეველთა სიის, ხმის მიცემის უფლების მოწმობის, საარჩევნო კომისიების ოქმების ფორმებს, აგრეთვე იმ მოწმობების ფორმებს, რომლებსაც საოლქო საარჩევნო კომისიები აძლევენ დეპუტატობის კანდიდატებსა და დეპუტატებს, აწესებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი.

საარჩევნო ბიულეტენის ფორმასა და ფურს აწესებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების ცენტრალური საარჩევნო კომისია.

მუხლი 59. საარჩევნო დოკუმენტების შენახვის წესი. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს არჩევნების საარჩევნო კომისიების საქმის წარმოებას საარჩევნო კომისიები თავიანთი მუშაობის დამთავრების შემდეგ ვალდებულია შესაბამისი კომისიების შემადგენლობის დამატკიცებულ ორგანოებს.

საარჩევნო დოკუმენტების შენახვის წესს ადგენს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე **პ. ბილაშვილი.**

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივანი **თ. ლაშქარაშვილი.**

თბილისი. 1979 წლის 15 ივნისი.

ოფორკვახია

საპარტიო სსრ იუსტიციის სამინისტროს გაფართოებული კოლეგია

1979 წლის 21 ივნისს გაიმართა საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს კოლეგიის გაფართოებული სხდომა, რომელმაც განიხილა საკითხი — „საქართველოს სსრ იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოების ამოცანები, რომლებიც გამომდინარეობს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს 1979 წლის 15 მაისის დადგენილებიდან — „სკკპ XXV ყრილობის გადაწყვეტილებების მოთხოვნათა შესაბამისად კადრების შერჩევის, განაწილებისა და აღზრდის დარგში საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ“.

კოლეგიას დაესწრნენ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის აღმინისტრაციულ ორგანოთა განყოფილების გამგის მოადგილე ზ. ხაზალია, საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე ვ. ედიშერაშვილი და რესპუბლიკის პროკურორის მოადგილე ვ. იოსელიანი.

მოხსენება გააკეთა საქართველოს სსრ იუსტიციის მინისტრმა ა. შუშანაშვილმა. გამართულ კამათში მონაწილეობდნენ: სამინისტროს კადრების განყოფილების უფროსი ა. ალანია, სასამართლო ორგანოების სამმართველოს უფროსი გ. ლილუაშვილი, ადვოკატურის, ნოტარიატის და მმაჩების სამმართველოს უფროსი გ. მოსესიანი, აფხაზეთის ასსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე კ. ზაქარია, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის იუსტიციის განყოფილების უფროსი ხ. გავლოვე, სასამართლო ექსპერტიზის სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის უფროსი ო. ედუნტი, ქ. ქუთაისის საქარხნო რაიონის სახალხო სასამართლოს თავმჯდომარე ს. მალაქლიძე.

თავის მოხსენებაში ა. შუშანაშვილი ვრცლად შეხერდა იუსტიციის სამინისტროს მიერ გაწეულ მუშაობაზე კადრების შერჩევის, განაწილებისა და აღზრდის საქმეში. მან თქვა, რომ საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტრომ პარტიის, მთავრობისა და საკავშირო იუსტიციის სამინისტროს სახელმძღვანელო მითითებათა შესასრულებლად განახორციელა მთელი რიგი ღონისძიებები კადრებთან მუშაობის გასაუმჯობესებლად, სასამართლო და

იუსტიციის ორგანოების საქმიანობაში ნეგატიური მოვლენების აღმოსაფხვრელად, კადრების პროფესიული მომზადების ღონის ასამაღლებლად. ამ მიზნით საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოსთან და რესპუბლიკის პროკურატურასთან ერთად ეწყობა თეორიული სემინარები, კონფერენციები, სხვადასხვა კატეგორიის საქმეთა, ავარეთვე სანოტარო პრაქტიკის განზოგადოებანი. გამოვლენილი ხარვეზებისა და ნაკლოვანებების დასაძლევად ისახება კონკრეტული ღონისძიებები. იუსტიციის სამინისტროს დაწესებულებებისა და სასამართლო ორგანოების მუშაკები პროფესიული მომზადების ღონეს იმაღლებენ იუსტიციის სამინისტროსთან არსებულ კვალიფიკაციის ამაღლების მუდმივმოქმედ კურსებზე, იუსტიციის მუშაკთა დახელოვნების საკავშირო ინსტიტუტში, ავარეთვე გადიან სტაჟირებას საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოში. ეწყობა სასამართლოს აღმასრულებლების, სახელმწიფო ნოტარიუსებისა და ადვოკატთა ატესტაცია. ყოველწლიურად იმართება დათვალიერება-კონკურსი საუკეთესო იურიდიული კონსულტაციის, სანოტარო კანტორისა და მმაჩის ორგანოების სახელის მოსაპოვებლად.

სამინისტროში შექმნილია სახელმწიფო დისციპლინის განმტკიცებისა და ნეგატიური მოვლენების წინააღმდეგ ბრძოლის კომისია, რომელიც სისტემატურად განიხილავს იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოებში ბიუროკრატიზმის, საქმის ვაქანაურების, პროტექციონიზმისა და კანონიერების დარღვევის ფაქტებს და დებულობს კონკრეტულ ღონისძიებებს მათ აღმოსაფხვრელად.

ამის შედეგად მკვეთრად გაუმჯობესდა იუსტიციის დაწესებულებებისა და სასამართლო ორგანოების მუშაობის ხარისხი, საგრძნობლად შემცირდა სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და განაჩენების გაუქმების და შეცვლის შემთხვევები, სახელმწიფო სანოტარო კანტორებში, მმაჩის განყოფილებებსა და იურიდიულ კონსულტაციებში ამაღლდა მოქალაქეთა იურიდიული მომსახურების კულტურა.

ამასთან მომხსენებელმა თქვა, რომ იუსტიციის სამინისტრომ ვერ უზრუნველყო იუსტიციის და სასამართლო ორგანოების საქმიანობის ძირეული გარდაქმნა. ეს იმის ბრალია, რომ ჯერ კიდევ არის სერიოზული ნაკლოვანებები კადრების აღზრდისა და განაწილების საქმეში, სათანადო დონეზე არ დგას მუშაკთა პროფესიული, საქმიანი და მორალური თვისებების შესწავლა.

საკმაო ყურადღება არ ექცევა კადრების რეზერვის შექმნას და რეზერვში ჩაირიცხულ პირებთან მუშაობას. ადგილებზე კადრებთან საქმიანობა არ ატარებს სისტემატურ და მიზანმიმართულ ხასიათს, სამინისტრო აპარატის მუშაკები იშვიათად ვადიან ადგილებზე, არ სწავლობენ და არ ანუზოგადებენ კადრებთან მუშაობის დადებითს გამოცდილებას. კვალიფიციურად არ ეწყობა იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოების კომპლექსური შემოწმება. უკანასკნელი სამი წლის მანძილზე კომპლექსურად იქნა შესწავლილი მხოლოდ 31 სახალხო სასამართლო და 53 სახელმწიფო სანოტარო კანტორა. ხშირად კომპლექსური და მიზნობრივი შემოწმებები უხარისხოდ ეწყობა, არ ხდება არსებული მდგომარეობის დრმა და ყოველმხრივი შესწავლა-განზოგადება.

სახალხო სასამართლოს თამგვლომარეები სათანადოდ არ მუშაობენ სახალხო მსაჯულებთან, ნაკლებად ზრუნავენ მათი სამართლებრივი ცოდნის გასაღრმავებლად, არ წარმართავენ სახალხო მსაჯულთა საბჭოების მუშაობას სხვა.

შემდეგ ა. შუშანაშვილი დაწერილებით შეეხო სასამართლო ექსპერტოზის სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის საქმიანობას. მან აღნიშნა, რომ ამ დაწესებულების მუშაობისადმი სამინისტრო ჯერ კიდევ ვერ იჩენს ჯეროვან ყურადღებას, ნაკლებად ზრუნავს სამეცნიერო კადრების ზრდაზე, რეგულარულად არ სწავლობს მათს სამეცნიერო და პრაქტიკულ საქმიანობას;

მომხსენებელმა ილაპარაკა აგრეთვე იუსტიციის სამინისტროს მუღმიგმოქმედი კვალიფიკაციის ამალეების კურსების, საქართველოს სსრ ადვოკატთა პრეზიდუმიის და იუსტიციის სამინისტროს სხვა დაწესებულებების წინაშე მდგომ პრობლემებზე, იმ ამოცანებზე, რომელთა გადაწყვეტაც ხელს შეუწყობს სწორი საკადრო პოლტიკის განხორციელებას ამ ორგანოებში.

კოლეგიაზე თანამოხსენება გააკეთა საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს კად-

რების განყოფილების უფროსმა ი. ალანიამ. მან აღნიშნა, რომ ზოგიერთი წარმატების მიუხედავად, მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვა-გადაწყვეტისას კადრების განყოფილების მუშაობაში სერიოზული ნაკლოვანებებია, რაც გამოიხატება უფრგლოებით, საკითხების პრინციპულად დაყენებისათვის თავის არიდებით და უინიციატივობით. კადრების განყოფილებას წლების მანძილზე ხელმძღვანელობის წინაშე გადასაწყვეტად არ დაუყენებია არც ერთი გლობალური საკითხი, არ შეუქმნია ისეთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც ქვემდგომ საკადრო ერთეულებს გამოადგებოდა სახელმძღვანელოდ. მისი ინიციატივით ნაკლებად ეწყობა მაღალ დონეზე ორგანიზებული კონფერენციები და თათბირ-სემინარები.

განყოფილების საქმიანობა ძირითადად ამოწურება ადგილზე მუშაობით და ტექნიკური საკითხების გადაწყვეტით, საკმაო ყურადღება არ ექცევა ახალგაზრდა კადრების აღზრდის საქმეს. როგორც აპარატში, ისე ძირეულ რგოლში, არ ინერგება მუშაკთა პროფესიული დაოსტებების ახალი ფორმები. ყველა ამ ხარვეზის გამოსასწორებლად განყოფილებამ დასახა ვრცელი ღონისძიებანი, რომელთ პრაქტიკული რეალიზაცია უკვე დაიწყო.

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ორგანოების სამმართველოს უფროსი გ. ლილუაშვილი: საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1979 წლის 15 მაისის დადგენილება სრულად, ობიექტურად ასახავს და სწორად იფასებს სამინისტროს საქმიანობას კადრების შერჩევის, განაწილებისა და აღზრდის საქმეში. მისი მიღება მეტად დროულია, რამდენადაც თბილისის საქალაქო სასამართლოს წევრთა და სახალხო მოსამართლეთა მომავალი არჩევნების წინ, იგი მოახდენს ჩვენს სისტემაში მომუშავე მუშაკთა მობილიზაციას, ხელს შეუწყობს საქმიანობის გადასინჯვას და კონკრეტული ღონისძიების განხორციელებას იმ ნაკლოვანებების აღმოსაფხვრელად, რომლებიც ჩვენს მუშაობას ახასიათებს. შემდეგ გ. ლილუაშვილმა ილაპარაკა სასამართლო ორგანოების საქმიანობის კონკრეტულ ნაკლოვანებებზე და მათი აღმოფხვრის გზებზე, ღონისძიებებზე, რომლებიც ხელს შეუწყობს მართლმსაჯულების სწორად განხორციელების საქმეს.

სამხრეთ ოსეთის იუსტიციის განყოფილების უფროსმა ხ. გაგლოევმა კოლეგიას გააცნო, თუ რა ღონისძიებებს ახორციელებს გან-

ყოფილება იუსტიციის და სასამართლო ორგანოების კადრების აღზრდის გასაუმჯობესებლად, აღნიშნა, თუ რა ნაკლოვანებები და ხარვეზებია მათს საქმიანობაში.

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზის სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის უფროსი ო. ქლენტი თავის გამოვლავში შეეხო ლაბორატორიის კადრების აღზრდის შერჩევისა და განაწილების პრობლემებს, თქვა, რომ ჯერ კიდევ მწვავედ განიცდიან კვალიფიციური სწავლული იურისტების ნაკლებობას; თანამშრომელთა დაოსტატების საქმეს გარკვეულწილად ხელს უშლის საორგანიზაციო ტექნიკისა და სხვა-ნადო ბაზის უქონლობა. ო. ქლენტი აღძრა საკითხები, რომელთა ვალაწყებდა, უდავოდ, ხელს შეუწყობს ლაბორატორიისათვის დაკისრებულ ამოცანების წარმატებით გადაწყვეტაში.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ადმინისტრაციულ ორგანოთა განყოფილების გამგის მოადგილემ ზ. ხაზალიამ აღნიშნა, რომ უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტრომ არსებითად გარდაქმნა თავისი მუშაობა, საგრძნობლად გაუმჯობესდა კადრებთან მუშაობა. სამინისტროს მიერ განხორ-

ცილებული ღონისძიებანი დადებითად აწინაგრძელებს სახა საკადრო პოლიტიკაშიც. გაუმჯობესდა მართლმსაჯულების ხარისხი, საგრძნობლად შემცირდა სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეების გამო გამოტანილი განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმების შემთხვევები, გაუმჯობესდა მოსახლეობის სამართლებრივი მომსახურება.

ამსათანავე ზ. ხაზალიამ აღნიშნა, რომ იუსტიციისა და სასამართლო ორგანოების საქმიანობაში ჯერ კიდევ გვხვდება დაუდევრობის, ბიუროკრატიზმის, სამსახურებრივი სიყალბის შემთხვევები, არის უსაფუძვლო მსჯერდადების შემთხვევები. საქართველოს სსრ ადეოკატთა პრეზიდიუმმა ჯერ კიდევ ვერ უზრუნველყო მოსახლეობის სამართლებრივი მომსახურების გაუმჯობესება.

საქართველოს სსრ იუსტიციის სამინისტრო ნაკლებად ეხმარება აჭარის და აფხაზეთის ასს რესპუბლიკების იუსტიციის სამინისტროებსა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის იუსტიციის განყოფილებას კადრების აღზრდისა და შერჩევა-განაწილების საქმეში.

კოლეგიამ მიიღო დადგენილება, რომელშიც დასახულია ღონისძიებანი საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს 1979 წლის 15 მაისის დადგენილების შესასრულებლად.

საქორდინაციო-მეთოდოური საბჭოს სტრუქტურა

1979 წლის 13 ივლისს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პოლიტიკური განათლების სახლში გაიმართა რესპუბლიკის სსრ იუსტიციის სამინისტროსთან არსებული სამართლის პროპაგანდისა და მოსახლეობის სამართლებრივი აღზრდის საკოორდინაციო-მეთოდოური საბჭოს გაფართოებული სხდომა.

მოხსენება — „სამართალმშრდებლობითი მუშაობის სრულყოფა „იდეოლოგიური პოლიტიკურ-აღმზრდებლობითი მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების შესახებ“ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შესაბამისად“ გააკეთა საბჭოს თავმჯდომარემ, საქართველოს სსრ იუსტიციის მინისტრის პირველმა მოადგილემ ზ. რატიანმა.

მოხსენებელმა აღნიშნა, რომ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებას ჩვენნი საზოგადოების განვითარებისა და კომუნისმის მშენებელი ადამიანის ჩამოყალიბება — სრულყოფისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა

აქვს. მასში მოცემულია იდეოლოგიური მუშაობის ღრმა, მეცნიერული ანალიზი, წმინციანი ამაოცანები სავსებით რეალურია და იგი საფუძვლად დაედება პარტიის მიერ საქმიანობას იდეოლოგიურ სფეროში. დადგენილება, რომელიც ეყრდნობა საბჭოთა ადამიანების კომუნისტური აღზრდის მიღარ გამოცდილებას, წარმოადგენს სკკპ XXV ყრილობის დებულებათა კონკრეტოციას კონსტიტუციის მიღების შემდგომ პერიოდში, და უნდა გადაიქცეს პარტიის, საზოგადოებრივი და სახელმწიფო ორგანიზაციების პოლიტიკურ-აღმზრდებლობითი მუშაობის პროგრამად.

შემდგომ ზ. რატიანი შეეცო რესპუბლიკაში სამართლის პროპაგანდისა და მოსახლეობის სამართლებრივი აღზრდის პრობლემებს, აღნიშნა, რომ ამ დარგში რაიონული და ქალაქის სამართლის პროპაგანდის საკოორდინაციო-მეთოდოურმა საბჭოებმა დიდი მუშაობა გასწიეს, მაგრამ ჯერ კიდევ არის ნაკლოვანებები, ბოლომდე არ არის დამლული ფორმალში.

რესპუბლიკურმა საკოორდინაციო მეთოდო-კურმა საბჭომ არაერთგზის შეისწავლა, განა-ზოგადა მათი საქმიანობა და მიიღო შესაბა-მისი რეკომენდაციები, მაგრამ სათანადო უკუგება მას არ მოჰყვა.

სხდომაზე ითქვა, რომ სამართლებრივი პრო-პაგანდისა და მოსახლეობის სამართლებრივი აღზრდის ხაზით წარმოებულ მუშაობაში ბევრი სერიოზული ხარვეზია. ეს განსაკუთრებით შე-ეხება ლონისძიებებს, რომლებიც არასრულ-წლოვანებისათვის ტარდება. დაბალია სამართ-ლებრივი საგნების სწავლების დონე. ცოტა რამ კეთდება პედაგოგიური კადრების კვალი-ფიკაციის ამაღლებისათვის. იუსტიციის და განათლების სამინისტროებმა მოაწყვეს ანკე-ტური გამოკითხვა 100-ზე მეტ იმ მასწავ-ლებლებისა, რომლებიც საშუალო სკოლებში ასწავლიან საბჭოთა სამართლის საფუძვლების სავანს. გამოიკრვა, რომ გამოკითხულთა 35 პროცენტმა არ იცის კანონის მიღებისა და მი-სი ძალაში შესვლის წესები, 30 პროცენტმა არ იცის საშუაოზე მიღების საფუძვლები, 85 პროცენტმა სწორად ვერ უპასუხა კითხვებზე, თუ რომელი ასაკიდან იწყება სისხლის სა-მართლის პასუხისმგებლობა, 26 პროცენტს პგონია, რომ მართლმსაჯულებას ახორციელე-ბენ მილიციის ორგანოები და სხვა. ყველა-ფერი ეს მოწმობს, რომ ამ საგნის მასწავ-ლებელთა სამართლებრივი კულტურა მეტად დაბალია. შემდეგ მომხსენებელი შეეხო გაზე-თების, რადიოს და ტელევიზიის საქმიანო-ბას ამ სფეროში და აღნიშნა, რომ პრესის ფურცლებზე მკითხველებისათვის შემოდებუ-ლია საინტერესო რუბრიკები: „დანაშაულის კვალდაკვალი“, „წესრიგი ჩვენ ვარშემო“, „გა-ზეთმა გამოაქვეყნა, რა გაკეთდა“, „იურიდი-ული კონსულტაცია“, „სასამართლოს დაზიან-ზიდან“, სამართლებრივი ხასიათის სტატიების, რადიო და ტელე გადაცემების რაოდენობა და-მაკმაყოფილებელია, მაგრამ ყურადღება უფ-რო მეტად უნდა გამახვილდეს გამოქვეყნე-ბული მასალების და გადაცემების ხარისხ-ზე. ხშირად ისინი აღწერილობით ხასიათი-საა, ზოგჯერ აგებულია უმნიშვნელო ფაქტე-ბზე, საქმეებზე, რომელთაც დიდი საზოგადო-ებრივი ყურადღება არა აქვთ და სხვ.

მომხსენებელმა ყურადღება მიაპყრო იმ ფაქტს, რომ ლექციური პროპაგანდა მოსახ-ლეობის სამართლებრივი აღზრდის და და-ნაშაულის პროფილაქტიკის ერთ-ერთი მძლავ-რი საშუალება სრულყოფილად არ არის გამო-ყენებული. სამართლებრივ თემებზე იკითხე-ბა ათასობით ლექცია, მაგრამ საქმე მართო-ლდენ რიცხობრივი მონაცემები როდია, უმ-

თავრესია ხარისხი. სამწუხაროდ, აქაც ვხვდე-ბით ფორმალისმს, ლექციები იკითხება მოძ-ველებული ტექსტებით, მათში არ არის მოყ-ვანილი ცოცხალი მაგალითები, განზოგადოე-ბანი, შედგენილია უწიგნურად და მათ არა-ვითარი შედეგი არ მოსდევს. დამაკმაყოფილე-ბელი არ არის საოჯახო, მიწის და განსაკუთ-რებით შრომის კანონმდებლობის პროპაგანდა. ძალზე დაბალია საწარმოთა და დაწესებუ-ლებათა ხელმძღვანელების შრომის კანონმ-დებლობის ცოდნის დონე. სხვა რით უნდა აიხსნას ის ფაქტი, აღნიშნა მომხსენებელმა, რომ რესპუბლიკაში 1977 წელს სახალხო სა-სამართლოების, მიერ განხილული 1177 საქ-მიდან სამუშაოზე აღდგენილ იქნა 769 უკანონო განთავისუფლებული პირი, რაც შეად-გენს 65 პროცენტს, ხოლო 1978 წელს შესა-ბამისად 509 (58,8 პროცენტი).

შემდეგ მომხსენებელმა ილაპარაკა სახალ-ხო მეურნეობაში იურიდიული სამსახურის როლსა და დანიშნულებაზე, ყურადღება გა-ამახვილა სამართალმცოდნეობის სახალხო უნი-ვერსიტეტებისა და ფაკულტეტების საქმიანო-ბაზე. რესპუბლიკაში დღეისათვის მოქმე-დებს 70 უნივერსიტეტი, რომლებშიც გაერ-თიანებულია 10.000 მსმენელი, რაც ჯერ კი-დეც არ არის საქმარისი. უნდა გაფართოვდეს სახალხო უნივერსიტეტების ქსელი, გაიზარ-დოს მსმენელთა კონტიგენტი, სახალხო რაზ-მელებით, კონტროლიორებით, სახალხო რე-პუტატებით, კადრების განყოფილების მუშა-კებით და სხვა.

სხდომაზე დიდი ყურადღება დაეთმო პო-პულარული იურიდიული ლიტერატურის გა-მოცემას, მისი ტირაჟის გაზრდის აუცილებ-ლობას, სამართლებრივ თემებზე კინოფილმე-ბის და თეატრალური სპექტაკლების შექმნა-სა და სხვ.

საკითხის განხილვაში ნონაწილეობდნენ საბჭოს წევრები — საქართველოს სსრ ტელე-ვიზიისა და რადიომაუწყებლობის სახელმ-წიფო კომიტეტის თავმჯდომარის პირველი მოადგილე ა. სანებლიძე, საქართველოს ალკ-ცენტრალური კომიტეტის მდივანი მ. წიკლაუ-რი, საქართველოს უმადლეისი და საშუალო სპეციალური განათლების მინისტრის პირვე-ლი მოადგილე ა. გიორგენიძე, რესპუბლიკის განათლების მინისტრის პირველი მოადგილე უ. ოზოლაძე, საქართველოს სსრ კინემატოგ-რაფიის სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომა-რის მოადგილე მ. ქუთათილაძე და სხვები. კამაში მონაწილე ამხანაგებმა გამოთქვეს

რწმენა, რომ საბჭოში წარმოდგენილი ყველა ორგანიზაცია, თითოეული წევრი მაღალი პასუხისმგებლობის გრძნობით შეუდგა სკკ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების ყველა პუნქტის შესრულებას, განსაკუთრებით კი მშრომელთა სამართლებრივი აღზრდის შემდგომი სრულყოფის ნაწილში, ისინი მთელ თავის ძალებს მოახმარენ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიერ 1979-80 წლებისათვის დასახული სამართლებრივი პროპაგანდის კომპლექსური ღონისძიებების გეგმის განხორციელებას.

საბჭოს სხდომაზე სიტყვა წარმოთქვა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პროპაგანდისა და აგიტაციის განყოფილების გამგის მოადგილემ ნ. კობახიძემ. სამართლის პროპაგანდისა და მოსახლეობის სამართლებრივი აღზრდის საკოორდინაციო-მეთოდოლოგიურმა საბჭომ სამართლებრივი აღზრდის შემდგომი სრულყოფისათვის მიიღო შესაბამისი რეკომენდაციები.

3. წულაძე

სასწავლო წელი დაიწყო

მიმდინარე წლის პირველ სექტემბერს სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოსკოვის მილიციის უმაღლესი სკოლის თბილისის ახლად შექმნილი ფაკულტეტი თავის პირველ სასწავლო წელს საზეიმო განწყობილებით შეხვდა.

ღიღის ცხრა საათისათვის ფაკულტეტის მთელი პირადი შემადგენლობა საზეიმო მწყობრში იდგა შინაგან საქმეთა სამინისტროს სასულე ორკესტრის გრილში ფაკულტეტის უფროსმა, შინაგანი სამსახურის გენერალ-მაიორმა გ. სოგორაშვილმა რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრს გ. გვეტაძეს მოახსენა, რომ ახალი სასწავლო წლის დაწყებისათვის ფაკულტეტის პირადი შემადგენლობა მზად არის.

ფაკულტეტის დროშით საზეიმო ტრაპუნას მხედრული მარშით ჩაუარა პირადმა შემადგენლობამ, შემდეგ საზეიმო შეკრებამ ფაკულტეტის სააქტო დარბაზში გადანიაცვლა.

საზეიმო სხდომა შესავალი სიტყვით გახსნა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოსკოვას მილიციის უმაღლესი სკოლის უფროსის მოადგილემ, თბილისის მილიციის ფაკულტეტის უფროსმა, შინაგანი სამსახურის გენერალ-მაიორმა გ. სოგორაშვილმა

ფაკულტეტის კოლექტივს მიესალმა და სამსოგრო ადრესი გადასცა რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრმა გ. გვეტაძემ.

შემდეგ შეკრებილთ მიესალმნენ და პირველი სასწავლო წლის დაწყება მიულოცეს თბილისის ფოლად-თუჯასამსხელო ქარხნის მე-

კობეთა ბრიგადის ბრიგადირმა, სოციალისტური შრომის გმირმა გ. კურტანიძემ, მილიციის ვეტერანმა, სამგზის დიდების ორდენის კავალერმა გ. ჯაფარიძემ, თბილისის მილიციის სამმართველოს უფროსმა გ. შიქელაძემ, პირველი კურსის მსმენელმა გ. არახამიამ და სხვებმა.

ფაკულტეტის პარტიურის მდივანმა ზ. ალავიძემ ფაკულტეტის ხელმძღვანელობის, პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციების სახელით საპატიო სტუმრებს აღუთქვა, რომ ფაკულტეტის კოლექტივი ძალ-ღონეს არ დაიწუროებს, რათა საქმით უპასუხოს პარტიისა და მთავრობის დიდ ზრუნვასა და ყურადღებას.

საზეიმო სხდომაში მონაწილეობდნენ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ადმინისტრაციული ორგანოების განყოფილების გამგე ნ. საჩაია, რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილეები ვ. შადურა, გ. სერიოდიანი, რესპუბლიკის მილიციის ორგანოების ვეტერანები, დედაქალაქის საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები.

საზეიმო სხდომის დამთავრების შემდეგ ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებლებმა და მსმენელებმა სასწავლო აუდიტორიებსა და კაბინეტ-ლაბორატორიებს მიაშურეს, ხოლო საპატიო სტუმრები ვაცენენ ფაკულტეტის სასწავლო-მეთოდოლოგიურ ბაზას, მის ახალმშენებლობებს, ახალგაზრდა სპეციალისტთა მომზადების პერსპექტივებს.

სახალხო მსაჯულთა რაიონულ შეკრებას

სსრ კავშირის ახალა კონსტიტუციის საფუძველზე ლანჩხუთის რაიონის სახალხო სასამართლოს სახალხო მსაჯულებად აირჩიეს რაიონის საწარმოების, დაწესებულებების, კოლმეურნეობებისა და საბჭოთა მეურნეობების მოწინავე ადამიანები.

არჩეული 70 მსაჯულიდან სკკპ წევრია 42, ალკკ წევრი 4, უმაღლესი განათლება აქვს 27 პირს, უმაღლესი იურიდიული განათლება 2-ს, კოლმეურნეა 10, მოსამსხურე 51, მუშა 9, სოციალისტური შრომის გმირი 1. თითქმის ყველა მათგანი დაჯილდოებულია სსრ კავშირის ორდენებითა და მედლებით. პირველად არის არჩეული სახალხო მსაჯულად 32 კაცი.

საქართველოს კომპარტიის ლანჩხუთის რაიონის საექტო დარბაზში გაიმართა რაიონის სახალხო სასამართლოს სახალხო მსაჯულთა შეკრება, რომელიც შესავალი სიტყვით გახსნა სახალხო მოსამართლემ ქ. მეგრელიშვილმა. სახალხო მსაჯულებს არჩევა მიუღოცეს სახალხო დეპუტატების ლანჩხუთის რაისაბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარემ რ. ებრაელიძემ, რაიპროკურორის თანაშემწემ ს. უდენტმა, სახალხო მსაჯულთა საბჭოს თავმჯდომარემ მ. ჩხაიძემ. სიტყვა წარმოთქვეს ახლად არჩეულმა მსაჯულებმა ზ. მორჩილაძემ და მ. გორბენაძემ.

სახალხო მსაჯულებს მათ ფულებს-მოვალეობაზე ესაუბრა რაიონის სახალხო მოსამართლე ქ. მეგრელიშვილი, საბჭოთა კანონმდებლობის ცალკეულ საკითხებზე ილაპარაკეს რაიონის ნოტარიუსმა ჩ. ჩხაიძემ, მმაჩის რაიონული განყოფილების გამაგემ ქ. ფირცხალიაშვილმა, სახალხო სასამართლოს აღმასრულებელმა გ. თოფურიაშვილმა.

სახალხო მსაჯულთა რაიონულ შეკრებაზე აირჩიეს სახალხო მსაჯულთა რაიონული საბჭო. შეიქმნა მუდმივმოქმედი სექციები.

სახალხო მსაჯულთა რაიონული საბჭოს თავმჯდომარედ კვლავ აირჩიეს მ. ჩხაიძე, მოადგილედ მ. ქანთარია, მდივნად ე. ჩიკაშუა.

პირობით მსჯავრდადებულ და საქმიანობისადმი კონტროლის სექციის თავმჯდომარედ არჩეულია შ. ფირცხალიაშვილი, სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულების კონტროლისა — მ. ლომიძე, ამხანაგური სასამართლებისადმი დახმარების გაწევისა — ც. ბუგაიაშვილი, სასამართლოს მიერ გამოტანილ კერძო განჩინებათა აღსრულების კონტროლისა — ე. კვაჭიძე.

სახალხო დეპუტატთა ლანჩხუთის რაიონულმა საბჭომ შეკრების მონაწილე 21 სახალხო მსაჯული დააჯილდოვა. ესენი არიან: თ. ასათიანი, დ. ბლაგიძე, ც. ბუგაიაშვილი, ო. გვარჯალაძე, ე. გუგარნიძე, ლ. ზენაიშვილი, გ. იმნაძე, ე. კვაჭაძე, ნ. ლუცი, მ. ლომიძე, დ. მუხომბაძე, ნ. მურვანიძე, ზ. რუსია, ნ. რამიშვილი, მ. ურუშაძე, მ. ქანთარია, მ. ქერქაძე, ქ. ლლონტი, მ. ჩხაიძე, ე. ჩიკაშუა, ნ. ჭიშიშვილი. ისინი რამდენჯერმე იყვნენ არჩეული სახალხო მსაჯულებად და აქტიურად მონაწილეობდნენ სასამართლოს საქმიანობაში, მართლწესრიგის განმტკიცებაში.

შეკრებას ესწრებოდა საქართველოს კომპარტიის ლანჩხუთის რაიონის მდივანი ი. წილოსანი.

მ. ჩხაიძე,

სახალხო მსაჯულთა საბჭოს თავმჯდომარე

ცნობები ავტორთა შესახებ

სირაქე ვიქტორია მოსახ ასული — საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარის მოადგილე, პირველად გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

ლევნიკე ჯემალ ლევანის ძე — საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომელი. პირველად გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

გოლფოვკილი გიორგი ალექსანდრეს ძე — საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, პირველად გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

ჯორჯენაქე სერგო მანახის ძე — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პრორექტორი, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე, სისტემატურად თანამშრომლობს ჩვენს ჟურნალში.

ლლონტი ირინე არტემის ასული — საქართველოს სსრ სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს პენსიებისა და დანმარებების სამმართველოს უფროსის მოადგილე, სახელმწიფო პენსიების განყოფილების უფროსა, ჟურნალისტი, პირველად გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

ნანეიშვილი გიორგი ალექსანდრეს ძე — 1917 წ. დაამთავრა პეტროგრადის უნივერსიტეტი და დატოვეს საპროფესოროდ მოსამზადებლად პეტრაჟიცკის კათედრაზე. ივ. ჯავახიშვილის ინიციატივით 1919 წელს მოიწვიეს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. 1921 წლიდან მიაღწინეს საზღვარგარეთ, საიდანაც 1926 წელს დაბრუნდა. მას შემდეგ იგი პუშკოვბა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალ-ეკონომიკურ ფაკულტეტზე.

ზონია მარინა ივანის ასული — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დამწავლების სოცოლოგიის ლაბორატორიის უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, პირველად გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

გულელანი მურთაჯ არჩილის ძე — საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის უმცროსი მეცნიერ-თანამშრომელი, მეორედ გამოდის ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

7.5/689

ՅՃԵՆ 50 ՅՃՅ.

ИНДЕКС 70485